

T.C.

**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

**MİMARİ VE KENTSEL MEKANLARIN
BİÇİMLENİŞ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ŞEYDA NUR REYHAN

**Tez Danışmanı
DOÇ. DR. ELİF SAĞILK**

ÇANAKKALE – 2024

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

**MİMARİ VE KENTSEL MEKANLARIN
BİÇİMLENİŞ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ŞEYDA NUR REYHAN

Tez Danışmanı

DOÇ. DR. ELİF SAĞLIK

ÇANAKKALE – 2024

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Şeyda Nur REYHAN tarafından Doç. Dr. Elif SAĞLIK yönetiminde hazırlanan ve 11/01/2024 tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan “**Mimari ve Kentsel Mekanların Biçimleniş Açısından İncelenmesi**” başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Prof. Dr. İsim SOYİSMİ

(Danışman)

Doç. Dr. İsim SOYİSMİ

Dr. Öğr. Üyesi İsim SOYİSMİ

.....

.....

.....

Tez No :

Tez Savunma Tarihi : .././20..

.....
İSİM SOYİSMİ

Enstitü Müdürü

.././20..

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Şeyda Nur REYHAN

11/01/2024

TEŞEKKÜR

Bu tezin gerçekleştirilmesinde, çalışmam boyunca benden bir an olsun yardımlarını esirgemeyen, öğrencisi olmaktan gurur duyduğum saygıdeğer danışman hocam Doç. Dr. Elif SAĞLIK'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışma süresince zorlandığım anlarda beni ayağa kaldıran ve desteklerini esirgemeyen, hayatımın her evresinde bana olan inançlarını hiçbir zaman yitirmeyen, her kararında beni destekleyen, benimle her zaman gurur duyan, hayallerimin ve motivasyonumun kaynağı olan değerli ailem, canım annem Ayşe REYHAN'a, kıymetli babam Hızır REYHAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Hayatım boyunca her zaman yanımda olan kararlarımı destekleyen abim Uğur REYHAN'a, ablam Fatma REYHAN KULAKSIZ'a, kardeşim Hayrunnisa REYHAN'a ve bu süreçte en büyük motivasyon kaynağım olan canımdan çok sevdiğim yeğenlerim Alpaslan REYHAN'a ve İlge KULAKSIZ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Şeyda Nur REYHAN
Çanakkale, Ocak 2024

ÖZET

MİMARİ VE KENTSEL MEKANLARIN BİÇİMLENİŞ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Şeyda Nur REYHAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Elif SAĞLIK

11/01/2024, 131

İnsanın çevre ile kurduğu ilişki mekân aracılığıyla ortaya çıkmıştır. Kişiler ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla sergilediği davranışlarını mekânda ortaya koymaktadır. Ancak bir mekânın varlığından söz edebilmek diğer mekanlarla kurduğu ilişkilerle mümkündür. Bu ilişki mimari mekanlar arasında var olduğu gibi mimari ve kentsel mekanlar arasında da mevcuttur. Mekân tasarımı, iç mekânlardan başlayarak, kentlerde; caddelere, meydanlara, park ve bahçelere özetle kent sakinlerinin belirlediği sınırların bütününde ve yarattığı her çevrede devam eden bir bütünselliği içermektedir. Bu perspektif ile yapılan disiplinlerarası çalışmalar, insan ve çevre ilişkisini inceleyen araştırmacıların bakış açıları özelden genele ya da genelden özele doğru incelendiğinde, ortak alanların planlanması ve tasarımının benzer ihtiyaçlara dayalı olarak şekillendiğini göstermektedir. Bu bağlamda, İstanbul'un Kadıköy ve Taksim semtleri incelenerek, bu bölgelerdeki mimari ve kentsel mekânlar ele alınmıştır. Söz konusu semtlerin simgesi haline gelmiş olan konutlar ve meydanlar seçilerek mimari konut planlarının ve kent meydanlarının, mimari ve kentsel ölçekteki unsurları detaylı bir şekilde incelenmiş ve mekanlar arasında karşılaştırmalar yapılmıştır. Mimari ve kentsel mekân bileşenlerinin analizi, Kevin Lynch'in kent imgesi kavramının temel öğeleri olan yollar, sınırlar, bölgeler, düğüm noktaları ve nirengi noktalarını içermektedir. Çalışma, bireysel yaşamın başladığı iç mekânlardan, sosyal yaşamın şekillendirdiği kentsel mekanların tasarımına kadar olan her alanda, bireylerin ortak algılarıyla oluşan iç ve dış mekânların benzerlikleri Lynch yöntemiyle ele alınmıştır. Disiplinlerarası bir perspektiften hareketle, mimari mekanlarla kentsel mekanlar arasındaki ilişki vurgulanmış, bu iki tür mekânın benzerlikleri ve farkları ortaya çıkarılmıştır. Böylece

Çalışma, mekân tasarımınnn sadece mimari açıdan değil, aynı zamanda sürdürülebilir ve etkileşimli çevreler oluşturabilmek için kentsel tasarım bağlamında da ele alınması gerektiğine dair bir katkı sağlamış olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Biçim, Kentsel Mekân, Mekân, Mekân Tasarımı, Mimari Mekân

ABSTRACT

INVESTIGATION OF ARCHITECTURAL AND URBAN SPACES IN TERMS OF FORMATION

Şeyda Nur REYHAN

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Master of Science Thesis in Landscape Architecture

Supervisor: Assoc. Dr. Elif SAĞLIK

11/01/2024, 131

The human relationship with the environment has emerged through space. People exhibit their behaviors in order to meet their needs in space. However, it is possible to talk about the existence of a space through the relations it establishes with other spaces. This relationship exists between architectural spaces as well as between architectural and urban spaces. Space design, starting from interior spaces, in cities; streets, squares, parks and gardens, in short, it includes a holism that continues in the whole of the borders determined by the city residents and in every environment created. Interdisciplinary studies conducted with this perspective show that the planning and design of common spaces are shaped based on similar needs when the perspectives of researchers examining the relationship between human and environment are analyzed from specific to general or from general to specific. In this context, the architectural and urban spaces in Kadıköy and Taksim districts of Istanbul are examined. The architectural and urban elements of architectural housing plans and urban squares were examined in detail and comparisons were made between the spaces by selecting the houses and squares that have become the symbols of these neighborhoods. The analysis of architectural and urban space components includes roads, borders, regions, nodes and triangulation points, which are the basic elements of Kevin Lynch's concept of urban image. The study examines the similarities of interior and exterior spaces formed by the common perceptions of individuals in every field from the interior spaces where individual life begins to the design of urban spaces shaped by social life, using the Lynch method. From an interdisciplinary perspective, the relationship between architectural spaces and urban spaces is emphasized and the similarities and differences of these two types of spaces are revealed.

Thus, the study contributes to the idea that space design should be considered not only in terms of architecture but also in the context of urban design in order to create sustainable and interactive environments.

Keywords: Form, Urban Space, Space, Space Design, Architectural Space

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

JÜRİ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK BEYAN	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR	xi
TABLolar DİZİNİ.....	xii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiii

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

1

1.1. Tezin Amacı.....	1
1.2. Tezin Kapsamı	3

İKİNCİ BÖLÜM KURAMSAL ÇERÇEVE

6

2.1. Mekân Kavramı	6
2.1.1. Mimarı Mekân	10
2.1.2. Kentsel Mekân	13
2.2. Biçim Kavramı.....	17
2.2.1. Mimarı Mekânların Biçimleniş Şekli.....	21
2.2.2. Kentsel Mekânların Biçimleniş Şekli	23
2.3. Mimarı Mekânlar	26
2.3.1. İç Mekân	27
2.3.2. İç Mekân Bileşenleri	29
2.3.3. Modern Konut Biçimleniş.....	36

2.3.4. Geleneksel Mimari	38
2.3.5. İç Mekân Konfigürasyonu	42
2.4. Kentsel Mekânlar	44
2.4.1. Kentsel Mekân Bileşenleri	47
2.4.2. Kentsel Alan Olarak Meydanlar	49
2.4.3. Meydanlar ve Bileşenleri	51
2.4.4. Meydanların Biçimleniş Analizleri	55
2.4.5. Meydan Konfigürasyonu	58
2.5. Mekân Bileşenleri ve Öğeleri	60
2.5.1. Mekânsal Örgütlenme	64
2.5.2. Mekânsal Konfigürasyon	68
2.5.3. Mekânsal İlişki	71
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
MATERYAL VE YÖNTEM	
74	
3.1. Materyal	74
3.2. Yöntem	76
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
ARAŞTIRMA BULGULARI	
80	
4.1. Çalışma Alanı	80
4.2. Mimari Mekanlar Kapsamında İncelenen Konutlar	81
4.2.1. Kadıköy ve Çevresinde İncelenen Konutlar	82
4.2.2. Taksim ve Çevresinde İncelenen Konutlar	86
4.2.3. Kadıköy ve Taksim Çevresinde İncelenen Konutların Analizi	90
4.3. Kentsel Mekanlar Kapsamında İncelenen Meydanlar	98
4.3.1. Kadıköy Meydanı ve Çevresinin İncelenmesi	101
4.3.2. Taksim Meydanı ve Çevresinin İncelenmesi	104
4.3.3. Kadıköy ve Taksim Meydanlarının Analizi	107

BEŞİNCİ BÖLÜM
SONUÇ VE ÖNERİLER

117

5.1. Mimarı Mekân ve Kentsel Mekân Biçimleniş Şekillerinin Karşılaştırılması.....	117
5.2. Mimari ve Kentsel Mekanların Birlikte Tasarlanması.....	119
5.3. Öneriler	120
KAYNAKÇA	122
EKLER	I
ÖZGEÇMİŞ.....	IV

SİMGELER VE KISALTMALAR

AKM	Atatürk Kùltür Merkezi
ICOSOM	International Council on Monuments and Sites
İBB	İstanbul Bùyükşehir Belediyesi
İETT	İstanbul Elektrik Tramvay ve Tùnel İşletmeleri
m	Metre
m ²	Metrekare
TU	Teknik Üniversitesi
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve diğeri
Y. mimar	Yüksek mimar
yy	Yüzyıl

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	Çevrenin Biyolojik ve Biyolojik Olmayan Bileşenleri	64
Tablo 2	Kevin Lynch'in Kentsel İmge Elemanları	78
Tablo 3	Çalışma Diyagram Sıralaması	79
Tablo 4	Tevfik Tura Apartmanı Künyesi	83
Tablo 5	Seza Apartmanı Künyesi	84
Tablo 6	Geren Apartmanı Künyesi	85
Tablo 7	Birgiler Apartmanı Künyesi	86
Tablo 8	Mısır Apartmanı Künyesi	87
Tablo 9	İstiklal Apartmanı Künyesi	88
Tablo 10	Ceylan Apartmanı Künyesi	89
Tablo 11	Doğu Apartmanı Künyesi	90

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 1	Mekânın Kavramsal Haritası	7
Şekil 2	Özel Mekanlarda Kullanılan Duvar Örnekleri	31
Şekil 3	Ortak Kullanım Alanlarında Kullanılan Yer Döşemesi	32
Şekil 4	Dekoratif Tavan	33
Şekil 5	Zeminleri Birleştiren Merdivenler	34
Şekil 6	Mobilyaların Mekânı Sınırlandırılması	35
Şekil 7	Çalışma Alanı	80
Şekil 8	Normal Kat Planları Koridor ve Hol Aksları	91
Şekil 9	Normal Kat Planları Duvar ve Korkuluk Sınır Aksları	93
Şekil 10	Normal Kat Planları Fonksiyon Analizleri	95
Şekil 11	Normal Kat Planları Düğüm Noktaları	97
Şekil 12	Normal Kat Planları Nirengi Noktaları	98
Şekil 13	Kadıköy Meydanı Çalışma Alanı ve Çevresi	102
Şekil 14	Taksim Meydanı Çalışma Alanı ve Çevresi	105
Şekil 15	Kadıköy Meydanı ve Çevresi Ulaşım Analizi, Taksim Meydanı ve Çevresi Ulaşım Analizi	109
Şekil 16	Kadıköy Meydanı ve Çevresi Sınır Analizleri, Taksim Meydanı ve Sınır Analizleri	111
Şekil 17	Kadıköy Meydanı Fonksiyon Analizleri, Taksim Meydanı Fonksiyon Analizleri	112
Şekil 18	Kadıköy Meydanı Düğüm Noktaları, Taksim Meydanı Düğüm Noktaları	114
Şekil 19	Kadıköy Meydanı Nirengi Noktaları, Taksim Meydanı Nirengi Noktaları	116

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Tezin Amacı

Üzerinde yaşadığımız çevrenin ana bileşeni olan mekânın şekillenmesi insan ve onun yaşam tarzının dışavurumudur. İnsanın yaşam biçimini yalnızca fiziki olgulardan oluşan bir örüntü olarak düşünülmesi meseleye dar bir bakış açısı getirecektir. Hayatın içinde olan ve hayatın kurallarını oluşturan soyut kavramlar, insanın düşünce dünyasında doğmakta ve önce özel yaşama ve daha sonra da sosyal yaşama aktarılarak yaşamın kendisine şekil vermektedir. Bu nedenle kişisel mekânlar ile sosyal mekânları birbiriyle bağımlı olarak ele almak doğru bir yaklaşım olacaktır.

İnsan ve insan gruplarını saran yapıları fiziksel çevre olan mekân, tüm örgütlenme etkinliklerini içeren bir oluşumdur. Mekân, bireyler tarafından farklı aktivitelerin gerçekleştirildiği; kullanıcı ihtiyaçlarının karşılandığı ve konumlandırıldığı, biçimlendirildiği ve onlara göre biçim alabilen, mevcut çevre ve değerlerle uyumlanabilen boşluktur. Tasarlanan bu hacim, kullanıcısı olmadan sadece fiziksel bir nesne olup, ancak kullanıcısının o mekânı amacına uygun kullanması ile mekansallaşmaktadır. Bireylerin yaşamlarını sürdürebilmek için gerçekleştirdiği hareketlerin tamamı mekânda gerçekleşerek farklı eylem ve eylem örüntülerini meydana getirmektedir. Bu şekilde bireyle devamlı surette etkileşimde olan mekân, içinde hayatı ve hayata dair pek çok anlamı barındırarak yaşayan bir organizma olarak tanımlanmaktadır (Melikoğlu Eke ve Fitöz 2014).

Çevre ve insan ilişkileri, birçok farklı disiplin içinde incelenen önemli bir konudur ve kentler, bu ilişkilerin merkezinde yer almaktadır. Sosyal psikoloji, sosyoloji, psikoloji, felsefe, mimarlık ve coğrafya gibi disiplinler çevre-davranış çalışmaları, insan-çevre ilişkileri, çevre psikolojisi, çevresel tasarım araştırmaları gibi alt başlıklar altında bu konu incelenmektedir. Kentler, insanların sosyal ilişki ağlarının, kültürel ve düşünsel imgelerin sahnesidir. Ayrıca farklı kültürlerin, toplumsal grupların ve bireylerin bir arada yaşadığı

karmaşık mekânlardır. Bu nedenle, kentlerde çevre ve insan ilişkileri çok daha yoğun bir şekilde gözlemlenmektedir (Güleç Solak, 2017).

Kentler, insanlığın tarihi boyunca önemli merkezler olmuştur ve dolayısıyla dünya tarihi genellikle kentlerin ve kentsel yaşamın tarihi olarak kabul edilmektedir. Kentlerdeki çevre-insan ilişkileri, tarih boyunca yaşanan toplumsal süreçlerin anlaşılmasında ve değerlendirilmesinde önemli bir araştırma alanıdır. Çevre ve insan ilişkilerini anlamak, kentlerin tasarımı, planlaması ve yönetimi açısından da kritik öneme sahiptir. Kentsel mekânların insanlar üzerindeki etkileri ve insanların çevreleriyle olan etkileşimi, daha yaşanabilir, sürdürülebilir ve insan odaklı kentlerin oluşturulmasını sağlamaktadır (Uzgören ve Erdönmez, 2017).

Bu multidisipliner yaklaşım, çevre ve insan ilişkilerini daha kapsamlı bir şekilde ele almamıza ve kentleri daha iyi anlamamıza yardımcı olmaktadır. Kentler, insanlığın geçmişini ve geleceğini yansıtan önemli mekânlar olduğu için çevre ve insan ilişkilerinin bu bağlamda incelenmesi, toplumların daha iyi bir gelecek inşa etmesini açısından önemlidir.

Bu çalışmada “mekânsal biçimleniş” ele alınarak, mimarı ve kentsel mekânların ortam etkileşimlerinden kaynaklanan mekânsal bileşenler ortak bir zeminde incelenerek karşılaştırılmıştır. Mimarı mekânların ve kentsel mekânların kendi disiplinleri içerisinde bulunan mekân bileşenlerinin insanlar üzerindeki etkiyi ortak bir paydada birleştirerek literatüre farklı bir bakış açısı sunması amaçlanmıştır. Bu bağlamda mekânsal biçimleniş açısından, mimari ve kentsel ölçekteki mekanların analizleri yapılmıştır. Mekânsal biçimin benzerliği ve farklılığı üzerinde durularak her iki disiplinin de bütünsel açıdan ele alınmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Çalışmada mimarlık ve peyzaj mimarlığının birlikte ele alınmasıyla literatüre disiplinlerarası katkı sağlanması ve mesleki bakış açısının mimariden kentsel ölçeğe taşınması da hedeflenmiştir. Böylece her iki disiplinin de uyumlandırılması ile tasarım çalışmalarında bütünselliğin oluşmasına katkı sağlaması beklenmektedir. Ayrıca iç ve dış mekân tasarımının birlikte ele alınması ile ilgili literatürdeki boşluğun doldurulmasına katkı sunmak da çalışmanın hedeflerinden biri olduğunu söylemek mümkündür.

Bu çalışmanın bir diğer gerekliliği ise mekânlar arasında oluşan bağlantılarla birlikte mimari konut planlarını ve kent planlamasını ortak bir kurguda birleştirerek küçük ölçekte ve büyük ölçekte mekânsal ilişki düzeylerini genel başlıklar altında toplamaktır. Bu kurguyu Lynch'in yöntemi olan kent imgesi kavramları adı altında inceleyerek algısallığı ortaya çıkarmak adına bu çalışma araştırılmak istenmiştir.

1.2. Tezin Kapsamı

Lefebvre, ünlü çalışması “Mekânın Üretiminde” mekân ve toplum ilişkisi üzerinde durarak, mekânın toplumun sosyal, ekonomik ve politik eğilimlerine göre şekillendiğini ve dolayısıyla toplumun bir ürünü olduğunu ileri sürmektedir. Fakat Lefebvre aynı zamanda biçimlendirmenin karşılıklı olduğunu ve toplum tarafından üretilen mekân aynı zamanda toplumu yeniden şekillendirdiğini belirtmektedir. Bu yaklaşımla mekân ve toplum ilişkisi anlamlandırılmaya çalışılırken, toplumsal mekanların üretim sürecine açıklık getirmeyi amaçlamaktadır. Lefebvre'ye göre toplum mekan ilişkisinde, toplum ihtiyacı olan mekanı yaratırken, kendine has mekânsal pratikleri ve gündelik alışkanlıklarını da dahil etmektedir. Mekânla ilgili pratiklerin somut hale geldiği bireyler tarafından algılanan mekân, onu kullananların ve yaşayanların temsil mekânlarıdır. Dolayısıyla mekân, konumu itibarıyla imgeler ve semboller dünyasıyla ilişkilidir. Zira kullanıcılarını imge ve semboller aracılığıyla temsil eder ve dış dünyayla ilişkisini o şekilde kurar (Erman ve Kasapbaşı, 2020).

Vidler'e göre de mekânın kullanımı toplumsal aktivitelerle oluşmakta, boşluk bireylerin karşılıklı ilişkileriyle işlevsel ve mekânsal olarak tanımlanmaktadır. Mekânı kurumsallaştıran ilişkiler; bireysel ilişkilerin ve daha geniş ölçekte, bireysel ilişkileri şekillendiren toplumsal olayların yönlendirmesi ile oluşmaktadır. Bu bağlamda mekân, sosyal süreçler için de önemli bir göstergedir (Erman ve Kasapbaşı, 2020).

Düşünsel, coğrafik, kültürel, sosyolojik ve fiziksel şartlar, bireylerin ve toplumların davranışları, algıları, değerleri ve yaşam tarzlarını biçimlendiren temel unsurlardır. Aynı zamanda mekânların tasarımı ve kullanımını da etkilerler. Bu unsurların çeşitliliği, insanların çevreleriyle olan ilişkilerini karmaşık hale getirir ve birçok disiplinin ilgisini çeker. Bu

disiplinler arası yaklaşım, insan-çevre etkileşimini anlamak ve yaşanabilir mekânlar oluşturmak için önemlidir. Örneğin, düşünsel şartlar, insanların inançları, düşünceleri ve algılarına bağlı olarak davranışlarını etkiler. Kültürel şartlar ise toplumların değerleri, normları ve gelenekleri ile mekânların kullanımını belirler. Coğrafi şartlar ise doğal çevrenin mekân kullanımına ve toplumların yerleşim şekillerine etkisini ifade eder.

Sosyolojik unsurlar, toplumun yapılanmasını, sosyal ilişkileri ve grup dinamiklerini inceler. Kent bilimleri bağlamında ise sosyoloji, şehirlerin nasıl şekillendiğini, sosyal sınıfların ve etnik grupların kent içinde nasıl yaşadığını, kentsel dönüşüm ve aidiyet duygusunu analiz eder.

Fiziksel şartlar ise mekânın fiziksel özelliklerini ifade eder ve kentsel planlama ve mimari tasarım açısından önemlidir. Şehirlerin fiziksel düzenlemesi, insanların günlük hayatlarını nasıl yaşadıklarını, ulaşım olanaklarını, mekân kullanımını ve estetik algılarını etkiler. Bu unsurların birbirleriyle etkileşimi karmaşık bir şekilde işler ve günümüzde bu çok boyutlu etkileşim, farklı disiplinlerin ilgi alanına girerek daha kapsamlı çalışmalara yol açar. Örneğin, kentsel sosyologlar, mekânın toplumsal yapı üzerindeki etkisini araştırırken, mimarlar ve kent planlamacıları, kültürel ve sosyolojik unsurları tasarım ve planlamalarında göz önünde bulundurabilir.

Bu çalışma tüm bu unsurların oluşturduğu etkileşimin, bireyden topluma ve dolayısıyla mimari mekandan kentsel mekana tümevarım metodu ile tüm ilişkiler ağını kapsamaktadır. Bireyin toplumla olan etkileşimi yalnız sosyal hayata değil yaşanan mekana da yansımaktadır. Bu çalışma başta kültür olmak üzere tüm sosyolojik olguların mekan yaratım sürecinde bireyden topluma tüm süreçlerini kapsamaktadır.

İstanbul Kadıköy ve Taksim Meydanlarının seçildiği bu çalışmada, mimari ve kentsel mekân arasındaki mekan konfigürasyonunun benzerlikleri incelenmiştir. Bu iki meydanla mimari mekanları karşılaştırmalı olarak değerlendirerek, her iki tür mekânın tasarımı ve düzenlemesi ile yaratım sürecindeki benzerlikleri ve sosyal etkileşim arasında bir ilişki olup olmadığını incelemeyi amaçlamaktadır.

Kadıköy ve Taksim Meydanlarının seçilmesi, kentin önemli merkezi alanları olarak insanların sosyal etkileşimlerini farklı şekillerde etkileme potansiyeline sahip olmaları nedeniyle anlamlıdır. Bu meydanlar, kent yaşamının sosyal dinamikleri açısından önemli bir rol oynamaktadır ve farklı tasarım ve düzenlemelere sahip olmaları, mimari ve kentsel mekânın yaratımındaki benzerliği ön plana çıkarmaktadır.

Araştırmanın sonuçları, mekân konfigürasyonunun mekanlar arasındaki etkileşimini belirleyerek, kent meydanlarının tasarımı ve planlamasında dikkate alınabilecek önemli bulgular sunmak hedeflenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Mekân Kavramı

Mekân kavramı başta felsefe olmak üzere birçok disiplin için önemli bir kavramdır. Gerek filozoflar gerekse diğer sosyal bilimciler, mekân kavramını farklı şekilde sorgulamıştır. Her varlık ve olay bir mekânda mevcuttur ve bir mekânın var olması için kesin sınırlara ihtiyaç duyulmamakla birlikte sınırların algılanabilir olması önemlidir. Bir objenin mekânsal sabitliği, çevresinde birtakım ilişkilerin oluşmasına neden olur. Bu ilişkilerin de ifadesi mekânın sınırlarını oluşumunda ve anlamlandırılmasında önemli belirleyiciler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mekan sadece uzunluk, genişlik ve derinlik özellikleriyle tanımlanamayan, her an değişebilen, insan algısının ilişkisel duruma uygun olarak yapabileceği bir tanımdır. Geometrik düzlemlerle tanımlamak, mekanın doğasını ve insanların mekanı algılamalarını yetersiz kılmaktadır. Böylece, mekanın tanımı insanların yaşamı ile birlikte değişebilmeli ve yaşamsal süreçler ile birlikte düşünülmelidir (Adıgüzel Özbek, 2016).

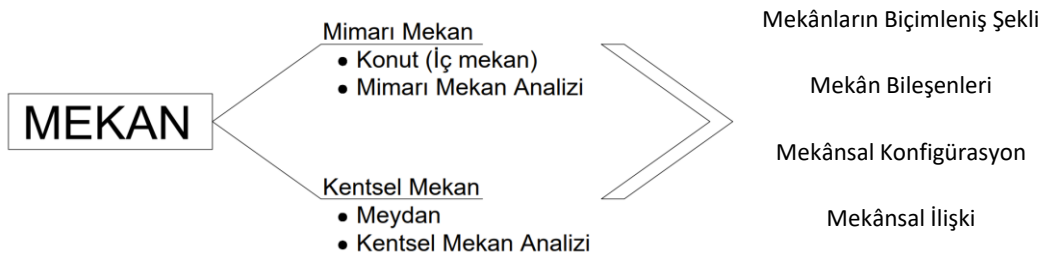
Mimari mekanlar, insan yaşamının önemli bir parçasıdır ve insanlar tarafından anlam, değer ve gizemle dolu olarak algılanmaktadırlar. İnsanların hayalleri, düşleri ve hatıralarını saklayarak güncel veya geçmiş deneyimlerinin yansıtmaktadırlar. Bazı mekanlar kullanıcılarına özel bir şeyler hissettirebilir ve özel duygular uyandırabilir, ancak mekanların insanlar üzerindeki etkisi tam olarak anlaşılmaktan uzaktır. İnsanlar evlerindeki odalarının sadece fiziksel özelliklerinden daha fazlası olduğunu düşünebilir ve o evde yaşayanların deneyimlerinin, duygularının ve hatıralarının yansımalarına ulaşmaları mümkündür. Kısacası mekanlar insanlar üzerinde gizemli ve değerli bir etki yapmakta ve bunların özelliğini anlamak, farkındalık ve hayal gücü gerektirmektedir (Adıgüzel Özbek, 2016).

Mekân kavramı, sanatın tüm dallarında karşılaştığımız bir kavramdır. Ancak yalnızca mimaride mekân asal ögedir. Resim sanatının asal ögesi çizgi, şiirin sözcükler, müziğin ise

notalardır. Mekânın mimarının asal ögesi olmasının sebebi ise içerisinde insanı barındırmasından kaynaklanmaktadır. Bu konuda mimar Le Corbusier'in görüşleri son derece dikkat çekicidir (Usta, 2020).

Mimari ve şehircilik bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda gelişen bir disiplindir. Görevi de kişilerin maddesel ihtiyaçlarını ve zihinsel açlıklarını nazikçe karşılamaktır. İnsanın maddesel ve zihinsel ihtiyaçlarını karşılayan, mimari sanatının nesnesi olan ve insani eylemlerin gerçekleştirildiği düzlem olan yerler ise “mekân” olarak tanımlanmaktadır (Usta, 2020).

Şekil 1’de sırasıyla mekân kavramının iki temel ayrımı olan mimari ve kentsel mekânın tanımı ve bu iki kavramın oluşturduğu etkileşimler görülmektedir. Zira insan ve çevre ilişkisinin merkezinde olan mekânın anlamı içinde bulunduğu çevresel bütünlükle oluşturduğu etkileşimle ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle mekânı oluşturan faktörler geometrik çizgilerin dışında, mekânların biçimleniş şekli, mekan bileşenleri, mekân konfigürasyonu, mekânsal ilişki ve mekân analizi gibi konuların oluşturduğu bütünlükte gizlidir.

Şekil 1. Mekânın Kavramsal Haritası (Orijinal, 2023)

Burada mekânı oluşturan kavramların birbiri ile ilişkisi ele alınarak mimari ve kentsel mekânın karşılıklı etkileşimi ve bu etkileşimden doğan biçimleniş tarzı ele alınmıştır.

Mekân kavramını anlamak için, doğal ortamlarda insanın farklı mekân hislerini nasıl deneyimlediğini açıklamak amacıyla gözlem yapmak mümkündür. Örneğin üç farklı

ortamda bulunarak, mekânın çevrenin fiziksel özelliklerine ve düzenlenmesine bağlı olarak değişmektedir. Mekân hissi, çevrenin mekân hissi üzerindeki etkileri anlaşılmaya çalışılmıştır. Mekânın algılanışı, insanların duyularından, kültürel etkilerden, deneyimlerinden ve diğer pek çok değişkenden etkilenmektedir. Bu nedenle, mekân kavramı, soyut bir şekilde matematiksel olarak tanımlanamasa da insanların deneyimlediği ve hissettiği somut bir olgudur.

- Birinci ortamda, açık, hudutsuz bir tabiata sahip olmak insanlarda sonsuzluk ve genişlik hissi uyandıracaktır. Bu durumda mekân algısı, geniş ve sınırsız bir açıklık hissiyle ilişkilendirilir.

- İkinci ortamda, kısmen ağaç ve çalılarla çevrenin fiziksel özelliklerine ve düzenlenmesine bağlı olarak değişmektedir. Mekân hissi, çevrenin mekân hissi üzerindeki etkileri anlaşılmaya çalışılmıştır. Mekânın algılanışı, insanların duyularından, kültürel etkilerden, deneyimlerinden ve diğer pek çok değişkenden etkilenmektedir. Bu nedenle, mekân kavramı, soyut bir şekilde matematiksel olarak tanımlanamasa da insanların deneyimlediği ve hissettiği somut bir olgudur.

- Üçüncü ortamda, sık ağaç gövdelerinin olduğu ormanda ise, insanlar daha kapalı ve dar bir mekân hissi yaşayacaktır. Bu durumda mekân algısı, sıkışık ve kapalı bir alan hissiyle ilişkilendirilir (Altan, 1993).

Bu örneklerle açıklandığı gibi, mekân algısı çevrenin fiziksel özelliklerine ve düzenlenmesine bağlı olarak değişmektedir. Mekân hissi, çevrenin mekân hissi üzerindeki etkileri anlaşılmaya çalışılmıştır. Mekânın algılanışı, insanların duyularından, kültürel etkilerden, deneyimlerinden ve diğer pek çok değişkenden etkilenmektedir. Bu nedenle, mekân kavramı, soyut bir şekilde matematiksel olarak tanımlanamasa da insanların deneyimlediği ve hissettiği somut bir olgudur.

Matematiksel olarak mekân hissini tam olarak tanımlamak zor olsa da bu gözlemle mekân algısının farklı doğal ortamlarda nasıl değişebileceği ve çevrenin mekân hissi üzerindeki etkileri anlaşılmaya çalışılmıştır. Mekânın algılanışı, insanların duyularından, kültürel etkilerden, deneyimlerinden ve diğer pek çok değişkenden etkilenmektedir. Bu nedenle, mekân kavramı, soyut bir şekilde matematiksel olarak tanımlanamasa da insanların deneyimlediği ve hissettiği somut bir olgudur.

Mekân; bireyin sosyal faaliyetlerini gerçekleştirdiği, tüm fiziki ve psikolojik tecrübelerini yaşadığı alan olarak ifade edilebilir (Şıkoğlu ve Arslan, 2015). Fakat mekânın var olabilmesi çevresindeki mekânlarla kurduğu ilişkilerle mümkündür. Farklı bir mekânla ilişki kuramayan bir mekândan söz edilmesi mümkün değildir, bu nedenle var olması da söz konusu olamaz (Erman, 2017).

Günlük yaşamımızda çevremiz birçok somut öğeyle çevrilidir. Doğal elemanlar olarak gökyüzü, toprak, ağaçlar ve taşlar, çevremizdeki canlı ve cansız varlıkların bir parçasıdır. İnsanlar, sokaklar, evler, duvarlar ve kapılar gibi yapılar ise insanlar tarafından inşa edilmiş mekânların temel unsurlarıdır. Mekân, bu somut öğelerin üç boyutlu düzenlenmesi ile oluşmaktadır. İnsanlar yaşam alanlarını ve çevresini düzenlemek için doğal ve yapay öğeleri bir araya getirmektedirler. Örneğin, insanların yerleşik olduğu bir mahalle, sokaklar, evler ve yeşil alanlardan oluşan bir mekân olarak düşünülebilir. İnsanlar, bu mekânlarda yaşar, etkileşimde bulunur, çalışır ve dinlenirler (Ünver, 2007).

Mekânın düzenlenmesi, insanların ihtiyaçları ve kültürel değerlerine bağlı olarak şekillenir. Mekânların tasarımı, insanların davranışlarını, duygusal tepkilerini ve deneyimlerini etkiler. Örneğin, bir parkın yeşil alanları, bankları ve yürüyüş yolları, insanların dinlenme ve rahatlama ihtiyaçlarına hizmet ederken, bir ofis binasının iç mekân düzenlemesi, çalışanların verimliliği ve etkinliğini artırmayı amaçlar. Mekânın düzenlenmesi aynı zamanda insanların kimlikleri ve aidiyet duygularıyla da bağlantılıdır. İnsanlar, yaşadıkları mekânları kendileriyle özdeşleştirir ve bu mekânlarda sosyal kimliklerini ve ilişkilerini kurarlar.

Mekân, mimaride tasarım sürecinde önemli bir rol oynayan ve amaca uygun biçimlenen sınırlı bir hacim olarak tanımlanabilir. Mimarlık, içte başlar ve iç mekanların amacı ve kullanıcı gereksinimleri doğrultusunda biçimlenir. Tasarım sürecinde, mekân içten dışa doğru gelişir ve amaca uygun bir şekilde biçimlenir. Mekânın içerisindeki oluşumlar, mimarın kurgu ve tasarımı ile bütünleşir ve sonuçta dışa yansır.

Mimarlık, kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılamak ve eylemlerini sürdürmek amacıyla tasarlanan mekanlarla oluşturulmaktadır. Mimari, tasarım sürecinin esas oluşumunu temsil eder ve mekanların fonksiyonel ve estetik açıdan uygun şekilde düzenlenmesine odaklanmaktadır. Kentsel mekanlar ise mimari mekanların çevresini oluşturmakta ve mimari tasarımın bütünlüğünü tamamlamaktadır. Bu anlamda, mimarlık mekânın amaca uygun biçimlendirilmesiyle başlar ve dışa yansıyan çevre, bu mekanların strüktürü ile örülerek sınırlı bir hacim oluşturur (Kurak Açı, 2015).

2.1.1. Mimarı Mekân

Mimarlık serüveni insanlığın tarih öncesi dönemlerden günümüze uzanan, mekânda yaşamını düzenleme ve barınma ihtiyacını karşılama çabasını yansıtan geniş bir gelişim sürecidir. İlkel toplumlar, doğanın fiziksel koşullarından korunmak amacıyla mağaralarda barınmaya başlamışlardır. Daha sonra yerleşik uygarlıkların ortaya çıkmasıyla birlikte, ahşap kulübeler gibi daha yapılandırılmış barınma birimleri inşa edilmiştir. Zamanla, medeniyetlerin ve kültürlerin gelişmesiyle mimarlık da büyük bir evrim geçirmiştir. Uygarlıkların ekonomik, sosyal ve politik ihtiyaçları, yapıların tasarımını ve boyutunu etkilemiştir. Antik dönemde Yunan ve Roma mimarisi, özellikle tapınaklar ve tiyatrolar gibi yapılar, estetik ve simetri ön planda tutularak inşa edilmiştir. Ortaçağ mimarisi, kilise ve katedrallerin büyük ve etkileyici yapılara dönüştüğü bir dönemi temsil ederken, Rönesans dönemi mimarisi sanat ve bilimdeki canlanmayı yansıtmıştır. Modern dönemde ise endüstriyel devrimin etkisiyle demir, çelik ve cam gibi yeni malzemelerin kullanımı ile gökdelenler ve modern binaların inşası hız kazanmıştır (Fitoz ve Kara Bilgin, 2022).

Fiziksel çevre, mimarlık ve mekân birbirinden ayrılamaz ve birbirleriyle sıkı bir şekilde bütünleşmiş kavramlardır. Bu üç kavram arasında güçlü bir ilişki vardır ve birini ele alırken diğerlerini de göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Fiziksel mekan veya mimari mekan, sadece bir fiziksel alan değil, aynı zamanda içinde yaşayan insanların duygusal, sosyal ve kültürel bağlarıyla birlikte düşünülmelidir. Mekanlar, insanların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde düzenlenir ve kullanıcıların davranışları ve deneyimleri ile etkileşim içindedir.

Mimari mekanlar, insanların barınma, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi farklı amaçlarla kullandıkları alanlardır. Bu mekanlar, mimarın tasarım becerileri ve estetik anlayışı ile şekillenirken, aynı zamanda çevresel faktörlerle ve doğal koşullarla da etkileşim içindedir. Fiziksel çevre, doğal ve yapay öğelerin bir araya gelmesiyle oluşan mekânlarla çevrilidir. Bu mekânlar, insanların yaşamını düzenlerken, aynı zamanda insanların çevreleriyle olan etkileşimini belirler. Bu etkileşim, insanların mekanlara olan algı ve tepkilerini belirleyen önemli bir faktördür (Salihoğlu ve Türkoğlu, 2019).

Konut

Konut kavramı sosyokültürel kavramdır ve sosyal değerlerle şekil alabilmesi sebebiyle farklılaşmaya açıktır. Ekonomik ve kültürel etkilerin konuta etkisi şekilsel ve mekânsaldır. Bu nedenle yalnızca mekânsal değişimlerin analizi değil pek çok alanda konut oldukça zengin bir laboratuvardır diyebiliriz (Arabacıoğlu, 2007).

Le Corbusier'in tanımına göre konut, içinde yaşamın gerçekleştiği bir makinedir ve Modern ve Post Modern dönemler için konut önemli bir olgudur. Louis I. Kahn ise konutla ilgili düşüncelerini *“Bir yapı inşa ettiğinizde bir hayat kurarsınız. O hayatın içinden çıkar ve yine o konutla yeni gerçekten bir hayat kurarsınız. O sizinle konuşur. Bir konutun sadece işlevi üzerinde durursanız, hayatın tamamını anlayamazsınız.”* şeklinde belirtmiştir (Roth, 2000).

Değişen yaşam koşullarına uyum sağlayan konut tasarımları, geleneksel mimari tasarım yaklaşımlarından ve kullanıcıların aile yaşantılarından, sosyal ve kültürel yapılarından beslenerek geliştirilebilir. Konutların ve çevrelerinin yaşam kalitesiyle ilişkilendirilmesi, kullanıcıların özellikleri, çevre özellikleri ve erişilebilirlik gibi faktörler altında incelenir. Kullanıcıların yaşları, eğitim durumları ve yaşam döngüleri gibi özellikler, konutların tasarımında ve düzenlemesinde önemli bir rol oynar. Örneğin, yaşlı bireyler için tasarlanan konutlar, yaşam kalitesini artırmak ve yaşlanma sürecindeki ihtiyaçlara uygun olarak düzenlenir. Ailelerin ihtiyaçları ve sosyal yapısı, konut tasarımında farklı odaların ve yaşam alanlarının ihtiyaçlarına göre düzenlenmesini gerektirebilir (Salihoğlu ve Türkoğlu, 2019).

Konutun bulunduğu çevre özellikleri ve erişilebilirlik de önemli bir etkidir. Konutun çevresindeki temizlik, bakım gibi fiziksel özellikler, çevrenin yaşam kalitesini etkiler. Aynı şekilde, konutun kentsel hizmetlere, ulaşım akslarına ve sosyal donatılara erişimi de yaşam kalitesini belirleyen unsurlardır (Ünver, 2007). Konutun iyi bir konumda olması ve kullanıcıların günlük ihtiyaçlarına kolayca ulaşabilmesi önemlidir. Bu faktörler göz önünde bulundurularak yapılan araştırmalar, konut tasarımının ve yaşam kalitesinin

ilişkisi üzerine önemli bulgular sunmaktadır. Memnuniyet açısından ele alınan bu unsurlar, konutların kullanıcılar tarafından tercih edilmesi ve uzun süreli kullanımının sağlanmasına katkıda bulunur (Soydaş Çakır, 2021).

Mimari Mekân Analizi

Genel olarak mimari mekân analizlerinin çoğu ulaşım ve toplumsal ilişkilerinden hareketle, görsel analizler yapmakta ve mekânın topolojik imkânlarını analiz etme ile ilgili sonuçlar elde etmektedir. Fakat bu yaklaşımlar, mekân kavramının tüm duyuların etkisinde, kesin sınırları olmayan bütünsel algılanışını analiz etmeye önem vermemektedirler. Mimari mekânı dijital ortam üzerinde planlamak ortaya konacak tasarımın istenilen mekânsal sınır ve yapıya olan yakınlığı konusunda analizini mümkün kılmaktadır. Ancak bütünsel bir algı için modellemenin bulanık mantık temelli sistemlerle yapılması daha uygun olacaktır (Arabacıoğlu, 2007).

Mekanların anlamlı bütünler oluşturma sürecindeki en önemli unsurlardan biri, ilişkisel yapılarıdır. Mekanlar, bir araya geldiklerinde birçok etkileşim ve bağlantı oluştururlar ve bu ilişkiler, mekanların bir bütün olarak algılanmasını sağlamaktadır. Mekanların bir araya gelme süreci, mimari tasarımın temelini oluşturur ve mekânsal ilişkilerin anlaşılabilmesi için morfolojik çalışmalar yapılması önemlidir (Gündoğdu, 2014).

Morfoloji, fiziksel form veya biçimlenme yapısını inceleyen bir kavramdır. Mimari morfoloji, tasarımın elemanların kompozisyonu ve biçimi ile ilgili olduğunu ifade eder. Mekanlar, iki boyutlu mekân ve elemanların bir araya getirilmesiyle düzenlenir. Bu bağlamda, mekânsal ilişkilerin anlaşılabilmesi ve mekanların bir araya gelme sürecinin belirlenebilmesi için biçimlenme yapılarının ve kompozisyonun analiz edilmesi önemlidir (Steadman, 1983). Mimari tasarım sürecinde, mekanların bir araya gelmesi ve ilişkisel yapıların kurulması, mekanların işlevsel, estetik ve duygusal açıdan anlamlı bir bütün oluşturmasını sağlamaktadır. Mekanların yerleşimi, bağlantıları, ölçeği, malzeme kullanımı ve diğer tasarım elemanları, mekânsal ilişkileri belirler ve mekanların anlamını şekillendirir.

Mimari tasarımı tanımlarken, yapıların formu ve mekanları arasındaki var olan ilişkiler kompleksini ifade etmek için çeşitli terimler kullanılmaktadır. Bu terimler, mimari yapıların kompozisyonlarını, planlarını, stillerini, tiplerini ve diğer özelliklerini açıklamaya yardımcıdır. Ancak, bu terimler sıklıkla yapının fiziksel özelliklerini vurgulayarak, yapıların mekânsal ve ilişkisel düzenlerini tam olarak ifade etmemektedir. Mimari tasarım, sadece binaların fiziksel formu ve elemanlarının tasarımıyla sınırlı değildir. Aynı zamanda mekânsal düzenlemeleri, iç mekanların kullanıcılarla olan etkileşimini, çevre ve yapı arasındaki bağlantıları da içermektedir. Bu nedenle, mimari tasarımı tam olarak anlamak ve ifade etmek için, yapıların mekanlarla ve çevreleriyle olan ilişkilerini de göz önünde bulunduran bir dil ve kavramsal şema gereklidir (Hillier, 1996).

Mekanların ve yapıların sadece fiziksel özelliklerini tanımlayabiliyor olmak, aslında yaşadığımız kültürel dünyayı yalnızca beton içerikli topluluklar olarak algılamamıza neden olmaktadır. Oysa mimari tasarım, insanların yaşam alanlarını ve çevrelerini şekillendirerek kültür ve sosyal çevreleri etkileyen bir olgudur. İlişkiler, mimari tasarımın merkezinde yer alır ve mekanların anlamını, işlevini ve etkisini belirleyen önemli unsurdur. Şehirler ve yapılar, sadece fiziksel varlıklar değil, aynı zamanda insanların yaşadığı ve etkileşimde bulunduğu "tanımlanamayan ilişkilerin" olduğu yerlerdir. Bu nedenle, mimari tasarımı anlamak ve değerlendirmek için sadece yapıların fiziksel özelliklerine değil, aynı zamanda mekânsal ilişkilere ve çevresel etkileşimlere de odaklanmak önemlidir.

2.1.2. Kentsel Mekân

Kentlerin oluşumundan bu yana toplumu şekillendiren ve aynı şekilde toplumu oluşturan bireyleri etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Kentler, insanların bir arada yaşadığı karmaşık yapılar olarak sürekli değişen, dönüşen ve gelişen organizmalar gibidir. Bu devinim hali, kentleri yaşayan organizmalar olarak tanımlamamızın temel nedenlerinden biridir (Uzgören ve Erdönmez, 2017). Kentlerin yaşayan organizmalar haline gelmesinde en önemli unsur kamusal alanlardır. Kamusal alanlar, insanların bir araya gelip etkileşimde bulunabileceği, sosyal hayatın geliştiği ve toplumsal ilişkilerin kurulduğu mekanlardır. Bu alanlar, kentteki insanların farklı sosyal ve kültürel arka planlardan gelmelerine rağmen

birbirleriyle etkileşime girmesini ve ortak bir yaşam alanı oluşturmasını sağlamaktadır (Taşçı, 2020).

Özellikle açık kamusal alanlar, parklar, meydanlar, caddeler gibi açık hava alanları, kentlerdeki ve insan yaşamındaki önemli rolü bulunmaktadır. Bu alanlar, insanların rahatlamasına, spor yapmasına, toplumla etkileşimde bulunmasına ve çeşitli etkinlikler düzenlemesine olanak tanımaktadır. Kamusal alanlar, kentlerin kimliğini ve karakterini de belirler ve iyi tasarlanmış kamusal alanlar, kente özgü bir kimlik yaratmaktadır. Bu durum insanların kentleri daha çok sahiplenmesine ve katılımcı olmasına katkı sağlamaktadır. Özellikle meydanlar, insanların kentsel yaşama olan bağlılığını artırır ve kentlerin toplumsal ve ekonomik açıdan daha sağlıklı ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşmasına yardımcı olmaktadır (Yırtıcı, 2009).

Tarihsel süreçte yapılan yapıların malzemeleri ve yapı teknikleri önemli bilgiler sunabilir ancak asıl önemli olan, o mekânın hangi kentsel algı ile yapıldığıdır. Yani yapılan mekânın sadece fiziksel özelliklerine değil, aynı zamanda mekânın toplum içindeki rolüne, sosyal ilişkiler ve algılarla nasıl şekillendiğine odaklanmak gereklidir. Mimari, yalnızca yapıların fiziksel formlarından ibaret değildir. Aynı zamanda, yapıların kullanıcılarla ve çevreleriyle olan etkileşimini, toplum içindeki işlevini ve anlamını da içermektedir. Yapıların malzemeleri ve yapı teknikleri elbette önemlidir, ancak asıl önemli olan, bu yapıların toplum içinde nasıl algılandığı ve ne tür sosyal işlevler üstlendiğidir (Yırtıcı, 2009).

Kentsel mekân da sadece fiziksel özelliklerle değil, o toplumu kuran ilişkiler örgüsü ile anlamlandırılmaktadır. Kentsel mekânın anlamı, kullanıcıları ve çevresiyle olan ilişkileri ve mekânın toplum içinde nasıl algılandığına bağlıdır. Kentsel mekanlar, insanların bir araya gelip etkileşimde bulunabildiği, toplumsal etkileşimlerin ve kültürel paylaşımların gerçekleştiği alanlardır. Bu nedenle, kentsel mekânların anlamı ve değeri, sadece yapıldığı malzemeler ve doğal şartlarla sınırlı değildir (Bumin, 1986). Ayrıca kentsel mekanlar, demokrasinin taşıyıcısı olarak kabul edilir, çünkü insanların katılımı ve katılımcılığı için uygun alanlar sağlamaktadır. Bu mekanlarda insanlar fikirlerini paylaşabilir, tartışabilir, toplantılar düzenleyebilir ve demokratik süreçlere katılabilirler. Zira kentsel mekanlar,

demokratik katılımı ve özgür ifadeyi teşvik etmekte ve toplumsal değişimi desteklemektedir (Sennett, 1999).

Tarihsel süreçte oluşan tüm kentlerin ortak özelliği, sürekli değişim ve dönüşüm içinde olmalarıdır. Kentler, sosyal, ekonomik ve kültürel sistemlerin etkisi altında sürekli olarak şekil değiştirmekte ve bu süreçte bireyleri de etkilemektedir. Bu değişim ve dönüşüm süreci, kentlerin insan davranışlarını, ilişkilerini ve zihinlerindeki çağrışımlarını doğrudan etkilediği anlamına gelmektedir (Jacobs, 2009). Kentler, farklı kültürlerin, toplulukların ve bireylerin bir araya geldiği yerlerdir. Bu nedenle, kentler insanlara farklı olanla karşılaşma, onu tanıma ve onunla etkileşim içinde olma fırsatı sunmaktadır. Bu etkileşimler, bireylerin düşüncelerini ve davranışlarını şekillendirmekte, yeni perspektifler kazanmalarına yardımcı olmakta ve toplumsal çeşitliliği arttırmaktadır (Bumin, 1986). Kentlerin sürekli değişen ve dönüşen yapısı, kentlerin dinamik ve canlı organizmalar olarak tanımlanmasının temel nedenlerinden biridir. Bu değişim sürecinde, kentlerin barındırdığı sosyal, ekonomik ve kültürel sistemler de etkilenmekte ve dönüşmektedir. Bu nedenle, kentlerin tasarımı ve yönetimi, bu değişim sürecini dikkate alarak yapılmalı ve kentlerin insanların ihtiyaçlarını karşılaması ve daha yaşanabilir hale gelmesi için çaba sarf edilmelidir. Tüketicinin sosyolojik boyutlarını ele alan çalışmaların, tutarlı ve kodlanmış bir disipline sahip olmadığı eleştirilerine karşı çıkan çalışma, toplumsal aktörlerin tüketimle kurduğu ilişkiyi ele almaktadır.

Meydan

Kentin fiziki yapısını, genel olarak binalar ve bina dışındaki alanlar olarak ikiye ayırmak mümkündür. Kent dokusunun yapılaşmamış bölgeleri, kısaca binaların dışında kalan alanlar olan kentsel mekânlar, kent yaşamının dolaşım sistemini oluştururken, kentlilere sosyalleşme zemini olmaktadır.

Kırsal alanlarda meydanlar genellikle çınar ağaçları, köy kahvesi ve cami çevresinde oluşan küçük toplanma merkezleri olarak işlev görebilirler. Bu meydanlar, köy halkının sosyalleştiği, haberleştiği, toplandığı ve bir araya geldiği yerlerdir. Çoğu zaman geleneksel

köy yaşamının merkezini oluşturan bu meydanlar, köy kültürünün ve kimliğinin bir parçasıdır. Kentlerde ise meydanlar, daha geniş bir ölçekte önemli işlevlere sahiptir. Genellikle anıtlar, çeşmeler, binalar, heykeller ve/veya cami çevresinde oluşan meydanlar, kentin merkezi veya önemli noktaları olarak hizmet vermektedir. Bu meydanlar, kent halkının ve ziyaretçilerin bir araya geldiği, etkinliklerin ve toplumsal aktivitelerin düzenlendiği kesişme noktalarıdır. Sosyal etkileşimin yoğun olduğu, ticari, kültürel ve sosyal faaliyetlerin gerçekleştiği mekanlardır (Acarlı, vd., 2018).

Meydanlar, toplumsal ilişkilerin güçlendiği, sosyal etkileşimin teşvik edildiği ve toplumun bir arada gelip etkinlikler düzenleyebildiği alanlardır. Bu nedenle, meydanların tasarımı ve yönetimi, kentin sosyal ve kültürel hayatını şekillendirmede ve güçlendirmede önemli bir rol oynar. İyi tasarlanmış meydanlar, kentin yaşam kalitesini artırır, toplumsal uyumu teşvik eder ve insanların kent kimliği ve aidiyeti hissetmelerine katkı sağlar.

Kentsel Mekân Analizi

Kentsel mekânın doğal verileri olarak ifade edilen topoğrafya, iklim ve manzara etkilerinin kentsel mekânın niteliğine olan etkisi, yaratılmak istenen tasarımın başarısı ile doğru orantılıdır. Bunun yanında doğal çevre her ne kadar tasarımı yönlendiren asıl kriter olsa da dış mekânın niteliğinden bahsedildiğinde doğal çevreye ek olarak, sosyolojik ve ekonomik temelli pek çok faktör göz önünde bulundurulmalıdır. Dış mekânın sınırlarını çizen binaların şekilsel ve fonksiyonel yapısı, alanın boyutları ve biçimsel özellikleri, toplumsal yapı, güvenlik, bakım, peyzaj vs. faktörler kentsel mekânın oluşmasında analize konu olan alt başlıklar olarak sıralanabilir (Şahin ve Dostoğlu, 2007).

Kentsel ölçekte gelişme stratejilerinin belirlenmesi, kentlerin gelecekteki planlama ve tasarımına yön vermek için önemlidir. Bu stratejiler, kentin sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel boyutlarını dikkate alarak belirlenmekte ve kentin gelişimine yönelik bir yol haritası oluşturmaktadır. Gelişme stratejileri belirlenmesi, mevcut veriler üzerinden analizlere dayanmaktadır ve mekânın kendi dinamikleri ile çevresi arasındaki etkileşimler göz önüne alınmaktadır.

2.2. Biçim Kavramı

Mimarlık, insanların ihtiyaçlarını karşılamak, yaşam kalitesini artırmak ve estetik değerler yaratmak için tasarım ve planlama süreçlerini içermektedir. Mimari tasarım, insanların ihtiyaçlarını ve beklentilerini anlamak ve bunları mekânsal düzenlemelerle birleştirmek için bir yol sağlamaktadır. Böylece, mimarlığı, gerçek yaşam alanlarını biçimsel ve fonksiyonel olarak şekillendiren bir işlemler kümesi olarak tanımlamak mümkündür (Hays, 2015).

Tarihsel olarak mimarlıkta birçok farklı yaklaşım ve tasarım düşüncesi görülmüştür. Antik Yunan ve Roma mimarlığında, doğal biçimlerin güzelliğine olan hayranlıkla, altın oran, simetri ve Vitruvius'un tanımladığı oranlar gibi matematiksel temellere dayanan oran sistemleri kullanılmıştır. Bu dönemde mimarlık, estetik ve ideal biçimlerin taklit edilmesine odaklanmıştır. Rönesans döneminde merkezi plan şemaları, ızgara planlar ve perspektif tekniği gibi ideal kurallar kullanılarak binalar ve mekanlar tasarlanmıştır. Bu dönemde mimarlık, matematiksel ve geometrik düzenlemelere dayanan ideal bütünlere odaklanmıştır. Daha sonraki dönemlerde, tipoloji gibi epistemolojik bir sistem, Modüler ve İşlevselcilik gibi modern düşünce biçimleri, mimarlıkta biçim yaratımını etkileyen farklı yaklaşımlar olmuştur. Klasik simgelerden türetilmiş arketipler, mekânsal ve strüktürel gereksinimlerin alternatif modüler sistemlerle ilişkilendirilmesi gibi yaklaşımlar da mimarlıkta kullanılan farklı düşünce biçimlerindendir. Tüm bu örnekler, mimarlık tarihindeki farklı düşünce akımlarını ve biçim yaratımına temel oluşturan ideal ilkeleri yansıtmaktadır. Mimarlık, zamanla farklı estetik, felsefi ve sosyal görüşlere dayanan yaklaşımlarla şekillenmiş ve gelişmiştir. Bu çeşitlilik, mimarlık pratiğindeki zenginliği ve farklılık arayışını göstermektedir (Atmaca, 2017).

Mimari yapılar, birçok farklı etkenin etkileşimini içeren karmaşık sistemlerdir. Bu etkenler arasında sosyal, ekonomik, kültürel, çevresel ve teknolojik faktörler yer almaktadır. Ayrıca, yapıların tasarım süreçleri, kullanıcıların ihtiyaçları, yapıların yaşam döngüleri ve çevresel koşullar da biçimlenme sürecini etkileyen önemli unsurlardır. Her yapı, kendine özgü bir biçimlenme sürecine sahiptir ve farklı etkenler tarafından etkilenir. Bu nedenle,

yapıların nasıl oluştuğu ve nasıl dönüştüğüne dair tek bir doğru cevap bulunmamaktadır. Aksine, bu süreç karmaşık ve çok yönlü bir şekilde gerçekleşmekte ve farklı etkenlerin bir aradalığından oluşmaktadır.

Mimarlık pratiğinde, biçimlenme sorunsalı, tasarımcıların ve planlamacıların yapıları ve mekanları tasarlarırken ve dönüştürürken karşılaştıkları karmaşık ve muğlak sorunları ifade etmektedir. Bu süreçte, farklı etkenlerin bir aradalığı ve değişkenlikleri, yapıların mekânsal düzenlemelerini ve biçimsel özelliklerini belirlemektedir (Kul ve Erman, 2021). Mimarlıkta biçimin oluşumu ve etkilenme süreçleri, mimarlığın temel sorunlarından biridir ve mimari tasarım sürecinin merkezindedir. Biçim, mimari yapıların estetik ve işlevsel özelliklerini belirleyen önemli bir faktördür ve çeşitli unsurlardan etkilenmektedir.

1. Kullanıcı İhtiyaçları: Mimarlıkta biçim, yapıların kullanıcı ihtiyaçlarına uygun olarak tasarlanmasıyla başlamaktadır. Kullanıcıların gereksinimleri ve beklentileri, tasarım sürecinde biçimin belirlenmesinde büyük önemlidir. Biçim, kullanıcıların konforu, fonksiyonelliği ve yaşam kalitesi üzerinde etkilidir.

2. Tasarımcının Özellikleri: Mimarın kişisel estetik anlayışı, tecrübesi, eğitimi ve bakış açısı, tasarım sürecinde biçimin oluşumunu etkilemektedir. Her mimarın kendine özgü bir tasarım dili ve tarzı vardır, bu da biçimlenmeyi farklı şekillerde yönlendirmektedir.

3. Teknik ve Fiziksel Koşullar: Yapıların tasarımında kullanılan malzemeler, yapısal sistemler ve teknik detaylar, biçimlenmeyi doğrudan etkilemektedir. Ayrıca, fiziksel koşullar ve çevresel etmenler (örneğin, iklim, topografi, güneş ışığı) de mimari biçimi belirleyen unsurlardır.

4. Sosyo-Kültürel Etkenler: Toplumun sosyal ve kültürel yapısı, mimari biçimin şekillenmesinde önemli bir role sahiptir. Mimari yapılar, bir toplumun değerleri, gelenekleri ve yaşam tarzını yansıtmaktadır (Yıldırım, 2004).

Mimarlık, yapılar aracılığıyla biçimsel ifadeleri kullanarak temsil etme, işaret etme, imleme ve anlamlar oluşturma kabiliyeti kazanmaktadır. Yapılar, mimari düşüncenin ve pratiğinin değerler mekanizmasını oluşturan önemli araçlardır. Bu biçimsel ifadeler, mimarların tasarımlarını belirli bir mesaj, anlam veya deneyim iletmek için kullanmalarına olanak tanımaktadır.

Modernizm öncesi dönemlerde yaratıcıda ya da doğanın mükemmelliğinde var olduğu düşünülen idealler, modern dönemlerde insan düşüncesinde ve aklında aranmaktadır. Yapıların ve mekanların biçimlendirilme ve anlamlandırılma süreçleri ise söz konusu ideallerin oluşturduğu değerler üzerinden kurulmaktadır. Yapılar ve mekanlar biçimleri itibariyle; temsil etme, belirtme, işaret etme, anlamlandırma kabiliyeti geliştirmekte ve bir disiplin olarak mimari düşüncenin ve uygulamasının değerler sistematığını örgütlemektedir. Yapısal biçimler aracılığı ile; dönem, tarz, gelenek ve klasik şeklindeki tanımlar ile zamanı, malzeme ve tekniği ile de bulunduğu sosyo-ekonomik düzeni tarif etmektedir. Biçimlenişin sınırları üzerinden verilen cevaplar üzerinden politikalar hatta ideolojiler oluşturmak mümkündür. Hatta biçimleniş aracılığı ile elde edilen kabiliyetler nedeniyle mimari, her alan ve boyutta “her şeyin mimarisi” olarak kendini tanımlamaktadır (Atmaca, 2017).

Mimari tanımlanırken, mevcut ilişkiler kompleksi kompozisyonlar, stiller, planlar, tipler vb. gibi terimler aracılığı ile anlatılmaktadır. Esasen pek çok terim yapının formunu olduğu kadar mekanları da ifade eden ilişkisel düzenlerdir. Anlatılan, yaşanan, tanımlanan kültürel evreni beton yapı toplulukları oluşturmaktadır. İlişkisel içeriği olmayan hammadde unsurları tanımlayabilir, görebilir, nitelendirilebilir ve onlarla ilgili ne şekilde konuşacağımızı biliriz. Oysa ilişkiler karmaşıktır ve onları tanımlayabilmek için, belirlenmiş bir lisan ve analiz edebilmek için mevcut bir şemamız yoktur. Şehirler ve yapılar, sosyal ortamların tersine gerek maddesel gerekse kültürel anlamda yaşadığımız reel dünyada “tanımlanamayan ilişkilerin” meydana geldiği alanlardır (Gündoğdu, 2014).

Netice itibariyle mimaride mekân, içten başlayan ve dışa doğru gelişen belli sınırları olan bir oluşumdur. Biçimleniş insan ve toplumların eylemleri doğrultusunda değişkenlik göstermektedir. Böylece mekândaki bu oluşum kurgusal bir bütün şeklinde dışa yansımaktadır. Yanı sıra mimari mekânın belirli bir amaç doğrultusunda biçimleniş strüktür aracılığı ile sınırlandırılarak hacmi belirlemektedir. Tasarımcıların mimariyi yorumlaması bütünseldir. Biçimleniş iç mekandan başlayarak ihtiyaçlar doğrultusunda gerekli eylemlerin meydana geldiği mekanları oluşturduğunu düşünmektedirler. Asıl olanın iç mimari olduğunu ve dış mekan biçimleniş iç mekanın yansıması olduğunu ileri sürmektedirler.

İnsan yaşamı tüm katmanları ile mekanda ve mekanla ortaya çıkmakta ve şekillenmektedir. Bunun yanında mekan da söz konusu katmanlarda ortaya çıkmakta ve gelişimini sürdürmektedir. Mekan, insan ve toplum arasında girift ve birbiri ile bütünleşerek var olabilen ilişkiler ağı vardır. Bu biçimleniş ile mekan, yaşamın yanında yaşanmışlıklarla da vardır ve içinde barındırmaktadır. Fakat mimari mekan üzerinden yapılan çalışmalar genel olarak tasarım, pratik ve kullanıma yönelik araştırmaları içermektedir. Oysa mekanın biçimlenişinde fiziki, sosyolojik, ekonomik, psikolojik ve ideolojik etkilerin varlığını inkar etmek mümkün değildir. Pek çok çalışmada mekanın soyut ve hissedilen nitelikleri ikinci planda ele alınmaktadır. Esasen mekan yaşamla biçimlenmektedir ve bu biçimleniş bütünseldir (Göka, 2001).

Mimari mekan biçimlenişinin özünde, yaşamsal süreçler ve mekanın algılanmasında gizli olduğu düşünülmektedir. İnsanın bir mekana girişi ile mekanı yaşamaya ve biçimlendirmeye başlamaktadır. Bu biçimleniş; evinin balkonunu kapatarak, kestirme bir noktadan yürüyerek patika oluşturarak ve ya sokağın köşesini buluşma noktası yaparak gerçekleşmektedir. Böylece mekana müdahale etmekte ve yaşayarak onu biçimlendirmektedir. Mekan ve mekana yerleşme süreçlerinin birleşimi mimari mekanın çalışma alanıdır demek mümkündür. Zira mimari alanlar tek başına kullanılarak değil, yaşam ve deneyim alanı olarak da varlık kazanmaktadır. Kısaca mimari mekan, tıpkı içinde yaşayan insan gibi yaşayan bir organizmadır. Bu sebeptendir ki mekan, yaşam ve yaşama bağlı olarak biçimleniş ile sorgulanmalıdır (Nalbantoğlu, 2008).

Mimari mekanın soyut özellikleri; mekanın yaşamla biçimlenişinde oluşmaktadır. Bu sebeple, hissedilebilen nitelikleri açısından mekana anlam katan bağıntılarının tamamı, biryin mekanı yaşama tarzından yola çıkılarak kurulmuştur. Mekanın biçimlenişinde; başta mimari mekanla tanışma beden aracılığı ile gerçekleşmekte ve ilk deneyim beden aracılığı ile oluşmaktadır. Esasen insan ve mekan ilişkilerinin tamamı algıların ve bilincin kaynağı durumundaki beden etrafında şekillenmektedir. Bedensel algılar ve hareketler mekanı anlaşılabilir hale getirmektedir. İnsanın mimari mekanı beden yolu ile algılaması zihinde şiirsel düşünce ile betimlenmektedir. Mekan; insanları olduğu kadara nesneleri de barındırmakta ve nesneler aracılığı ile de anlam kazanmaktadır. Bununla birlikte nesneler; insan bedeni ile mekanı yaşamasında aracı olmaktadır. Diğer yandan, sosyolojik bir varlık

olarak insan sosyal yapı içinde mekanı deneyimlemektedir. Özet olarak insanın mimari mekanla olan deneyimi başlangıçta bedenseldir. Ancak mekanın düşüncede oluşumu şiirseldir ve son olarak toplumsal yapı ile bütüncül bir şekilde yaşamaktadır (Adıgüzel Özbek, 2016).

2.2.1. Mimari Mekânların Biçimleniş Şekli

Mimari eserler, işlev, teknik ve biçim olmak üzere üç ana ögenin birbiriyle bağıntılar kurarak ve estetik özellik kazanarak şekillenmesiyle ortaya çıkmaktadır. Bu üç öge, mimarlık pratiğinin temel bileşenlerini oluşturmaktadır ve birbirleriyle yakın ilişkiler içindedir. Biçim, mimari eserin dış görünümü ve estetik özelliklerinin ifadesidir. Bir yapının biçimi, kullanılan malzemeler, yapısal düzenlemeler ve tasarım diline göre şekillenmektedir. Biçimsel çözümler, mimari eserin görsel olarak etkileyici ve estetik olmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda, biçim de kullanıcılara ve çevreye yönelik mesajlar ve anlamlar taşımaktadır (Aytem, 2005).

Biçim, bir nesnenin dış sınırlarının sürekliliği ile oluşan genel düzeni ifade etmektedir. Mimarlıkta ise biçim, mekânın veya yapı kütlelerinin sahip olduğu dış sınırların bütünsel ve genel düzenidir. Aynı zamanda, mimari eserin bütünü oluşturan parçaların biçimlerini de içermektedir. Mimarlıkta biçim, mimari eserin estetik ve mekânsal düzenlemesini belirleyen temel bir unsurdur. Biçim, mimari eserin dış cephelerini ve iç mekânlarını şekillendirirken, aynı zamanda yapı elemanlarının ve detayların tasarımını da etkiler. Bu nedenle, biçim, mimari eserin kimliğini ve karakterini belirleyen önemli bir öğedir ve mimarların tasarım sürecinde dikkatle ele aldığı bir konudur.

Mimaride biçimlendirme süreci genellikle üç aşamada incelenir ve bu aşamalar işlevsel biçimin bulunması, işlevsel biçimin insanda en fazla doygunluk yaratacak düzeye eriştirilmesi ve işlevsel biçime simgesel bir anlam kazandırılması olarak adlandırılır.

1.İşlevsel Biçimin Bulunması: İlk aşamada, mimarlar bir yapının temel işlevini belirlemeye çalışır. Yapının kullanılacağı amaç, içereceği fonksiyonlar ve kullanıcıların

ihtiyaçları bu aşamada dikkate alınır. İşlevsel biçim, yapının amacına uygun şekilde tasarlanır ve mekânsal düzenlemeler bu işlevi destekleyecek şekilde planlanır.

2.İşlevsel Biçimin İnsanda En Fazla Doygunluk Yaratacak Düzeye Eriştirilmesi: İkinci aşamada, işlevsel biçimin kullanıcılar üzerinde en fazla doygunluk ve memnuniyet yaratması hedeflenir. Kullanıcıların konforu, rahatlığı ve yaşam kalitesi bu aşamada önceliklidir. Mekânların ergonomik, estetik ve duysal açıdan uygun olması sağlanır.

3.İşlevsel Biçime Simgesel Bir Anlam Kazandırılması: Son aşamada, işlevsel biçimlendirme sürecine simgesel bir boyut eklenir. Yapının sembolik anlamı, kültürel ve toplumsal değerleri ifade etme potansiyeli göz önünde bulundurulur. Mimari eserin kullanıcılar üzerinde anlam yaratması ve toplumsal kimlikle ilişkilendirilmesi önemlidir. Bu aşamada, mimarlar yapıya bir hikâye anlatma, toplumsal veya dini semboller kullanma gibi unsurlarla işlevsel biçime anlam katarlar.

Bu üç aşama, mimarlıkta biçimlendirme sürecinin temelini oluşturur ve yapıların işlevsel, estetik ve sembolik açılardan zenginleştirilmesini hedefler. İşlevsel biçimlendirme süreci, mimari eserlerin insanlarla etkileşimini ve anlamını güçlendirirken, aynı zamanda mekânların ihtiyaçlarına uygun ve kullanıcı dostu olmasını sağlar (Ergünay Kurtçu, 1999).

Biçimlendirme süreci, mimarın kendi deneyimlerini, anlamlarını ve estetik tercihlerini yansıttığı bir işareti oluşturmaktadır. Biçimlendirici, mimari eserin biçimini oluştururken kendi iç dünyasını ve deneyimlerini biçime aktarır ve bu şekilde bir anlam ortaya çıkar. Bu anlam, mimarın tasarım sürecinde kullandığı semboller, biçimler ve detaylar aracılığıyla ifade edilmektedir. Ancak kullanıcı tarafından farklı şekillerde yorumlanması mümkündür. Zira her kullanıcının kendi deneyimleri, kültürel arka planı ve beklentileri vardır ve mimari eseri kendi açılarından yorumlamaktadır. Bu nedenle, biçimlendirme etkinliği, biçimlendirici-biçim-kullanıcı arasında üçlü bir ilişkiyi içermektedir. Biçimlendirici, biçim oluşturur ve bu biçimde bir anlam ifade eder, ancak kullanıcılar bu anlamı kendi bakış açılarına göre yorumlar. Bu nedenle, biçimlendirici, yapılacak yorumları

sınırlamak veya denetlemek yerine, kullanıcının kendi yorumlarına açık bir şekilde biçim oluşturmalıdır (Ergünay Kurtçu, 1999).

Mimarlık, bir mekân yaratma sanatıdır ve bu yaratım sürecinde çeşitli tasarım öğeleri ve ilkeleri kullanmaktadır. Bu öğeler ve ilkeler, mimari eserin estetik ve işlevsel açıdan başarılı bir şekilde tasarlanmasına katkı sağlamaktadır. Çizgi, biçim, ölçü, ölçek, orantı, renk, ışık-gölge, doku gibi tasarım öğeleri, mimari eserin fiziksel görünümünü ve mekânsal düzenini belirleyen temel unsurlardır. Bu öğeler, mimarın tasarımında kullanacağı yapı elemanlarını ve formları belirlerken önemli rol oynamaktadır. Ayrıca, denge, ritim, bütünlük, uygunluk gibi tasarım ilkeleri de mimari eserin bütünlüğünü ve estetik dengesini sağlamaktadır. Bu tasarım ilkeleri, mimarının harmonik bir şekilde düzenlenmesini ve kullanıcının mekânda rahatlıkla dolaşımını kolaylaştırmaktadır (Onat, 1995).

2.2.2. Kentsel Mekânların Biçimleniş Şekli

Kentler sürekli bir toplumsal gelişim içindedir ve pek çok sosyal değişkenin etkisi altında hızla değişmektedir. Kültürel yapı, cinsiyet, yaş grupları, eğitim düzeyleri, ekonomik koşullar, etnik köken, ırk ve din gibi faktörler kentlerin yapılanmasını ve işleyişinde önemlidir. Bu değişkenler, kentlerde yaşayan bireylerin alışkanlıklarını, tercihlerini ve ihtiyaçlarını belirlemektedir. Aynı zamanda, gelişen teknoloji, farklı dönemlerdeki sanat ve planlama akımları, politik yaklaşımlar, coğrafya ve doğal yapı gibi faktörler de kentin değişimine etki etmektedir. Kentler, bu etkilerle birlikte kendi özüne ait değerleri koruma çabasıyla varlığını sürdürmeye çalışır. Bu, kentlerin tarih boyunca mekânsal ve kültürel olarak değişime uğramasıyla birlikte, kent kimliğini ve karakterini oluşturan özgün unsurları koruma ve yeniden üretme çabasını ifade etmektedir (Sakar ve Ünlü, 2019).

Kentler, sürekli bir dönüşüm ve adaptasyon sürecindedir ve bu süreçler kent yaşamını ve kentsel alanları şekillendirmektedir. Planlama ve tasarım süreçlerinde bu değişkenlerin dikkate alınması ve kentin özgün değerlerinin korunmasına yönelik stratejilerin uygulanması, yaşanabilir, sürdürülebilir ve çeşitlilikten zengin kentlerin oluşmasına katkı sağlamaktadır.

Kevin Lynch'in "The Image of the City" (Kent İmgesi) adlı eseri, kentsel çevreyi kullanıcının perspektifinden ele alarak mekânların analizini yapmaktadır. Lynch, kentsel mekânların belirli karakterlere sahip olduğunu ve bu karakterlerin düzenli bir dokunun oluşması için önemli olduğunu savunmaktadır. Lynch, kentsel mekânların tanımlı, homojen, belirli bir dokuya sahip, özgünlükleri ve farklılıkları barındıran mekânlar olması gerektiğini vurgulamaktadır (Lynch, 1960). Bu çalışma, kentsel çevrelerin kullanıcıların gözünden nasıl algılandığını ve nasıl anlamlandırıldığını anlamak için yapılmış önemli bir araştırmadır. Lynch'in çalışması, kent planlaması ve tasarımında mekânların karakteristik özelliklerine vurgu yaparak daha kullanıcı dostu, anlaşılır ve kimlikli mekânlar yaratma konusunda rehberlik sağlamıştır.

Bir mekânın tanımlı olması, kullanıcının mekânı hızla ve kolaylıkla algılamasını sağlamaktadır. Homojenlik, mekânda tutarlılık ve bütünlük hissi yaratır ve belirli bir dokuya sahip olmak, mekânın karakterini ve kimliğini oluşturan özellikleri içermektedir. Özgünlük ve farklılık ise kentsel mekânların kendine özgü nitelikler taşıması ve diğer mekânlardan ayırt edilebilmesi anlamına gelmektedir.

Kentler mevcut formlarına sahip oluncaya kadar farklı sosyal, politik, fiziksel ve ekonomik süreçlerden geçmektedir. Kentler sürekli bir değişim ve dönüşüm içindedir ve bu süreçlerde sokaklar, binalar ve diğer fiziksel mekân bileşenleri kullanıcıların ihtiyaçlarına ve kültürel değişimlere uyum sağlamak üzere değişmektedirler. Tarihsel süreçler, kentlerin fiziksel formlarını etkileyen önemli bir değişkendir. Kentlerin tarihsel birikimi, katmanlaşması ve farklı dönemlerde yapılan müdahaleler, kentlerin karakterini meydana getirmektedir. Özellikle tarihi kent merkezleri, farklı dönemlere ait tarihsel dokunun bir arada bulunduğu, farklı yapıların ve mimari stillerin görüldüğü alanlardır. Bu tarihi dokular, kentlerin tarihselliğini ve karakterini yansıtmaktadır. Kentlerin tarihsel süreçleri, mimari, sosyal ve kültürel açıdan önemli bir zenginlik oluşturmaktadır. Bu nedenle, tarihi kent merkezleri ve kentsel dokuların korunması, kentlerin kimliğinin ve özgünlüğünün devamı açısından önemlidir. Planlama ve tasarım süreçlerinde tarihsel birikimlerin gözetilmesi, kentlerin geçmişiyle birlikte geleceğini de şekillendireceği anlamına gelmektedir (Conzen, 1960; Sakar ve Ünlü 2019).

Kropf'un ifade ettiği gibi, kentsel mekânın karakteri, bina ölçeğinden kentsel doku ölçeğine doğru hiyerarşik olarak oluşan çeşitli bileşenlerin uyumlu ve tutarlı bir şekilde bir araya gelmesiyle ortaya çıkmaktadır. Bu bileşenler, malzeme, strüktür, birim/oda ve yer, yapı, parsel, yapı adası ve sokak gibi somut öğeleri içermektedir. Kentsel mekânın karakteri, bu somut öğelerin analizi üzerine temellendirilmiştir ve fiziksel varlıkları ile algılanabilir hale gelmektedir. Malzeme ve doku gibi fiziksel öğeler, kentsel mekânın atmosferini ve hissini belirlerken, bu öğelerin bir araya geliş biçimleri de kentin bütünlüğünü ve tutarlılığını etkilemektedir. Kentsel mekânın karakteri, farklı bileşenlerin uyumlu bir şekilde bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Bu uyumlu ve tutarlı birleşme, kentte yaşayanlar ve ziyaretçiler tarafından algılanabilir ve kentteki kimliği ve özgünlüğü vurgulamaktadır (Kropf, 1996; Sakar ve Ünlü. 2019).

Kentlerin tarihsel gelişmeleri ve morfolojik süreçleri, kentlerin özgün karakterini oluşturan önemli etmenlerdir. Kentlerin geçmişten günümüze yaşadığı değişimler, farklı dönemlerdeki sosyal, politik, ekonomik ve kültürel etkilerle birlikte, kentlerin fiziksel yapılarının da değişmesine neden olmaktadır. Kentlerdeki parsel ve binaların birbirleriyle ve kent bütünüyle kurduğu ilişkiler, kentin özgün karakterini belirlemektedir. Bu ilişkilerin derecesi, kentlerin sahip olduğu tarihsel doku ile kurulan uyumu ve bütünlüğü ifade etmektedir. Conzen, ilişkileri zayıf olan kentsel alt birimlerin, kentin bütünlüğünden kopuk ve uyumsuz parçalar olduğunu belirtirken, güçlü ilişkilerin ise tutarlı ve uyumlu bir kent karakterinin oluşmasına katkı sağladığını ifade etmiştir (Conzen, 1975; Sakar ve Ünlü 2029).

Her kentin ve kentsel alt biriminin kendi tarihselliği ve bu tarihselliği ifade ediş biçimleri nedeniyle farklılık gösterdiğini söylemek mümkündür. Bu durum, kentlerin ve kentsel bölgelerin kendilerine özgü bir kimlik ve karakter kazanmasını sağlamaktadır. Kentlerin tarihi geçmişi, kültürel mirası ve mekânsal bileşenleri, kentlerin karakterinin şekillenmesinde önemli rol oynamakta ve kentleri çevreleriyle bütünleştirmektedir.

2.3. Mimari Mekânlar

Etimolojik kökeni Arapça “kevn” sözcüğü olan mekân, varlık ve vücut bulmak anlamına gelmektedir (Aydıntan, 2001). Esas olarak mekân; insanla çevre arasında bir ölçüde sınır koyan ve ayıran içerisinde yapılacak eylemlere göre düzenlenen, sınırları ancak gözlemciler tarafından algılanabilen boşluk olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımla da mimari ve onun alt dalları olan iç mimarlık ve peyzaj mimarlığının konusu olmaktadır. Aynı zamanda mimari bir ürünün var olmasındaki temel koşul ve vazgeçilmez niteliğidir. Kısaca mekânın olmaması durumunda mimari bir eserden söz etmek mümkün değildir. Mimari açıdan mekân “bir varlığı bulunduğu çevreden belli ölçüde soyutlayan ve içinde belirli eylemlerin gerçekleşmesine elverişli uzay parçasıdır” şeklinde tanımlanmaktadır (Hasol, 1990).

Mimari mekân kavramı, yalnızca fiziksel mekânın tasarımı ve yapımı değil aynı zamanda insanlar ile olan ilişkisini de kapsamaktadır. Bu anlayış, fenomenoloji ve ontoloji görüşleri tarafından desteklenmektedir ve mekânın sadece fiziksel varlığı değil, aynı zamanda insanlar tarafından deneyimlenen ve algılanan bir varlık olduğu vurgulanmaktadır (Kahvecioğlu, 2008).

Mimari mekânın insan tarafından hissedilen özellikleri, insan-mekân ilişkisi üzerinden şekillenir. İnsanlar, bedenleri aracılığıyla mekânı yaşarlar ve mekân-yaşam biçimlenişi bu ilişkiyi belirler. Bedenin algısı ve hareketi, mekânı anlaşılır hale getirir ve insanlar mekânı bedenleriyle yaşadıkları zaman bu bellekte şiirsel düşünce ile tariflenir (Adıgüzel Özbek, 2016).

Genel olarak mekân, mimaride iyi bir tasarım, sadece hoş görünen yaratımdan ibaret değildir. İnsanların içinde hareket edebileceği, eylemde bulunabileceği ve duygusal etkilere sahip mekanların yaratılması gerekmektedir. Bu düzlem birimlerinin bir araya gelmesi veya üç boyutlu kitlelerin oyulması ile elde edilen bir varlıktır (Aslan, vd., 2015). Mimarlığın ana konusu olan mekân konsepti, insan algısı ve mekânın sınırlandırılmasına bağlıdır. Sınırlayıcı nesnelerin farklılığına göre, yapay, doğal ve karma mekân kavramları şeklinde 3 farklı

başlıkta ele alınmaktadır. İnsanlar mekânı duyu organlarıyla algılar ve bu algıları, belleklerinde bulunan durumlarla mukayese etmektedir (Altan, 1993). Mekân kavramı, kendisini meydana getiren yüzeyler aracılığıyla bireyin devamlı surette ve karşılıklı etkileşim halinde olduğu en küçük mimari birim, farklı bir anlatımla “yapay çevre” bütünü şeklinde tanımlanabilmektedir (Aydıntan, 2001).

Zevi’ye göre mimari mekân yaratma sanatıdır ve yalnızca mekânın şekli üzerinde durmayıp, daha ziyade bütünün mekâna olan etkisini ele almaktadır. Bu etki mekânı sınırlayıcılarının organizasyonu ile belirlenmektedir. Ancak Newton mekânı içindeki nesnelerden ayrı tutmak gerektiğini düşünmektedir kendine has mutlak bir uzay ve mekân vardır. Leibniz’e göre ise, mekân cisimlerin birbirlerine konumlarının ve ilintilerinin düzenidir ve varlıkların var olma olasılıklarının bir araya gelmesidir. Mekân, varlıkların birbirlerini izlemelerine olanak sağlayan durumlar dizisidir ve varlıklar ortadan kalktığında mekân da yok olmaktadır (Usta, 2020).

Bugün bilimin mekân anlayışı, mekânı cisim ve varlıklar arasındaki ilintiler bütünü olarak değerlendirmektedir. Arnheim’in verdiği örnekler de bu anlayışı destekler niteliktedir. Birinci yaklaşım mekânı, cisimleri barındırmaya hazır bir alan olarak düşünmekte, ikinci yaklaşım ise eşyaların ve öğelerin mekânı oluşturduğunu vurgulamaktadır. Fiziksel mekân ise, içindeki cisimlerin ilişkileri ve ölçülebilir uzaklıkları tanımlamaktadır (Usta, 2020).

Gerçek anlamda mekânsal yapılar insanın çevresini öncelikli olarak tanımlamaktadır. İnsan, mekânın öznesi olup fiziksel olmasa da merkez eksenini oluşturur ve bu eksenin çevresindeki mekânsal yapının oluşması sonucu mekân yaratılmaktadır. Bu nedenle mimarlık, insanı çevreleyen bir durumu ortaya koyan bir insan sanatıdır ve uygulamalı sanatlardaki diğer disiplinlere göre temelde farklıdır (Schmarsow ve Fiedler, 2017).

2.3.1. İç Mekân

Mekân sınıflandırması, sınırlayan öğelerin niteliğine göre yapılır. İç mekân, duvarlar ve tavan tarafından sınırlandırılan mekân olarak tanımlanır, diğer hacim ise dış mekân olarak

adlandırılır. Bunlar haricinde, mekanlar doğal, yapay veya karma olarak sınıflandırılabilir (Altan, 1993). İç mekân, insanların yaşam alanı olarak kullandığı kapalı ve sınırlı boşluktur. İç mekân, yapının duvarları, tavanı ve zemini tarafından belirlenir ve insanların kullanımına uygun bir ortam sunar. Mimarlıkta, iç mekânın tasarımı ve kullanımı konuları büyük bir öneme sahiptir ve insanların yaşamının kalitesini ve verimliliğini etkiler (Aydıntan, 2001).

İç mekân algısı, insanın mekânda bulunma deneyimi sırasında fiziksel ve psikolojik etkenleri bir arada kavraması olarak tanımlanmaktadır. İnsan, mekânın sınırları, formları, renkleri, dokuları vb. özellikleri ile sürekli etkileşim halindedir ve bu özellikler mekânın fiziksel değişkenleri ile insanların psikolojik faktörleri arasındaki ilişkiyi yansıtmaktadır. Böylece, 'Mekânsal Algı' kavramı oluşur ve mekânın toplam etkisinin anlaşılması mümkün hale gelir (Göler, 2009). Bir mekânın görsel çizgisi, renkleri, formları ve dokuları gibi tasarım öğeleri aracılığıyla insanlar tarafından anlamlandırılmasını sağlar. Mobilya, aksesuar ve zemin gibi bileşenlerin tasarımı, mekânın görsel algısını ve anlamını belirler. Bu bileşenlerin etkileşimi, mekânın çevresine verdiği görsel etkiyi oluşturur. Form, objenin görüntüsünü tanımlayan önemli bir tasarım elemanıdır. Farklı şekilleri olan formlar, mekânın dinamikliğini ya da dinginliğini yansıtabilir. Dokular ve renkler de forma ek olarak mekânın atmosferini etkileyen önemli unsurlardır. Dokular sıcaklık veya soğukluk hissini yaratabilirken, renkler huzurlu ya da enerjik mekanlar yaratmak için kullanılabilir (Yazıcıoğlu ve Meral, 2011).

Mimarlık, iç mekanlarla dış mekanlar arasındaki ilişkinin önemine dayalı bir sanattır. İç mekanlar ve dış mekanlar birbirini etkiler ve bu ilişki bina dışındaki mekanlarla da bağlantılıdır. Mimarlar hem iç hem de dış mekanları düşünmeli ve bu mekanların estetik, aydınlatma, havalandırma ve diğer ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmalıdır. Günümüzde, mimarlık, insanların yaşadığı mekanların toplamı olan inşa edilmiş çevre düzenleme sorunlarının çözümüne odaklanmıştır (Altan, 1993).

2.3.2. İç Mekân Bileşenleri

İç mekanlar, insanların uyku, yeme, çalışma gibi günlük aktivitelerini gerçekleştirdikleri yerlerdir ve yaşamlarının büyük bir kısmını burada geçirmektedir. İç mekanlar, doğal mekanlardan yapay olarak yaratılmıştır ve gün içindeki motivasyonu etkileyebilecek öneme sahiptir. Bu alanlar farklı bölümlere ayrılıp sınırlarla birbirinden ayrılabilir yapıdadır. Bu yapılar, duvarlar, zemin döşemeleri, tavanlar, merdivenler, donatılar gibi bileşenler tarafından bölümlendirilir ve insan konforu ve mahremiyetin sağlanması amaçlamaktadır. Bileşenler, mimari yapının biçimini belirleyerek iç mekân bölümlerini meydana getirmektedir. İç mekanların dışarıya yansımaları, işlevsel ve etkinliklerle yaşanabilir alanları oluşturmada ve estetik deneyim ve psikolojik tatmini karşılamaktadır (Kurak Açııcı, 2015).

Mekânın bileşen ve öğeleri, mekânsal örgütlenmenin etkisini belirleyerek, mekânın topyekûn deneyimini oluşturmaktadır. Bu bileşen ve öğeler, sınırlayıcı, belirleyici, yönlendirici, odaklayıcı, süreklilik sağlayıcı, anlam taşıyıcı, birleştirici veya ayırıcı roller üstlenerek, mekânda deneyimi düzenlemekte ve yapılandırmaktadır.

Bölücü ve sınırlayıcı olan iç mekân bileşenleri mekânın görsel, dokunsal, duyuşsal, ısısal ve ışık niteliklerini sağlamaktadır. Mekânsal bileşenler temel görevleri dışında başka belirleyici görevler üstlenebilmektedirler. Örneğin mekânsal bileşen olan zeminin yuvarlak ya da köşeli biçimlenmesi, mekânsal öğe olan donatının da zemine uygun bir biçim almasını etkilemektedir. Bu anlamda mekânın örgütlenmesinde yönlendirici zemin bileşeni olmaktadır. Zemin düzleminde gerçekleşen bir düzenleme diğer bileşenleri de etkisi altına almaktadır. Ayrıca iç mekân bileşenleri görsel, dokunsal, duyuşsal, ısısal ve ışık niteliklerini de sağlamaktadır. Zemin, mekânın örgütlenmesinde yönlendirici bir bileşen olarak hareket edebilmekte ve diğer bileşenlerin biçimlenmesini etkileyebilmektedir (Özdemir, 1994).

Duvarlar

Duvarlar, mekanları birbirinden ayıran ve iç mekânın önemli bir bileşenidir. Döşeme açıklıkları ve tavan bileşenleriyle birlikte mekanların boyutlarını, biçimlerini ve yerleşim düzenlerini belirlemekte ve iç mekanlar arasında geçişlere olanak vermektedir. Duvarlardaki kapı ve pencere açıklıkları, mekânın görsel bütünlüğünü ve gün ışığından yararlanmasını etkilerken, donatılar ve yerleşim düzeni de bu açıklıklardan etkilenmektedir. Duvarlar, iç mekanları belirleyen ve gereksinimlere göre bölümlendirme yapabilme olanağı sunan önemli bir yapı ögesidir. Kapı ve pencere açıklıkları bu belirleme ve bölümlendirme sürecini etkilerken, görsel bütünlük ve dışa açılım gibi faktörler de etkilenmektedir. Gün ışığından faydalanma ve hava dolaşımı gibi faktörler de pencereler aracılığıyla desteklenmektedir. Tüm bunlar mekân planlaması ve yerleşimini etkileyen önemli unsurlardır (Kalınkara, 2001).

Kapılar duvar yüzeyindeki açıklıklar olarak duvar yüzeyinin bütünlüğüne etki etmekte ve iç ve dış mekanlar arasında geçişi sağlamaktadır. Ayrıca mekânın içinde mahremiyeti, kişisel ve toplumsal alanları belirlemekte ve kullanıcıya yalın mesajlar vermektedir. Kapıların biçim, malzeme ve boyutları, giriş-çıkış ve geçiş yönlendirmelerinden, makam bildirmelere kadar farklı amaçlarla kullanılabilir (Özdemir, 1994).

Duvarlar mekanları bölümleme, bölümler arası geçişleri kontrol etme, estetik, akustik, görsel, mahremiyet ve fiziksel konfor gereksinimlerini karşılama gibi özelliklere sahip olmalıdır (Şekil 2). Duvarlar aynı zamanda fiziksel koşulları engelleme, ısıtma, klima, havalandırma ve elektrik tesisatlarını barındırma gibi görevleri de yerine getirmelidir (Demirkan, 1984).

Şekil 2. Özel Mekanlarda Kullanılan Duvar Örnekleri (Zadik, 2023)

Duvarlar aynı zamanda görsel çevreyi ve mekânın estetiğini de etkilemektedir. Boyutları, şekilleri, malzemeleri, rengi ve deseniyle mekânın düzenlenmesine, kullanıcıların deneyimlemesine ve algısına güçlü bir katkı sağlamaktadır. Doğru bir biçim ve malzeme seçimi ile yalın, zarif veya ağırbaşlı bir atmosfer yaratılması mümkündür. Duvar yüzeylerinin tasarımı, mekânın karakterini ve deneyimlenmesini belirleyen önemli bir faktördür. Duvarlar, iç mekânın örgütlenmesinde ve tasarımında da belirleyici bir rol oynamaktadır. Zira mekânı taşıyarak ona form vermektedir. Açıklıkları sağlayan duvarlar, tavan ve zemini de tanımlamaktadır. Esasen zeminin bir uzantısı olarak görülmesine rağmen mekânın boyutlarını ve biçimini belirlemektedir. Zemin-duvar etkileşimi, mekânın bütünlükle biçimlenmesinde ve işlevsel oluşumunda son derece önemlidir (Gür, 1996).

Döşemeler

Döşemeler, mekânın yatay düzleminde taşıyıcı ve bölücü bir rol oynayan yüzeylerdir. Kullanıcıların yürüyebileceği platformlar olarak tasarlandığından, taşıyıcılık ve bölücülük işlevleri mekân oluşumunda önemli yapısal elemanlardır. Bu nedenle, yükleri taşıyacak dirence sahip, harekete uygun malzemelerle üretilmelidir. Aynı zamanda görsel bir arka plan olarak kabul edilirken, rengi, dokusu ve deseniyle mekânın karakterini ve algılanmasını belirlemede önemli bir tasarım unsurudur. Zemin planının tasarımı, donatıların mekandaki görünümünü desteklemektedir (Özdemir, 1994).

Zemin döşemesi, insan bedeninin ve eylemlerinin doğrudan etkilediği yüzeylerdir. Yürüme gibi eylemler insan bedeniyle sürekli temas halinde olduğu için zemin döşemesi

malzemeleri hem işlevsel hem estetik ölçütler açısından mekânın kimliğini oluşturmak için önemlidir. Zemin döşemesi genelde donatılar tarafından kaplanır ancak dokusu, rengi ve seçilen malzemeyle mekânın kimliğini belirlemede önemli bir araçtır (Atmaca, 2017).

Faulker'e göre insanları 'soğuk ve nemli topraktan koruma' ve 'yürüyüş ve mobilyanın yerleşimi için düzgün yüzey oluşturma' gibi iki asıl görevi olan düz ve yatay yüzeyler döşeme olarak tanımlanmaktadır (Faulker, 1979). Döşemeler temelde dört grupta toplanmaktadır. Bunlar yumuşak, sert, esnek, biçimlendirilmiş veya döküm yüzeylerdir.

- Yumuşak döşeme malzemeleri; pamuk, yün vs. doğal ve insan yapımı lifli malzemeden oluşan halı ve kilimlerdir.
- Sert döşeme malzemeleri; taş, ahşap, cam, seramik, mozaik, arduvaz, parke, gibi malzemelerdir.
- Düz (esnek) yüzeyli malzemeler; vinil mantar, aspest ve linolyumdur.
- Biçimlendirilmiş veya döküm yer döşemeleri; son dönemde oldukça popüler malzemelerdir (Kalınkara 2001; Kurak Açıcı, 2015).

Zemin döşemeleri, insanların hareket etmelerine neden olduğundan, mekânın ses düzenini etkileyebilmektedir. Özellikle hafif ayak seslerini çıkartan plastik malzemeler kullanılması, iç mekânın ses düzeninde bozukluklara yol açabilmektedir. Bu nedenle, zemin döşemelerin seçiminde, mekânın akustik özellikleri ve ses yalıtımı öncelikli olarak düşünülmelidir (Şekil 3) (Kurak Açıcı, 2015).

Şekil 3. Ortak Kullanım Alanlarında Kullanılan Yer Döşemesi (Zemin Yer Döşemeleri, 2023)

Gözler bütün mekân bileşenlerini görür, ancak ayaklar sadece zemin döşemesini hisseder. Hafızası olan ayaklar, fiziksel hareketler sonucu oluşan yüzey teması sonucu beyine bilgi iletmektedir. Zemin döşemesi görsel ve fiziksel varlığıyla mekânda destekleyici bir öneme sahiptir. Sade malzemelerin kullanımı en etkileyici yöntemdir. Zemin döşemesi, mekanları bölme veya birleştirme, görsel mekân bölümlenmesi yapma için malzeme veya rengin değiştirilmesi ile yaratılabilmektedir. Tek malzeme veya zıt malzemelerin kullanımı ile görsel anlamda mekân bölümlenmesi yapmak mümkündür (Aslan, vd., 2015).

Tavanlar

Tavanlar, mekânın görsel ve düşey boyutsal sınırlamalarını belirleyerek, iç mekânın görsel formunu ve biçimlenmesini etkilemektedir. Ayrıca, bireyin psikolojik olarak korunma duygusunu da arttırmaktadır. Tavanlar, duvar ve zemin döşemelerine göre yakın mesafede dokunma hissi oluşturmaya da görsel olarak mekânın en önemli ve etkileyici bileşenidir (Şekil 4) (Göka, 2001).

Şekil 4. Dekoratif Tavan (Metal Asma Tavan Sistemleri, 2023)

Merdivenler

Basamaklar ve merdivenler yapılar içerisinde düşey olarak diğer düzeylerle olan ilişkilerini belirleyen önemli bir elemandır. Güvenliği sağlamaya yönelik fonksiyonlarının yanı sıra mekânın görsel boyutunu da katmaktadırlar. Merdiven tasarımları, eğim açıları, malzemeleri ve konstrüksiyonlarına göre çeşitli türlere ayrılır (Şekil 5). İnsan bedeninin hareket ve esnekliğine uygun olarak tasarımı yapılmalıdır. İnsanların iniş ve çıkışı sırasında

zorlanmaması ve güven hissi uyandırması için düşünülmelidir. Standartlar, rıht ve basamakların genişliklerini insan kullanımına uygun ölçülerde belirlemiştir (Kurak Açıcı, 2015).

Şekil 5. Zeminleri Birleştiren Merdivenler (Dubleks Ev İçin Seçilebilecek Merdiven Modelleri, 2023)

Merdivenler, mekanların örgütlenmesinde ve insan hareketlerini düzenlemede etkili bir rol oynamaktadır. Kolay, rahat ve güvenli olmaları için mekânın örgütlenmesine uygun konumlandırılmaları gerekmektedir. Ayrıca, konumları açık ve seçik olmalıdır. Merdivenler, mekânın üç boyutlu algısını etkileyen bileşenlerdir ve bulundukları konum ve biçimsel özellikleri mekânın atmosferini ve görsel etkisini belirlemektedir. İşlevsel özellikleri ve sağlayacakları etki merdivenin kaplayacağı alanı, hangi mekânda hangi tür eylemler için kullanılacağını ve hacimsel bir kütle olarak mekanların içindeki yerini belirlemektedir (Yazıcıoğlu ve Meral, 2011).

Donatılar

Donatılar, iç mekanların ihtiyaçlarına ve fonksiyonel gereksinimlerine göre tasarlanmaktadır. İç mekânın görselliğine ve karakterine katkı yapmasının yanında, yaşamsal aktivitelerimize kolaylık sağlamayı ve gereksinimlerimizi karşılamayı amaçlamaktadır. Donatıların biçimi, dokusu, rengi, malzemesi ve amaca yönelik uygulamaları iç mekânda hem fiziksel hem estetik değerlere hitap edecek şekilde tasarlanmalıdır (Şekil 6) (Özdemir, 1994).

Şekil 6. Mobilyaların Mekânı Sınırlandırması (Salon Dekorasyon Önerileri, 2023)

Donatılar, günlük yaşamı kolaylaştırmak için yemek, yatmak, oturmak, eşya depolamak, çalışmak gibi farklı amaçlar için tasarlanmaktadır. Tarih boyunca donatılar fonksiyonları, yapıları ve biçimleri gibi birçok faktör etkisiyle değişmiş ve gelişmiştir. Malzemelerin kullanılabilirliği, teknolojik ilerlemeler ve kullanıcı etkenleri gibi faktörler donatıların biçim dillerinin değişmesine ve gelişmesine neden olmuştur. Donatıların mekânda oluşturduğu ilişki, yaşam tarzı ve gereksinimlerinin gelişmesiyle birlikte önemli bir rol üstlenmektedir (Nalbantoğlu, 2008).

Güncel ihtiyaçlarımıza ve mekân bileşenlerinin konumlarına göre donatılar tasarlandıkları mekânda gereksinim duyduğumuz etkinliklerimizi kolaylaştırmak için biçimlendirilmektedir. İnsan vücut hareketleri bu tasarımın en önemli faktörleridir ve donatıların biçimlenmesi ve yerleşimi mekânın kullanımını ve algısını etkilemektedir. Esnek veya sabit olarak tasarlanan ve oturma, çalışma, yemek yeme, yatma, dinlenme gibi birçok aktivite için farklı mobilya türleri bulunmaktadır (Atmaca, 2017).

Donatılar, mekânın zemin bileşeni üzerinde yer almaktadır. Bu bakımdan taban yüzeyleri zeminden etkilenmekte ve hareket ettirildiğinde istenilen eylem ve işlemlere göre örgütlenmektedir. Zemin ve donatılar birbirlerine destek olarak mekânın örgütlenmesinde düzgün ve kesintisiz bir etkileşim içinde bulunmaktadır (Kurak Açııcı, 2015).

2.3.3. Modern Konut Biçimlenişi

Modern' kelime olarak dilimizde "çağdaş" olarak kullanılmakta, modernizm ise buna bağlı olarak çağdaşlaşma olarak tanımlanmaktadır. Esasen modern kelimesini yaşıyan her dönem için "çağına uygun" anlamında kullanmak mümkündür. Ancak 'Modernizm' kelimesinin özel anlamı, bir mimari akımı ifade etmektedir. 1900 ile 1925 arasındaki Erken Modernizm yılları olarak ifade edilirken, 1925 ile 1940 arası ise Modernizm dönemi olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemlerde ortaya çıkan mimari akımların tarihleri ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Türkiye'nin Modern Mimarlığa yönelik arayışların ortaya çıkışı 1930'lara rastlamaktadır ve 1960'lara kadar sürmektedir. Stern'e göre Henry Russell Hitchcock'un , Modern Architecture, Romanticism and Reintegration adlı eserinde Modern Mimarlığın başlangıcını Gotik Tarzın çöküşüne kadar indirmektedir. Fakat daha sonra bu görüşünü değiştirerek; modern mimarinin belirli bir başlangıç ve sonunun olamayacağını ileri sürmektedir. Buna rağmen modernizmi 1880'li yıllarda başlatma eğilimindeki Hitchcock, daha sonra da mimaride modernizmin 20. yüzyıla ait bir akım olduğunu ve gelecek nesillerin modernizme yeni bir isim bulana kadar da bu şekilde devam edeceğini belirtmektedir (Ek Bektaş, 2022). 20. yüzyıldaki mimarlık anlayışı mimarları dış cephe süslemeleri ve taklidin ötesinde farklı ve yeni bir anlayışı benimsemişlerdir. Bu anlayış; Modern mimari ve gerçek mimaridir. Mimarlar, ihtiyaç duyulan ekonomik, sıhhi ve yapısal gereksinimler doğrultusunda, tüm binalarda ve her yerde farklı bir kimlik, farklı bir üretim tarzı bulmaya, mecbur kalmışlardır (Ziya, 1931; Ek Bektaş, 2022).

Le Corbusier'in "Five Points of a New Architecture" bildirisi, 1926 yılında ortaya çıkan modern mimarlık tarzının en önemli etkenlerinden biridir. Beş ilke sırasıyla;

- 1) Taşıyıcılar
- 2) Çatı bahçeleri
- 3) Serbest mekanlar
- 4) Pencere açıklıkları
- 5) Özgürce tasarımlanabilen cephelerden oluşmaktadır.

Taşıyıcılar, duvarların yerini alırken çatı bahçeleri ise kentte kaybolan alanı kazanmak ve betonun nemli kalmasını önlemek adına yararlıdır. Serbest mekanlar taşıyıcıların bağımsız planlanmasından kaynaklanmaktadır. Pencere açıklıkları betonarme sistemiyle özgürleşmekte ve cephe de taşıyıcılar tarafından bağımsız olarak tasarlanabilmektedir (Ek Bektaş, 2022).

Le Corbusier'in beş ilkesinden oluşan modern mimari stil, kitlesel üretimin ve teknolojinin potansiyellerinin açığa çıktığı sonrasında, konut ihtiyacının giderilmesi için bir cevap olarak ortaya çıkmıştır. Bu stil, taşıyıcılar, çatı bahçeleri, serbest mekân anlayışı, pencere açıklıkları ve cephenin özgürce tasarımı gibi beş ilkeyi içermektedir. Le Corbusier, Domino sistemi ile de standart elemanlar kullanarak, her yerde kurulabilecek bir standartlar sistemi inşa etmeyi amaçlamıştır. Modern mimari stil, minimum durumları tanımlayabilen referans bir diyagram olarak da önemlidir ve malzeme ve teknolojik araçların sınırlarını aramayı hedeflemiştir (Dilaveroğlu, 2020).

Le Corbusier, uçak, otomobil gibi teknolojik araçların mantık çağının araçları olduğunu ve konut sorunlarının da bu mantıki ve rasyonel yaklaşımla çözülmesi gerektiğini düşündü. Konutlar da makineler gibi algılanmalı ve tasarlanmalıdır. Domino, bu düşüncelerin uygulama çabasıdır. Seri üretim ve malzeme evrimi, eski bağları kopararak mimarlıkta da bir devrime ihtiyaç duyurdu. Le Corbusier bu devrimi matematiksel hesaplar ve ekonomi yasalarıyla yönetilen, makine benzeri bir mimarlık olarak görüyordu. Konutun içinde yaşanan bir makine oluşu, ekonomik koşullar ve işlevsel gereksinimlerin bir arada bulunması gerektiğini vurguladı (Corbusier, 2017). Le Corbusier bu fikirlerini son derece uç noktalara taşıyarak tasarladığı evlerden birine “Citroen” arabadan esinlenerek "Citrohan" adını vermiştir (Dilaveroğlu, 2020).

Le Corbusier, devrimin köklerinin barınma fikrinde yattığına inanmaktadır. Barınmayı insanlığın en temel gereksinimi ve tasarlanması gereken ilk nesne olarak görmüştür. Bu nedenle mimarlık, geçmişteki dogmatik inançlardan bağımsızlığını ortaya koymalıdır ve Le Corbusier bu konuda en büyük sorumluluğun kendisine ait olduğunu

görmüştür. Eğitimi sınırlı olan toplum, kendi alışkanlıklarına göre görsel bir düzen arayacak, yani geçmişe bağlanacaktır. Mimarın işi, duyuları etkileyecek, görsel ihtiyaçları karşılayacak ve Le Corbusier'nin basit geometrik formlar olduğuna inandığı tüm duyuşsal belirtileri ifade edecek bir tasarım üretmek ve iletmeğdir. Mimari, saf geometrik şekillerle oluşturulmalı ve pencereler ve kapılar gibi bölücülerin müdahalesinden kaçınılırken yüzeylerle etkileşime girmelidir. Le Corbusier'e göre yüzey-kütle ilişkisini uzlaştırmannın yolu Sanayi Devrimi sonucunda ortaya çıkan fabrika yapılarından geçmektedir. İşlevsel ve basit geometrik şekillere sahip olan bu yapılar modüler hale gelerek yüzey-kütle ilişkisini aşmıştır. Le Corbusier'nin tasarımındaki üçüncü önemli unsur, en basitinden en karmaşığına doğru yatay ve dikey düzeni sağlayacak şekilde önceden belirlenmiş bir düzene sahip olması gereken plandır. Le Corbusier, evrenin matematiksel hesaplamalara dayandığına ve bu nedenle mimarideki uyumun "kalplerimizdeki ve ruhumuzdaki güzelliğı" ortaya çıkaracağına inanmaktadır. Ona göre düzenleyici unsurlara olan ihtiyaç, mimarın varlığının doğal bir sonucudur. Bu matematiksel yorumu, mimariyi somutlaştırma çabası olarak görmek mümkündür. Le Corbusier, bu matematiksel yorumun mimariyi keyfilikten kurtaracağına inanmaktadır. Bu nedenle rasyonellik ve standardizasyon, Le Corbusier'nin tasarımlarında öne çıkan özelliklerdir. Teorisi, yerellik ve evrensellik arasındaki denge arayışının sonucudur. İsviçre-Fransız mimarın fikirlerini yerel kaynaklardan başlayıp evrensele doğru genişletecek, böylece yerellik ve evrensellik arasındaki köprüyü kuran çalışmaları bağlamsal bir şekilde analiz edilecektir (Dilaveroğlu, 2020).

2.3.4. Geleneksel Mimari

Geleneksel mimari, uzman mimarların müdahalesi olmadan, deneyime ve tecrübeye dayalı bilgi ile inşa edilen yapılardan oluşmaktadır. Bu geniş kavram, yerel, bölgesel ve etnik mimari gibi birçok farklı alanı içermektedir. Bu yapılardaki tasarım ve inşaat süreçleri genellikle toplulukların uzun yıllar boyunca edindikleri bilgi ve deneyime dayanmaktadır ve genellikle belirli bir kültürel veya coğrafi bağlama özgüdür (Çekül Vakfı, 2012).

Geleneksel mimari, belirli bir toplumun ihtiyaçlarına, çevresel koşullarına ve kültürel değerlerine uygun olarak geliştirilmiştir. Bu nedenle, her bölge veya toplum kendi

geleneksel mimari tarzına sahiptir. Bu yapılar, yerel malzemelerin kullanımı, iklim koşullarına uygun tasarım ve sürdürülebilirlik gibi önemli özellikler taşımaktadır. Geleneksel mimari, sadece yerel değil aynı zamanda bölgesel ve etnik kimliği yansıtan bir zenginlik kaynağıdır. Bu tür yapılar, geçmiş nesillerden gelen bilgi ve deneyimin bir yansıması olarak kabul edilir ve genellikle o toplumun tarihini, kültürünü ve yaşam tarzını yansıtmaktadır. Bu nedenle, geleneksel mimari, sadece bir yapısal ifade değil, aynı zamanda bir toplumun kimliğini ve mirasını koruma ve taşıma işlevi de görmektedir (Muşkara, 2017).

Yapay bir çevre, insanların fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamak ve amaçlarını gerçekleştirmelerine yardımcı olmak için özel davranış kalıplarını sergileyerek insanların psikolojik koşullarını iyileştirmelidir. Ayrıca, insanların belirli sembolik ve etkileyici görevlerini yerine getirmelerine de yardımcı olmalıdır. Bu yapay çevrenin kendisinden beklenenleri yerine getirebilmesi ve gelecekteki gelişmeleri öngörebilmesi için geçmişin bilinmesi önemlidir. Özellikle eski kentlerin ve mimari mekanların karakteristikleri ile tarihlerinin iyi anlaşılması gerekmektedir (Oymael, vd., 2011).

Eski Türk kent ve mimari mekanlarının oluşumunu etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörler, kentsel ve kırsal bölgelerde farklı şekillerde ortaya çıkmıştır. Jeolojik, sosyolojik ve iklimsel verilerin bir araya gelmesiyle şekillenen bu faktörler, Türkiye'deki bölgelere göre de farklılık göstermektedir. Mimari mekanlardaki rüzgâr istikametleri ve tercih edilen güneş yönleri, Asya'nın geniş coğrafyasında kent ve konut planlamasında önemli bir rol oynamıştır. Özellikle Anadolu'dan Çin'e kadar uzanan bu topraklarda, bu faktörler yapıların tasarımında belirleyici olmuştur. Ayrıca, malzeme seçimi ve teknikleri de bu coğrafyanın özelliklerine uygun olarak geliştirilmiştir. Türkiye'nin farklı bölgelerinde, özellikle Toros Dağları'nın güneyi ile yüksek platolar arasındaki iklim farkları, konut mimarisine yansımıştır. Bu farklar, bölgesel olarak farklı konut tipleri ve yapı malzemelerinin kullanılmasına yol açmıştır. Bu nedenle, Anadolu Türk evi, bölgenin iklimi ve coğrafyasının gerektirdiği özelliklere sıkı sıkıya bağlıdır (Egli, 1974). Anadolu geleneksel mimarisini oluşturan temel etkenler şunlardır:

Çevresel Etkenler (İklim ve Topoğrafya): Anadolu'nun farklı bölgelerinde farklı iklim koşulları ve topografik özellikler bulunmaktadır. Bu çevresel faktörler, yapıların tasarımında ve malzeme seçiminde önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin, soğuk ve karasal iklimlerde daha sıkışık ve yalıtımlı yapılar tercih edilirken, sıcak ve deniz kenarı bölgelerde açık ve serin mekanlar inşa edilmiştir.

Kültürel Etkenler (Yaşam Biçimi ve Konut Kullanımı): Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde farklı kültürel yaşam biçimleri ve gelenekler bulunmaktadır. Bu kültürel etkenler, konutların tasarımında, düzenlenmesinde ve süslemesinde kendini göstermektedir. Örneğin, bir bölgedeki geleneksel konutlar çok odalı ve çok nesneli olabilirken, başka bir bölgede daha açık ve tek odalı konutlar tercih edilebilmektedir.

Sosyal Etkenler (Aile Büyüklüğü ve Sosyo-Ekonomik Yapı): Ailenin büyüklüğü, aile üyelerinin sosyal ve ekonomik yapısı, yapıların büyüklüğünü ve işlevini etkilemektedir. Büyük aileler için geniş ve çok odalı konutlar gerekebilirken, küçük ailelere sahip olanlar daha kompakt konutlar tercih etmektedir. Sosyo-ekonomik durum da kullanılan malzemeler ve konutun süslemesi üzerinde etkilidir.

Bireysel Etkenler (Yaşam Yoğunluğu ve Benlik Algısı): Bireylerin yaşam tarzları, yaşam yoğunlukları ve kişisel tercihleri, konutların tasarımını etkilemektedir. Her bireyin kendine özgü bir benlik algısı vardır ve bu algı, konutun iç ve dış mekanlarının dekorasyonu, düzeni ve kişiselleştirilmesi üzerinde etkilidir (Günay, 2003).

Geleneksel mimari, kültürel mirasın önemli bir parçasıdır ve genellikle özgünlük kavramıyla sıkı bir ilişki içindedir. Geleneksel yapıların özgünlüğü, özellikle yapı malzemesi ve yapım tekniği gibi unsurlarla yakından ilişkilendirilmektedir. UNESCO ve ICOMOS gibi kurumlar, kültürel miras değerlerini belirlerken "özgünlük" kavramını kullanmaktadır. Özgünlük, bir yapının veya yapı grubunun kendine özgü karakteristik özelliklerini koruduğu ve zaman içinde değişikliklere uğramadığı durumdur. Bu durum, geleneksel mimari için özellikle önemlidir, çünkü geleneksel yapılarda kullanılan özgün yapı malzemeleri ve yapım teknikleri, kültürel kimliğin ve mirasın taşıyıcısıdır (Muşkara, 2017).

Yeniden yapılandırılan özgünlük kavramı, sadece fiziksel özellikleri değil, aynı zamanda bir yapının kültürel, tarihi ve toplumsal bağlamını da içermektedir. Bu bağlam, bir yapının ne kadar özgün olduğunu belirlerken dikkate alınmalıdır. Örneğin, bir geleneksel konutun içindeki yaşam tarzı, geleneksel değerler ve ritüeller de özgünlük kavramının bir parçası olarak kabul edilmektedir (Eres, 2016).

1999 tarihli Nara Özgünlük Belgesi, kültürel mirasın korunmasında özgünlüğün önemini vurgulamakta ve bu kavramı tanımlamaktadır. Bu belgeye göre, kültürel mirasın korunmasında özgünlük değerlendirmesi, farklı unsurların bir araya gelerek bir bütün oluşturduğu bir yaklaşımı gerektirmektedir. Buna göre özgünlük değerlendirmesi, aşağıdaki unsurları içermektedir:

- **Biçim ve Tasarım:** Bir yapının fiziksel biçimi, tasarımı ve dış görünüşü, özgünlük değerlendirmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu durum, yapıların orijinal tasarımının ve mimari özelliklerinin korunmasını içermektedir.

- **Malzeme ve Nesne:** Kullanılan malzemeler, özgünlüğün bir parçasıdır. Eğer geleneksel malzemeler kullanılıyorsa, bunların korunması ve bakımı önemlidir. Aynı zamanda yapıya ait orijinal nesnelerin korunması da bu kapsamdadır.

- **Kullanım ve İşlev:** Bir yapının orijinal kullanım amacı ve işlevi, özgünlük değerlendirmesinde göz önünde bulundurulmaktadır. Yapının orijinal işlevini sürdürebilmesi veya uygun bir şekilde yeniden kullanılabilmesi önemlidir.

- **Gelenek ve Teknikler:** Geleneksel inşaat teknikleri, yapının özgünlüğünün bir parçasıdır. Bu tekniklerin bilinmesi ve korunması, yapının kültürel değerini sürdürebilmesi için gereklidir.

- **Ruh ve Anlatım:** Bir yapının ruhu, atmosferi ve sembolizmi, özgünlük değerlendirmesinde dikkate alınmaktadır. Yapının özgün anlamını ifade eden bu unsurların korunması önemlidir.

Bu unsurların bütünsel olarak değerlendirilmesi, bir yapının kültürel miras içindeki özgün değerini tanımak ve korumak için kullanılmaktadır. Bu yaklaşım, kültürel mirasın sadece fiziksel biçimini değil, aynı zamanda tarihi, kültürel ve sembolik önemini de göz önünde bulundurmaktadır (ICOMOS, 1994).

Geleneksel uygulamalar, kentsel kimlik oluşturmak, kültürel mirası korumak ve sürdürülebilirliği sağlamak için vazgeçilmezdir. Bu geleneksel öğeler, bir toplumun tarihi, değerleri ve kimliği ile derin bir bağlantı içindedir. Bu nedenle, modern kentsel gelişim süreçlerinde geleneksel tasarım ve inşaat yöntemlerine yer vermek, şehirlerin benzersiz kimliklerini korumalarına yardımcı olacaktır. Aynı zamanda, bu tür uygulamalar çevresel sürdürülebilirlik ve enerji verimliliği gibi güncel konularla da uyumluluk göstermektedir (Oymael, vd., 2011). Sonuç olarak, geleneksel yapılar ve yerleşimler hem geçmişimizi korumak hem de geleceğe ilham vermek için önemli bir kaynaktır. Bu değerleri sürdürmek, kültürel mirasın yaşatılması ve toplumların kimliklerini korumasına katkı sağlamaktadır. Bu nedenle, geleneksel uygulamalar modern tasarım ve planlama süreçlerinde dikkate alınmalıdır.

2.3.5. İç Mekân Konfigürasyonu

Binalar, içerdikleri mekanların nasıl ilişkilendirildiğiyle oluşmaktadır. Mekanların düzenlenme şekli, binaların tasarımını belirlemekte ve mekanlar arasındaki ilişkiler, binaların işlevselliğini ve kullanıcı deneyimini etkilemektedir. Mekânsal ilişkiler, tasarımda büyük öneme sahiptir çünkü mekanların birbirleriyle olan bağlantıları, mekanların işlevlerini ve kullanıcıların mekanlarda nasıl hareket ettiğini belirler. Bu nedenle, mekanların düzenlenmesi ve ilişkilendirilmesi tasarım sürecinde çok önemlidir. İlişki örüntüsü, mekanların diğerlerine göre nasıl örgütlendiğini ve hangi sırayla oluştuğunun ifadesidir. Bu örüntü, mekanların bütün içindeki yerini, önemini ve değerini tanımlamaktadır. Örneğin, bir mekânın diğerlerine göre önce oluşması, mekânın merkezi bir rol oynadığını veya diğer mekanlar için referans noktası olduğunu göstermektedir. Tasarımda farklılık gösteren ilişki örüntüleri, farklı kullanıcı ihtiyaçlarına ve işlevlere uygun binaların oluşturulmasını sağlamaktadır. Mekanların düzenlenme şekli, mekanların kullanımını kolaylaştırmakta sosyal etkileşimi teşvik etmekte veya farklı deneyimler sunmaktadır. Bu nedenle, tasarım sürecinde mekanların nasıl ilişkilendirileceği dikkatli bir şekilde düşünülmelidir.

Konfigürasyon mekanların düzenlenme ve bir araya getirilme biçimidir. İnsan zihninin tasarladığı ve geometrinin açıkladığı evrensel düzendir. Konfigürasyon, mekânın içindeki öğelerin nasıl bir araya getirildiğini ve düzenlendiğini ifade etmektedir. Bu düzenleme, mekânın işlevselliğini, kullanım kolaylığını, estetik değerini ve kullanıcı deneyimini etkilemektedir. Doğada ve canlı varlıkların bedensel sistemlerinde de gözlemlenebilen düzenler, mimari mekanların tasarımında da etkili olmaktadır (Özel, 2021).

Her iç mekân, diğer mekanlarla birlikte bir bütün olarak düşünülmelidir. Bir mekânın konfigürasyonu, diğer mekanlarla olan ilişkisi ve uyumu göz önünde bulundurularak tasarlanmalıdır. İç mekânın konfigürasyonunda, mekânın kullanım amacına, kullanıcı ihtiyaçlarına ve estetik tercihleri ön plandadır. Konfigürasyon olgusu, iç mekân tasarımında önemli bir rol oynamakta ve mekânın işlevsel ve estetik açıdan başarılı bir şekilde düzenlenmesini sağlamaktadır. Tasarımcılar, mekânın konfigürasyonunu düşünerek mekânın kullanıcılar için en iyi deneyimi sağlamasını hedeflemektedir.

İç mekân konfigürasyonu genellikle belirli aşamalardan oluşur ve bu aşamalar, binanın işlevine uygun bir iç mekân düzenlemesinin başarılı bir şekilde oluşturulması için gereklidir. Bu aşamalar;

1.Planlama: İç mekânın kullanım amacı ve gereksinimleri belirlendiği aşamadır. Bu aşamada, mekânın işlevi, kullanıcı ihtiyaçları, kullanım amacı ve mekânın genel hedefleri ortaya çıkarılmaktadır.

2.Programlama: Planlama aşamasında belirlenen ihtiyaçlar ve gereksinimler detaylı bir şekilde analiz edilerek mekânın fonksiyonel programı oluşturulmaktadır. Bu program, iç mekânın hangi alanları hangi aktiviteler için kullanılacağını, boyutlarını, kapasitesini ve diğer özelliklerini belirlemektedir.

3.Tasarlama: Tasarlama aşaması, mekânın programına uygun bir iç mekân konfigürasyonu oluşturulma aşamasıdır. Bu aşamada, mekânın düzeni, mobilya ve ekipman yerleşimi, aydınlatma, renk seçimi ve diğer tasarım unsurları planlanmaktadır.

4.Gerçekleştirme: Tasarım aşamasında oluşturulan iç mekân konfigürasyonu hayata geçirme aşamasıdır. Bu aşamada, mekânın inşası ve dekorasyonu gerçekleştirilir.

5.Donatım: Mekânın kullanımına uygun mobilya, ekipman ve diğer donatım unsurları seçilerek mekâna yerleştirilme aşamasıdır.

6.Kullanım: İç mekân kullanıma açıldıktan sonra, mekânın işlevselliği, estetiği ve kullanıcı deneyimi değerlendirilme aşamasıdır. Gerekirse düzenlemeler yapılmakta ve mekânın kullanımı sürekli olarak gözlemlenerek iyileştirmelere devam edilmektedir.

Bu aşamalar, iç mekânın işlevsel, estetik ve kullanıcı dostu bir şekilde düzenlenmesini sağlayan aşamalardır. Bu nedenle her aşama dikkatle planlanmalıdır ve mekânın amacına ve kullanıcı ihtiyaçlarına uygun bir konfigürasyonun oluşturulması son derece önemlidir (Onat, 1995).

2.4. Kentsel Mekânlar

Kentsel mekân, fiziksel olarak var olan ve herkes tarafından erişilebilir olan yerdir. Bu mekanlar, kasabalar, şehirler ve kırsal alanların içerisindeki ortak kullanım alanlarıdır. Özellikle nüfusun yoğun olduğu yerlerde insanların yaşam, çalışma, alışveriş, eğlenme gibi farklı aktivitelerini gerçekleştirdiği alanlardır. Kentsel mekanlar, farklı işlevlere sahiptir ve kentteki sosyal, ekonomik ve kültürel hayatın sergilendiği yerlerdir. Sokaklar, meydanlar, parklar, alışveriş merkezleri, okullar, hastaneler, kültürel ve sanatsal etkinliklerin yapıldığı mekanlar gibi çeşitli yapı ve alanları içermektedirler (İnceoğlu ve Aytuğ, 2009).

Rob Krier'in kent tanımı, kentsel mekânın ve kentin özelliklerine uygun bir yerleşme olduğunu vurgulamaktadır. Krier'e göre, bir yerleşmenin kent olabilmesi için kentsel mekânı içermesi veya onunla yapılandırılması gerekmektedir. Bu tanım, kentin fiziksel ve mekânsal özelliklerine dikkat çekmektedir. Ayrıca, Krier'in kentsel mekânı tanımlarken yaptığı vurgu, estetik değerlendirmelere de dayanmamaktadır. Yani, estetik olarak değerlendirilmezlerse, tüm dış mekanlar kentsel mekân olarak kabul edilebilir. Bu durumda, kentsel mekanlar sadece estetik açıdan hoş olan yerler değil, aynı zamanda kentin fiziksel ve sosyal dokusuna katkı sağlayan, insanların yaşam ve etkileşimini destekleyen alanlar olarak tanımlanmaktadır (Krier, 1979). Kentsel mekanlar, statik ve sabit yapılar değil, sürekli değişen ve gelişen

yaşayan organizmalar olarak kabul edilmektedir. Çünkü kentlerin sosyo-ekonomik koşulları, kültürel dokusu ve toplumsal yapıları zamanla değişebilmektedir.

Kentsel mekân üzerine yapılan araştırmalar farklı bakış açıları ve yöntemlerle gerçekleştirilmekte ve bu araştırmaların sonuçları kentsel mekânın farklı yönlerini anlamamıza yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda, araştırmacıların kentsel mekânı incelemek için kullandığı bazı yaklaşımlar:

1. Pozitif ve Negatif Mekân: Bazı araştırmacılar, kentsel mekanları pozitif ve negatif olarak iki ayrı kategoride incelemektedir. Pozitif mekanlar, insanların hoşnutluk ve memnuniyet duyduğu, olumlu deneyimler yaşadığı mekanlardır. Negatif mekanlar ise tam tersine, hoşnutsuzluk ve rahatsızlık duyulan, olumsuz deneyimlere yol açan mekanlardır. Bu yaklaşım, kentsel mekanların insanlar üzerindeki etkilerini anlamak için kullanılmaktadır.

2. Pitoresk Bakış Açısı: Bazı araştırmacılar kentsel mekanları pitoresk açıdan inceler. Pitoresk, güzellik ve estetik değeri yüksek, resim veya manzara gibi çekici olan mekanları tanımlamaktadır. Bu yaklaşım, kentsel mekanların estetik özelliklerini ve görsel cazibesini anlamak için kullanılmaktadır.

3. Tipo-Morfolojik Yaklaşım: Bu yaklaşımda, araştırmacılar kentsel mekanları genel tipler ve morfolojik yapılar açısından analiz etmektedir. Kentlerde yaygın olarak görülen mekân tipleri ve yapılanmalar incelenmektedir. Bu yöntem, kentlerin genel yapı ve düzenlemesini anlamak için kullanılmaktadır.

4. Yer Odaklı İncelemeler: Bazı araştırmacılar kentsel mekanları sadece fiziksel olarak değil, aynı zamanda sosyal, kültürel ve psikolojik bağlamlarda da incelemektedir. Mekânın bulunduğu coğrafi konum, tarihi, toplumsal ve kültürel bağlamları göz önünde bulundurularak analiz edilmektedir. Bu yaklaşım, mekânın çevre ve toplum ile olan etkileşimini anlamak için kullanılmaktadır.

Bu farklı yaklaşımlar, kentsel mekanların karmaşıklığını anlamamıza ve kentlerin planlanması ve tasarımı süreçlerinde daha iyi kararlar almak için önemli bilgiler sağlamamıza yardımcı olmaktadır (İnceoğlu ve Aytuğ, 2009).

Hinkel, kentsel iç mekânın, kent ve iç mekân arasındaki alanın üretken etkileşimini sorguladığını ve bu alanın fiziksel ve algısal mekânların kurgulanmasına neden olduğunu vurgulamaktadır. Bu nedenle, uygulamada kentsel iç mekânın yaratımı ve biçimlenişi ile ilgili pratikler, çok yönlü ve ucu açık projeler olarak ortaya çıkmaktadır. Bu pratikler tek bir durumla açıklanamayacağından, süreç içerisinde farklı yaklaşımlar, yöntemler ve teknikler kullanılmaktadır (Hinkel, 2011).

Kentsel kamusal alanlar, meydanlar ve cadde-sokaklar gibi, deneysel ve deneyimsel çalışmalara imkân veren potansiyeli yüksek alanlar olarak tanımlanabilir. İspanyol sanat grubu Boa Mistura tarafından hayata geçirilen "Arka Sokaklarda Işık" gibi projeler, renklendirme tekniği ile kentsel iç mekânın kullanım potansiyellerini ortaya çıkarabilir (Cordan ve Çolak, 2015). Sokaklar, iç ve dış mekan arasındaki ayrımın ötesine geçtiği, etkileşime dayalı ilişkilerin olduğu alanlar olarak tanımlanabilir. Ev önleri gibi ortak kamusal alanlar, eğlenme, çamaşır asma, oyun oyama gibi aktivitelerin gerçekleştirildiği alanlar olarak ev içinin dışa taşmasıyla oluşan kentsel mekânlardır. Özel ve kamusal alan arasında kalan bu alanlar kentsel iç mekânları tarif etmektedir (Attiwill, 2011). Kamusal alanlardaki kentsel iç mekanlar, bazen de belirli dönemler için var olan geçici mekânsal eklemelerdir. Bu bağlamda pazar yerleri gibi şehrin bir bölümünü geçici olarak işgal eden mekânsal nitelikteki açık veya yarı açık alanlar “geçici ikamet” örnekleridir. Pazar yerleri özetle belirli bir zaman ve mekân için fiziksel ve sosyal mekân eklemelerine dayalı etkileşimli, deneyimsel, geçici ve dinamik durumlar yaratan kentsel iç mekanlardır (McQuire, 2017).

Kentsel alanlar, günümüzde gittikçe farklılaşan deneyim ve algıların bazen rastlantısal bazen de bilinçli olarak deneyimlendiği veya yaşatıldığı, ayrıca deneyimsel tecrübelerin yaşandığı harici mekanlar haline dönüşmektedir. TU Berlin Üniversitesi Mimarlık Tasarım İnovasyon Programı'nda uygulanan bir çalışma, dış mekânın sürekli ve tesadüfî nitelikteki kullanıcılarının algısı, geçici bireysel ve toplumsal deneyimler yaratarak oluşturduğunu belirlemiştir. Bu bağlamda çalışma harici iç mekânların, “görünmeyeni görünen kılmaya” yönelik potansiyelini ortaya çıkarmaktadır. Katılımcı gözlem yönteminin kullanıldığı bu deneyimde, Berlin'deki Rosa-Luxemburgh-Platz metro istasyonunun girişinin seçilmiştir ve kullanıcıların eğilimlerini gözlemlemek amacıyla metronun

merdivenlerini işgal ederek toplumsal karşılaşma ve çarpışmalar deneyimlenmiştir (Hinkel, 2011).

2.4.1. Kentsel Mekân Bileşenleri

Lynch, kentsel mekân öğelerini; yollar (paths), sınırlar (edges), bölgeler (districts), düğüm noktaları (nodes) ve nirengi noktaları (landmarks) şeklinde tanımlamıştır (Lynch, 1960). Bu öğeleri tek tek ele alacak olursak;

Bağlantılar; Bir şehri keşfederken veya gözlemlediğinizde, hareket ettiğiniz veya dolaştığınız alanlar yani bağlantılar şehir yapısının temel taşlarıdır. Bu alanlar, cadde, sokak, yaya yolu, toplu taşıma hattı, demiryolu veya kanal gibi çeşitli unsurları içermektedir. Bu unsurlar, bir şehrin fiziksel yapısını ve düzenini oluşturan önemli bileşenlerdir.

Bu bağlantı unsurları, kişinin şehri algılamasına ve şehirle etkileşim kurmasına yardımcı olmaktadır. Örneğin, şehirdeki geniş caddeler, insanların rahatça dolaşmasını sağlar ve farklı bölgelere erişimi kolaylaştırmaktadır. Yaya yolları ise yürüyüş yapmak veya bisiklet sürmek isteyenler için güvenli bir ortam sunmaktadır. Toplu taşıma hatları, insanların şehir içinde hızlı ve etkili bir şekilde seyahat etmelerine yardımcı olurken, demiryolları ve kanallar, şehrin taşımacılık ve ticaret açısından önemli bölgelerini işaret etmektedir.

Sınırlar; Gözlemcinin genellikle dikkate almadığı veya bağlantı unsuru olarak düşünmediği şeyler, iki farklı alanı ayıran doğrusal engellerdir. Bu engeller, sahil hatları, bina duvarları, setler, çitler, yollar veya diğer fiziksel engellerdir. Bu sınırlar, bir alanı diğerinden ayırmak ve sınırlamak için kullanılır, ancak aynı zamanda bu iki alan arasında belirli bir ilişkiyi de temsil etmektedir. Örneğin, bir sahil hattı, kara ile deniz arasında belirgin bir sınır oluşturur, ancak aynı zamanda insanların denize erişimini de sağlamaktadır. Bina duvarları, farklı yapıları ve alanları belirlerken aynı zamanda bu yapılar arasında yürüyüş veya geçiş sağlamaktadır. Setler veya çitler, mülkiyet sınırlarını belirlerken aynı

zamanda komşular arasında iletişim ve etkileşim aracı olmaktadır. Yollar, farklı bölgeleri birbirine bağlarken ve insanların hareket etmesini kolaylaştırmaktadır.

Bu sınırlar, genellikle farklı alanların ve bölgelerin yönetiminde ve planlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Aynı zamanda şehirlerin ve toplumların kimliğini şekillendirmektedirler. Örneğin, tarihi bir duvar, geçmişin izlerini taşıyan ve şehrin tarihini yansıtan sembollerden biri olarak kabul edilebilmektedir.

Bölgeler; Bir şehri meydana getiren, tipik bir kimlik taşıyan ve genellikle insanların içinde dolaşabildiği, farklı etkinliklerin düzenli olarak gerçekleştiği bölgeler, o şehrin ruhunu ve karakterini yansıtan önemli unsurlardır. Bu mekanlar, bir şehrin dokusunu ve kimliğini belirleyen temel bileşenlerdir. Bağlantı ve sınır unsurlarının daha az baskın olduğu durumlarda, bölgeler şehrin karakterini önemli ölçüde şekillendirebilirler.

Bölgeler, insanların buluşma noktaları, etkileşim alanları ve kültürel faaliyetlerin odak noktalarıdır. Örneğin, şehir meydanları, parklar, alışveriş caddeleri, tiyatrolar, kafeler ve restoranlar gibi yerler, şehir sakinlerinin ve ziyaretçilerinin bir araya geldiği ve şehir yaşamının tadını çıkardığı mekanlardır. Bu mekanlar, bir şehrin canlılığını ve çeşitliliğini yansıtır.

Odaklar; Kent içinde gözlemcinin aktif bir şekilde katılabileceği ve hareket edebileceği yoğun aktivite noktaları, kavşaklar, meydanlar, çarşılar gibi alanlardır. Bu noktalar, genellikle bir şehrin merkezinde veya belirli bir bölgesinde bulunur ve o bölgenin simgesi haline gelmektedir. Ayrıca şehir yaşamının merkezi olarak kabul edilmekte ve çeşitli etkinliklere ev sahipliği yapmaktadır. Kavşaklar, farklı yolların kesiştiği ve ayrıldığı noktalardır. Bu noktalar, trafik akışını düzenlemenin yanı sıra insanların buluşma ve etkileşim merkezleridir. Meydanlar, genellikle açık alanlardır ve topluluk etkinlikleri, festivaller veya pazarlar gibi çeşitli etkinliklere ev sahipliği yapmaktadır. Çarşılar, ticaretin yoğun olduğu ve alışverişin merkezi olan bölgelerdir. Bu noktalar, şehir içinde insanların buluştuğu ve şehir yaşamını deneyimlediği yerlerdir.

Nirengiler; Bir şehir veya bölgenin dışsal referans noktalarıdır ve genellikle uzaktan veya farklı bakış açılarından görülebilen belirgin özelliklerdedir. Bu noktalar, insanların yolculuklarını yönlendirmek, konumlarını belirlemek veya genel olarak bir bölgenin tanımlanmasına yardımcı olmak için kullanılmaktadır. Kent içerisinde kullanılmış olan kentsel donatı elemanları kent kimliğinin oluşumunun yanında kullanıcıların algısal olarak yönlendirici niteliktedir (Sağlık ve Reyhan, 2022). Nirengiler, kuleler, minareler, dağlar gibi yükseltilmiş yapılar veya doğal özelliklerdir. Kent içerisinde o şehrin veya bölgenin kimliğini ve karakterini yansıtan önemli bir rol oynamaktadır. Turistler için de önemlidirler, çünkü tanıdık nirengiler çevreyi daha iyi anlamalarına ve yolculuklarını daha kolay yapmalarına yardımcı olmaktadır. Bu nedenle, nirengilerin korunması ve vurgulanması, bir yerin kültürel mirasının ve kimliğinin bir parçası olarak değerlidir.

2.4.2. Kentsel Alan Olarak Meydanlar

Kent içindeki ana akslar, kentsel aktivitelerin yoğunlaştığı bölgeleri bir araya getirerek kent meydanlarını oluşturmaktadır. Bu meydanlar, bir şehrin kalbi olarak kabul edilmekte ve çeşitli etkinliklere ev sahipliği yapmaktadır. Kent meydanları, şehir yaşamının merkezleridir ve insanların bir araya gelmesine, etkileşimde bulunmasına ve çeşitli sosyal etkinliklere katılmasına olanak tanımaktadır. Bu meydanlar, sadece günlük yaşamın bir parçası olmakla kalmaz, aynı zamanda büyük etkinliklerin ve festivallerin de merkezleridir. Özellikle tarihî kent meydanları, kültürel etkinlikler ve festivaller için önemli mekanlardır. Kent meydanları ayrıca ticaretin ve alışverişin merkezi olarak da hizmet vermektedir. Çevresindeki mağazalar, restoranlar ve kafeler, ziyaretçilere çeşitli hizmetler sunmaktadır. Bu nedenle, kent meydanları hem yerel halkın hem de turistlerin buluşma noktalarıdır (Alexander, 1977).

Meydanlar, bir kentte yaşam merkezi olmalarının yanı sıra yaya hareketlerini organize etme ve yönlendirme açısından büyük öneme sahiptir. Bir meydan sadece bir yerden diğerine geçilen bir alan olmaktan çok, insanların buluştuğu ve zaman geçirdiği bir mekandır. Ayrıca, meydanlar bir kentin kimliğini ve karakterini yansıtan önemli alanlardır. Bu mekanlar, kentin tarihini, kültürünü ve sosyal yaşamını yansıtmalıdır. Bu nedenle,

meydanların tasarımı ve düzenlemesi, kent planlamasının önemli bir parçasıdır (Giritlioğlu, 1991).

Meydanlar, tarih boyunca insanların bir araya gelip etkileşimde bulundukları ve birbirlerini izledikleri kentsel mekanlardır. Bu mekanlar, ortaçağ tiyatrolarına benzer bir şekilde insanları çekmeye ve bir araya getirmeye yönelik tasarlanmışlardır. Meydanlar, insanlar için bir tür yaşamı paylaşma şekli olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, farklı kültürlerdeki insanların bir araya gelip sosyal etkileşimde bulunmalarını sağlamaktadır. Toplumun bir arada olma ihtiyacını karşılar ve insanları birbirleriyle bağlayan mekanlardır. Ayrıca, meydanlar kentin sosyal ve kültürel hayatının bir parçasıdır. Burada festivaller, etkinlikler, mitingler ve diğer toplumsal olaylar düzenlenir. Meydanlar, bir şehrin kalbi olarak kabul edilir ve bu mekanlar kentin kimliğini yansıtır (Uçak, 2000).

Toplumsal örf ve adet farklılıkları, kentsel mekanlarda farklı davranış biçimlerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu, özellikle küçük kasaba meydanlarında daha belirgin bir şekilde görülmektedir. Örneğin, İtalya, İspanya, Yunanistan, Yugoslavya, Sicilya, Meksika ve Güney Amerika gibi bölgelerdeki kasaba meydanlarında, toplumun örf ve adetlerine uygun olarak farklı etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Meksika'da birçok kasaba meydanında, belirli günlerde genç kızlar ve erkekler müziğin eşliğinde eğlenebilmektedir. Aynı zamanda, anne ve babalar da çevredeki banklarda oturup çocuklarını seyretme fırsatı bulmaktadır. Bu tür etkinlikler, toplumun bir araya gelmesini ve sosyal etkileşimi teşvik etmektedir. Aynı zamanda, kentsel mekanların kullanımı ve tasarımı bu tür geleneksel etkinliklere uygun olarak şekillenmelidir (Alexander, 1977).

Bu örnek, kentsel mekanların sadece fiziksel özelliklerle değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel faktörlerle de şekillendiğini göstermektedir. Mekanların kullanımı ve işlevi, toplumun değerleri, gelenekleri ve davranış biçimleriyle yakından ilişkilidir. Bu nedenle, kentsel planlama ve tasarım süreçlerinde toplumsal çeşitliliği ve kültürel özgünlüğü dikkate almak önemlidir.

2.4.3. Meydanlar ve Bileşenleri

Kent meydanları, kentlerin dış mekanlarının önemli bir parçasını oluşturur ve genellikle kentin ana aksları ve çevresindeki yapılaşmanın merkezi konumundadır. Bu nedenle, kent meydanları, kentlerin en aktif ve canlı mekanlarından biridir. Evlerdeki salonlar gibi kent meydanları da kent sakinlerinin bir araya gelebildiği ve etkileşimde bulunabildiği ortak kullanım alanlarıdır. Kent meydanları, toplumun farklı kesimlerinden insanları bir araya getiren ve sosyal etkileşimi teşvik eden mekanlar olarak önemli bir rol oynamaktadır. Bu meydanlar, çeşitli etkinlikler için kullanılabilir ve kentin kültürel ve toplumsal yaşamının merkezi halindedir. Konserler, festivaller, pazarlar, siyasi mitingler ve diğer etkinlikler genellikle kent meydanlarında gerçekleştirilmektedir.

Meydanlar, kentlerdeki önemi nedeniyle bir bütün olarak ele alınmalıdır. Ancak meydanları oluşturan bileşenlerin her birinin kendine özgü bir etki derecesi vardır ve bu bileşenler mekânın karakterini belirlemektedir. Bu bileşenler arasında arazi kullanımı, çevrenin niteliği, mekânın boyutu ve oranı, zaman, renk, malzeme, plastik öğeler, ışık ve yeşil alanlar gibi faktörler yer almaktadır. Ayrıca, mekânı kullanan insanların sosyal ve kültürel özellikleri de meydanın tasarımını etkileyen önemli bir faktördür (Giritlioğlu, 1991). Örneğin, meydanı sınırlayan yapıların ölçüleri, malzemesi ve rengi, mekânın estetik ve görsel çekiciliğini belirlemektedir. Aynı zamanda meydanın atmosferini ve karakterini oluşturan faktörlerden biridir. Işıklandırma ve yeşil alanlar da meydanın kullanımını ve atmosferini etkileyen önemli unsurlardır. Işıklandırma, meydanın gece kullanılabilirliğini artırabilirken, yeşil alanlar mekânın doğal ve dinlendirici bir ortam sunmasına yardımcı olmaktadır (Giritlioğlu, 1991).

Döşeme; Yer döşemeleri, meydanların tasarımında kritik bir rol oynamaktadır. Zira döşemeler, meydanın iki boyutlu dokusunu oluşturarak mekânın karakterini şekillendirmektedir. Özellikle eski şehir dokularında yer alan meydanlarda, yer döşemesinin malzeme seçimi ve kompozisyonu, meydanın sıkça kullanılabilirliğini ve çekiciliğini belirlemektedir. Yer döşemesi malzemeleri çeşitlilik göstermektedir. Özellikle taş, karo, ahşap, beton gibi farklı malzemeler kullanılmaktadır. Bu malzemelerin seçimi, meydanın tarihsel ve çevresel bağlamına uygun olmalıdır. Örneğin, tarihi bir meydanın taş döşemeleri,

mekânın tarihî dokusunu korumak için tercih edilmektedir. Ayrıca, yer döşemesinin kompozisyonu, meydanın işlevselliğini etkilemektedir. Yol, yaya yolu, oturma alanları gibi farklı bileşenlerin yerleşimi, meydanın kullanımını kolaylaştırmakta ve çeşitli aktivitelere olanak tanımaktadır. Yer döşemesinin deseni ve renkleri de meydanın görsel çekiciliğini artıran faktördür (Ahıskalı, 1998).

Seviye Farklılıkları; Mekân tasarımında seviye farklılıkları, yapay elemanlar ve bitkilendirme gibi öğeler kullanılarak mekânın daha işlevsel ve etkileyici hale getirilmesi mümkündür. Bu tasarım öğeleri, mekânın farklı bölgelere ayrılmasını ve kullanımının artmasını sağlamaktadır. Seviye farklılıkları, mekân içinde görsel ilgi ve çeşitlilik yaratırken aynı zamanda işlevsel ayrımlar oluşturmaktadır. Örneğin, bir mekânda küçük seviye farklılıkları kullanarak oturma alanları ve sirkülasyon yolları ayrılabilir. Bu durum, insanların rahatça oturabilecekleri ve etkinliklere katılabilecekleri bölgelerin belirlenmesini kolaylaştırmaktadır. Seviye farklılıkları ayrıca mekânın çok amaçlı kullanımına olanak tanımaktadır. Örneğin, daha yüksek bir seviyede bulunan bir bölge, etkinlikler için bir sahne olarak kullanılabilir ve etkinlikler düzenlemek için ideal bir mekân oluşturmaktadır (Marcus ve Francis, 1997).

Bitkiler; Kentsel mekanlarda bitkilerin rolü, insanların mekânda daha uzun süre vakit geçirmelerini teşvik eden önemli bir faktördür. Özellikle bireyler tek başlarına vakit geçirirken veya boş zamanlarını değerlendirirken, görsel olarak çekici ve estetik açıdan tatmin edici mekanlar aramaktadır. Bu nedenle, meydanlarda çeşitli bitki türlerinin bulunması, insanların ilgisini çekebilmek için önemlidir. Ağaçlar, çalılar, renkli çiçekler ve yeşil çim alanları gibi bitkiler, mekânın görsel çeşitliliğini artırmaktadır. Bu bitkilerin farklı renkleri, dokuları ve büyüklükleri, mekânda görsel çekicilik yaratmaktadır. İnsanlar da bu çeşitliliği gördükçe, mekânda daha fazla vakit geçirme eğilimindedir. Bitkiler aynı zamanda doğal bir çevre oluşturarak mekâna sakinlik ve huzur katan unsurlardır. Bu durum, insanların dinlenmeye, meditasyon yapmaya veya sadece doğanın tadını çıkarmaya geldikleri bir yer olarak mekânı daha çekici hale getirmektedir. Ayrıca, bitkilerin sunduğu gölgeli alanlar, sıcak havalarda insanların rahatlamasına olanak tanımaktadır (Marcus ve Francis, 1997).

Oturma Birimleri; Meydanlar, farklı kullanıcı gruplarına hitap edebilmek için çeşitli oturma seçenekleri sunmalıdır. Bu oturma seçenekleri sadece geleneksel banklarla sınırlı olmak zorunda değildir. Meydan tasarımında dikkate alınması gereken faktörlerden biri, kullanıcıların rahatça oturabilecekleri ve vakit geçirebilecekleri alanların çeşitliliğini sağlamaktır. Bu çeşitlilik;

1.Banklar: Meydana yayılmış farklı tarzlarda ve boyutlarda banklar, insanlara oturma ve dinlenme fırsatı sunacaktır. Bu banklar, açık hava etkinliklerine katılanlar için idealdir.

2.Yükseltilmiş Havuz ve Çiçeklik Kenarları: Meydanın çevresine yerleştirilmiş yükseltilmiş havuzlar veya çiçekliklerin kenarları, kullanıcılara oturma alanları olarak kullanılmalıdır. Bu alanlar hem görsel olarak çekicidir hem de rahat bir oturma deneyimi sunmaktadır.

3.Zemin Farklılıkları: Meydanda zeminde farklılık yaratan tasarım unsurları, insanların oturma pozisyonlarını çeşitlendirmektedir. Basamaklı yapılar veya yükseltilmiş platformlar, farklı oturma seçenekleri içermektedir.

4.Merdivenler: Geniş ve düzgün merdivenler, insanların meydanda oturarak vakit geçirmelerine olanak tanımaktadır. Aynı zamanda etkinlikler için de idealdir.

5.Taş Duvarlar veya Platformlar: Taş duvarlar veya platformlar hem oturma alanı olarak hem de manzara izlemek için kullanılmaktadır. Bu alanlar, meydanın karakterini artırmaktadır.

Meydan tasarımında bu çeşitli oturma seçenekleri kullanılarak, mekanın kullanım çeşitliliği artırılabilen ve farklı insan gruplarının meydanda rahatça vakit geçirmelerine olanak sağlanabilmektedir (Giritlioğlu, 1991).

Aydınlatma Elemanları; Meydan tasarımında insan doğasının eğilimlerini dikkate almak oldukça önemlidir. İnsanlar genellikle iç bükey yüzeyleri tercih ederler, çünkü bu tür yüzeyler toplanma ve bir araya gelme isteğini yansıtır. Bu nedenle, bir meydanın insanları çekmesi için iç bükey yüzeylerin kullanılması önemlidir.

Yapay aydınlatmanın kent mekanları üzerindeki rolü büyük öneme sahiptir. Günüşiğinden farklı olarak, gece aydınlatması kentin karakterini, atmosferini ve kullanımını belirleyebilir (Şerefhanoglu, 1991)

Yapay aydınlatmanın kent mekanlarına etkisi ile ilgili bazı önemli unsurlar:

1. Atmosfer ve Estetik Değer: Yapay aydınlatma, kentin gece atmosferini oluşturur ve estetik değeri artırmaktadır. Özellikle tarihi binalar, köprüler, anıtlar ve meydanlar gibi önemli noktaların vurgulanması için aydınlatma kullanılmaktadır.

2. Güvenlik: Kent mekanlarının güvenliği, yapay aydınlatma ile sağlanmaktadır. Sokaklar, parklar, kamusal alanlar ve ulaşım yolları geceleyin aydınlatıldığında, insanlar için daha güvenli hale gelmektedir.

3. Gece Kullanımı: Yapay aydınlatma, kent mekanlarının gece kullanımını desteklemektedir. Restoranlar, kafeler, tiyatrolar ve diğer gece mekanları için ışıklandırma önemlidir.

4. Kimlik ve Tanıtım: Kentler, gece aydınlatmasıyla kendi kimliklerini ve özgünlüklerini vurgulayabilmektedir. Örneğin, Paris'in Eiffel Kulesi veya New York'un Times Meydanı gibi simgesel yerler, gece aydınlatmasıyla dünya çapında tanınmaktadır.

5. Sanat ve Eğlence: Yapay aydınlatmanın farklı bir kullanım alanı da , sanatsal ve eğlence amaçlıdır. Özel etkinlikler, festivaller ve gösteriler gece aydınlatmasıyla daha çekici hale gelmektedir.

6. Çevresel Duyarlılık: Yapay aydınlatma, enerji verimliliği ve çevresel sürdürülebilirlik açısından tasarlanmalıdır. LED teknolojisi gibi enerji tasarruflu aydınlatma sistemleri kullanarak çevreye olan etki azaltılabilir (Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu, 1992).

Sanatsal Objeler; Sanatsal objeler, kent yaşamına neşe, sevinç ve hayal gücü katan heykeller, anıtlar, çeşmeler gibi sanatsal ve dekoratif unsurlardır. Bu unsurlar, kentin estetik değerini artırırken, insanlara mutluluk ve ilham verme potansiyeline sahiptir. Kent mekanlarında bulunan bu objeler hem çocukların hem de yetişkinlerin ilgisini çekmekte ve insanların bu alanlarda durup etraflarını incelemelerini teşvik etmektedir. Bu nesnelerin,

yaygın olarak kullanılan yaya yollarına yakın ve görünür bir şekilde konumlandırılması, insanların onlara daha kolay erişmelerini sağlamaktadır. Bu tür sanatsal elemanlar, kentlerin karakterini zenginleştirir ve yaşayanların kentlerine daha olumlu bir bağ kurmalarına yardımcı olmaktadır (Marcus ve Francis, 1997).

Su Ögesi; Suyun akışı ve görüntüsünün çekiciliği evrensel bir etkiye sahiptir ve kentsel mekanların düzenlemesinde önemli bir rol oynamaktadır. Su, kent mekanlarındaki düzenlemelerde sıkça kullanılan temel bir ögedir (Giritlioğlu, 1991). Günümüz şehirlerinde, suyla ilgili düzenlemeler ve çeşmeler, hem tarihi mirası koruma amacıyla eski eserler olarak hem de yaya sirkülasyon alanları ve kent merkezlerinde işlevsel ve estetik gereksinimleri karşılamak amacıyla yapılmaktadır. Bir meydana su, o meydanın odak noktası olarak kullanılır veya mekân içinde sürekli bir öge olarak hizmet edebilmektedir. Sessizce akıp giden su, huzur ve sakinlik hissi yaratabilirken, hızlı akan büyük bir su ögesi, heyecan ve dramatik etkiler sunmaktadır. Su, kentsel mekanların tasarımında çeşitli duygusal ve estetik deneyimler sunabilen çok yönlü bir öge olarak kabul edilmektedir (Kentsel Tasarım Çalışma Grubu, 1992).

2.4.4. Meydanların Biçimleniş Analizleri

Kentleşmenin ortaya çıkışı ile kentlerin büyümesi ve dönüşümüne paralel olarak kent meydanları da önemli bir role sahip olmaya başlamıştır. İlk olarak fiziksel mekanlar olarak biçimlenen meydanlar, zamanla kent sakinlerinin gelenekleri, değerleri ve düşüncelerinin iletişimini ve etkileşimini sağlayan sosyal merkezlere dönüşmüştür. Meydanlar, kentlerin sosyal dokusunun bir yansıması olarak, toplumun farklı kesimlerinin bir araya getiren ve kültürel mirasın korunduğu alanlar olarak şekillenmiştir. Kent meydanları, sadece fiziksel bir mekânın ötesine geçerek, bir kentin ruhunu ve karakterini yansıtan önemli sosyal yaşam alanları olmuşlardır. Bu nedenle kent meydanları, bir kentin tarihini, kültürünü ve toplumsal dinamiklerini yansıtan kritik bir öneme sahiptir (Gökgür, 2017).

Kent meydanları, kent sakinlerini bir araya getiren ve sosyal etkileşimlerini teşvik eden açık ve geniş kentsel boşluklardır. Bu mekanlar, genellikle çevrelerindeki yapılarla

sınırlanmış olmasına rağmen, yapılaşmamış ve açık bir karaktere sahiptir (İnceoğlu, 2007). Tarihsel olarak, insanların kent meydanlarında etkinliklerde bulunma ihtiyacı, kent hayatının başlangıcıyla eş zamanlıdır. Kentleşme süreciyle paralel olarak gelişen kent meydanları, çeşitli uygarlıkların ihtiyaçlarına ve gereksinimlerine bağlı olarak şekillenmiş ve gelişmiştir. Bu meydanlar tarih boyunca farklı amaçlar için kullanılmış ve çeşitli uygarlıkların yaşam tarzlarını yansıtan önemli mekanlar olmuştur (Abacıoğlu Gitmiş, 2021).

Antik Yunan ve Roma uygarlıklarında, meydanlar kentlerin merkezinde bulunurdu. Bu meydanlar, kent sakinlerinin toplanıp kararlar aldığı, tartışmaların yapıldığı ve kentsel faaliyetlerin gerçekleştirildiği sosyal merkezlerdi. Aynı zamanda siyasi öneme sahiptiler ve dönemin siyasi durumunu yansıtan semboller içerirdiler. Bu meydanlar, tarih boyunca birçok farklı amaç için kullanılmışlardır. İnsanlar burada ticaret yapar, eğlenir, dinlenir, gösteriler izler ve toplumlarına ait birçok etkinliği gerçekleştirirlerdi. Kent meydanları, bir şehrin karakterini yansıtan ve o şehrin tarihini anlatan önemli mekanlardır (Akman, 2020).

Kentlerin mekânsal evrimi incelendiğinde, birçok şehirde yerleşim merkezlerinin çekirdeğinde bulunan açık kentsel alanların merkezi bir rol oynadığı gözlemlenmektedir. Bu merkezi alanlar, zaman içinde çevrelerinde kamu ve sivil mimari eserlerin inşa edildiği ve böylece kentin en dinamik odak noktalarından biri haline geldiği yerlerdir. Başlangıçta geniş ve tanımsız alanlar olarak ortaya çıkan bu meydanlar, kentlerin büyümesi ve gelişmesiyle birlikte çevrelerine inşa edilen binalar ve yollarla sınırlarını belirginleştirerek mekânsal bir kimlik kazanmışlardır. Bu tür meydanlar, kentlerin tarihini yansıtan ve sosyal etkileşimi teşvik eden önemli alanlardır. Ayrıca bu meydanlar, kentin kültürel ve tarihi mirasını yansıtan önemli yapılarla da süslenmektedir (Erdönmez ve Akı, 2005).

Kent meydanlarının biçimlenişi, tarihi, kültürel, coğrafi ve sosyal faktörlere bağlı olarak farklılık gösterebilir. Kent meydanlarının biçimlenmesini etkileyen bazı temel faktörler şunlar olabilir:

1.Tarih ve Kültür: Kent meydanlarının tarihi kökenleri ve kültürel değerleri, meydanların biçimlenişini büyük ölçüde etkiler. Örneğin, antik dönemlerdeki meydanlar genellikle Roma Forumları gibi kamu etkinlikleri için kullanılırken, Orta ağ’da meydanlar daha çok ticaret ve pazar yerleri olarak hizmet vermiştir.

2.Coğrafi Konum: Kent meydanlarının coğrafi konumu, meydanın büyüklüğü, şekli ve çevresel etmenler üzerinde etkili olabilir. Deniz kıyısında bulunan şehirlerin meydanları genellikle limanlara yakın olurken, dağlık bölgelerdeki meydanlar farklı bir coğrafi özelliğe sahip olabilir.

3.Toplumsal ve Sosyal İhtiyaçlar: Kent meydanlarının biçimlenişi, o dönemin toplumsal ve sosyal ihtiyaçlarına göre şekillenir. Örneğin, bir dönemde meydanlar askeri törenler için kullanılırken, başka bir dönemde ticaret ve ekonomik etkinlikler için merkezi bir rol oynayabilir.

4.Planlama ve Mimarlık: Kent meydanlarının tasarımı ve planlaması, şehir yöneticileri, mimarlar ve şehir planlamacıları tarafından belirlenir. Bu kişiler, meydanın amacına, kullanımına ve çevresel özelliklerine uygun bir biçimde tasarlarlar.

5.Yapılaşma ve Altyapı: Kent meydanlarının çevresindeki yapılaşma ve altyapı, meydanın biçimlenişi üzerinde önemli bir etkindir. Yüksek binalar, dar sokaklar ve yoğun trafik, meydanın genişlemesini veya daralmasını etkileyebilir.

6.İklim ve evre: Kent meydanlarının iklimi ve çevresel özellikleri, açık hava etkinliklerinin yapılabileceği meydanları teşvik edebilir veya sınırlayabilir.

Kentsel mekânın biçimlenişi, evre ve insan etkileşiminin şekillendirildiği, kentin fiziksel yapısının oluşturulduğu ve kentsel mekanlarda kaliteyi artırmaya yönelik çalışmaların giderek artan bir önem kazandığı bir alan olarak öne çıkmaktadır. Günümüzde, kentler hızla büyümekte ve nüfusları artmaktadır. Bu büyüme ile kentsel mekanların tasarımı ve planlaması daha da kritik hale gelmektedir. İnsanların kentlerde daha iyi yaşam koşullarına sahip olmalarını sağlamak, sürdürülebilirlik ve yaşanabilirlik ilkeleri doğrultusunda tasarlanmış ve yönetilen kentsel mekanların oluşturulmasını gerektirmektedir (İnceoğlu, 2007).

Özellikle kent meydanlarının tasarımı, çeşitli disiplinlerin bir araya geldiği bir süreçtir. Mimarlar, şehir planlamacıları, peyzaj mimarları, çevre mühendisleri ve sosyal bilimciler gibi farklı uzmanlar, meydanların biçimlenişinde tasarımında iş birliği yapmaktadır. Bu iş birliği, kent mekanlarının sadece fiziksel özelliklerini değil, aynı zamanda sosyal, kültürel ve çevresel faktörleri de dikkate almaktadır.

Kent meydanlarının biçimlenişi, kentlerin sürdürülebilirliği ve yaşanabilirliği ile de yakın ilişkilidir. Bu durum, yeşil alanların korunması, insanların rahatça hareket edebileceği yolların oluşturulması, toplu taşımanın teşvik edilmesi ve çevresel etkilerin azaltılması gibi çeşitli önlemleri içerebilmektedir.

2.4.5. Meydan Konfigürasyonu

Antik dönemden günümüze kadar, kentlerin temel ögesi olarak kabul edilen meydanlar, kentsel yaşamın merkezi olarak işlev görmüş ve kentlerin kimliğini belirlemiştir. Hatta meydanlar, kentlerin fiziksel ve kültürel özelliklerini yansıtarak, kentlerin adeta birer sembolü haline gelmişlerdir. Özellikle Venedik, Siena gibi birçok kentteki meydanlar, bu tarihi kimliklerini koruyarak kentlerin isimleriyle özdeşleşmişlerdir. Meydanlar, sadece fiziksel bir alan değil, aynı zamanda bir kentin ruhunu ve karakterini yansıtan sembollerdir. Kent sakinleri için buluşma noktaları, etkinliklerin düzenlendiği alanlar, tarihi olayların tanıkları olarak da önem taşırlar. Kentlerin tarihini ve kültürünü yansıtan meydanlar, kentlerin özgün kimliklerini oluşturan unsurlardır (Özer ve Ayten, 2005).

Tarihten günümüze kadar bu işlevini koruyan meydanlar, kentin en demokratik buluşma noktaları olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle meydanların kavramsal olarak doğru bir şekilde anlaşılması ve kullanıcıyla kurduğu ilişkinin doğru bir şekilde yorumlanması önemlidir. Ayrıca, ihtiyaca yönelik olarak belirli ilkeler doğrultusunda tasarlanması gerekmektedir. Meydanların tasarımında kullanıcıların rahatlıkla dolaşabileceği, oturabileceği, etkinlikler düzenleyebileceği alanlar oluşturulmalıdır. Ayrıca, yeşil alanlar, sanat eserleri, açık hava etkinlikleri gibi unsurlar da meydanların çekici ve işlevsel olmasına katkı sağlamaktadır (İnceoğlu ve Aytuğ, 2009).

Yaşanabilir kentsel açık mekanlar oluşturmak için mekânın planlama ve tasarım sürecinin doğru şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Bu noktada, nitelikli mekanlar oluşturmayı sağlayan temel faktörler mekânsal tasarım nitelikleridir. Mekânsal tasarım nitelikleri, bir mekânın işlevselliği, estetiği, kullanılabilirliği ve sürdürülebilirliği gibi özelliklerini belirlemektedir. Bu nitelikler, mekânın kullanıcılarının ihtiyaçlarına uygun olarak düzenlenmesini ve mekânın kent yaşamına olumlu bir katkı sağlamasını amaçlamaktadır. Mekânsal tasarım nitelikleri arasında açıklık, yeşil alanlar, yolların düzenlenmesi, oturma alanları, sanat eserleri, aydınlatma, sürdürülebilir malzemelerin kullanımı gibi unsurlar yer almalıdır. Bu unsurların doğru bir şekilde bir araya getirilmesi, kullanıcıların rahatça dolaşabileceği, etkinlikler düzenleyebileceği ve dinlenebileceği mekanlar oluşturması için gereklidir. Ayrıca, mekânın çevresiyle uyumlu olması, kent dokusuyla entegre olması ve kentin kimliğini yansıtması da önemlidir. Bu sayede, mekanlar sadece fiziksel alanlar olmanın ötesinde, kentlerin karakterini ve kültürünü yansıtan semboller haline gelebilmektedir (Özer ve Ayten, 2005).

Kentsel mekanların düzenlenmesi ve tasarlanması sırasında, form, şekil, simetri, ritim gibi birçok tasarım niteliği ve uygulama prensibi kullanıldığında mekanlar anlam kazanmaktadır. Bu nitelikler, kentsel mekanların estetik, işlevsel ve sembolik olarak daha zengin ve anlamlı hale getirmektedir (Ching, 1979). Yanı sıra mekânın oluşum sürecinde yer alırken aynı zamanda mekânın amacına uygun tasarlanmasına hizmet etmektedir. Örneğin, kent meydanları için belirlenen nitelikler, belirli ilkeler doğrultusunda bir araya geldiğinde meydan hissiyatını oluştururlar. Nitelikler ve ilkeler birlikte anlam kazandığı için, nitelikler arasındaki ilişkinin kurulması da son derece önemlidir. Örneğin; biçimsel özelliklerin etkili olduğu bir meydan kavramında, çevreleyen yapılarda aralıksız bir süreklilik veya aralıkların mekânın kapalılık hissini bozmayacak düzende yer almasıyla çevrenmişlik/kuşatılmışlık durumu oluşmaktadır. Bu ilişkilerin dikkate alınması, mekânın bütünlüğünü ve amacına uygunluğunu artırmaktadır. Ayrıca, tasarım sürecinde nitelikler ve ilkeler arasındaki dengeyi sağlamak da önemlidir. Her bir nitelik, mekânın kullanıcılarına ve amacına hizmet etmelidir. Tasarımcılar ve planlamacılar, bu prensipleri dikkate alarak mekanları daha işlevsel, estetik ve anlamlı hale getirebilirler. Bu sayede kentsel mekanlar, kullanıcılar için daha yaşanabilir ve etkileyici olacaktır (Oktay, 2007).

Paul Zucker'un meydanların dizilimini sınıflandırma yaklaşımı oldukça önemlidir ve meydanların farklı tiplerini anlamak için kullanışlı bir çerçevedir. Zucker'in meydanları beş ayrı kategoriye ayırması, mekanların tasarım ve işlevsel özelliklerini daha iyi anlamamıza yardımcı olur:

1. Bağımsız (Kapalı) Meydan: Bu tür meydanlar, kendilerine özgü bir alan oluşturan ve çevresinden bağımsız olan meydanlardır. Genellikle yapılar veya duvarlarla çevrili olabilirler.

2. Baskın Meydan: Bu tip meydanlar, ana bir yapıya veya binaya vurgu yapmak amacıyla düzenlenir. Mekânın odak noktası, bu ana yapının etrafında oluşur ve dikkati bu yapıya çeker.

3. Çekirdeksel Meydan: Bu tür meydanlar, genellikle bir merkezi alan etrafında düzenlenir ve genellikle bu merkezi alanın etrafındaki binalar veya yapılardan oluşur.

4. Gruplandırılmış Meydanlar: Bu meydanlar, farklı mekânsal birimlerin bir araya getirilmesiyle oluşturulur. Daha uzun kompozisyonlar oluşturmak amacıyla bu birimler gruplar halinde düzenlenir.

5. Şekilsiz (Amorphous) Meydanlar: Şekilsiz meydanlar, herhangi bir belirli sınırı veya yapıyı olmayan, daha serbest ve organik bir mekânsal düzenlemeye sahip meydanlardır.

Bu sınıflandırma, meydanların tasarımında ve planlamasında farklı yaklaşımların kullanılmasına olanak tanır ve her tür meydanın kendine özgü özelliklerini vurgulamaktadır (Zucker, 1959).

2.5. Mekân Bileşenleri ve Öğeleri

Mimarlıkta mekânı ele aldığımızda, öncelikle üst, alt ve yanlardan tarafından kapatılmış bir yapı akla gelmektedir. Ancak geline nokta mekân duvarlar aracılığı ile kesin sınırları belirtilmemiş bir yer olarak algılanmaktadır. Mekân kurulumunda düşey elemanların yüksekliği ve mekânın çevresini tam kapaması gerekmemektedir. Minimum yüksekliğe sahip bir duvar ile de mekânın belirginleşmesi mümkündür. Aynı şekilde ağaç,

çalılık ve bitki toplulukları da mekânın belirleyici unsuru olabilmektedir. Herhangi bir sınırı olmayan sonsuz bir mekân sadece düşüncede var olabilir ve algılanması mümkün değildir. Bu nedenle mekânın sınırlandırıcı öğeleri bakımından doğal ve mimari mekân ayrımı yapmak mümkündür. Duvar, tavan, döşeme, sütun, kolon vs. öğeler mimari mekânı belirlerken, gökyüzü, ufuk çizgisi, ağaçlar, tepeler de doğal mekânı belirlemektedir. Her iki mekânı da kapsayan şehirlerde ise sokak, meydan, bina gibi öğeler mekânın sınırlayıcılarıdır.

Mimarlığın konusu olan mekanlar mimari mekanlardır. Ancak mimari mekân kavramı tamamıyla yapay mekân olarak algılanmamalıdır. Zira mimarlık mesleğinin temel hedefi doğal ve yapay öğelerin ustalıkla harmanlanıp mekân oluşturmaktır. Bu bağlamda doğanın korunması ve doğal ve yapay öğelerin bütünleştirilmesi mimarının en değerli çabasıdır (Özer, 1967).

Şüphesiz mekânın bileşenlerinin de kendine has özellikleri bulunmaktadır. Bunlar renk ve doku olarak sayılabilmektedir. Mekânın öğelerinin mekân oluşumunda farklı görevleri bulunmaktadır. Zemin yatay ve düz olmak zorundadır ancak farklı seviyelerde olabilmektedir. Ayrıca zeminleri bağlayan merdiven ya da rampa gibi eğimli yüzeylerin de bulunması mümkündür. Genel olarak sabit ve değişim olanağı olmayan bir öge olması nedeniyle zemin diğer öğeleri destekleyen ve mekânın biçimlenmesinde birincil öneme sahip bir öğedir. Tavan genel olarak teknik faktörlere bağlı olarak belirlenmektedir. Ancak duvarlar ve tavanın biçimlenişi zemine nazaran çok daha esnektir. Donatı elemanları ise mekandaki yaşam tarzı ve etkinliklere göre belirlenmektedir. Bu elemanların dizilimi, nitelikleri ve görünümleri mekânın algılanmasını etkileyen önemli bir faktördür. Bu nedenle donatı elemanlarının kullanışlı oluşunun ötesinde, tercih edilen malzeme, renk ve dokusu mekân ile birlikte ele alınmaktadır. Tüm bunlara ek olarak mekânın algılanması ilk başta görme duyusu aracılığı ile olduğu için aydınlatma elemanlarını yönü ve niteliği mekânın kalitesini oluşturmada en az diğer faktörler kadar önemlidir. Işık gölge ile mekânda sınırların belirlenmesinde ya da belirsizleştirilmesinde, mesafelerin büyümesinde ya da küçülmesinde belirli özelliklerin vurgulanmasında bazılarının da gizlenmesinde etkili bir faktördür (Altan, 1993).

Sosyal ilişkiler ve süreçler mekân ve mekânsal ilişkilerin ortaya çıkardığı bir durumdur. Buna ek olarak mekânın objektif bir doğası olmasına rağmen bir objeden ziyade

örüntü olduğunu söylemek daha gerçekçi olacaktır. Bu örüntünün asıl öğeleri ışık, ses, renk ve doku gibi nesnel kavramlardan oluşurken, mekânı meydana getiren organizma öznel şekilde mekânlaşmaktadır. Bu açıdan mekânsal kurgu fonksiyonel yapıdan çok ilişkiler ağıdır (Erman, 2017).

Esasen mekânda kullanılan sınırlayıcı öğeler en az sınırladıkları alan kadar önemlidir. Zira bu önem sınırladıkları bölgenin mahrem ya da kamusal özelliğini ortaya çıkarmaktadır. İç mekân sınırlayıcıları kullanıcı zevk ve tercihleri ile belirlenirken dış mekanlar doğal, politik ve yapısal sınırlarla belirlenmektedir. Bu belirleniş bir işlevlerin birbiri ile çatışmadan, bir işlevin diğerini engellemeden gerçekleşmesi için kolektif bir görüş ve bilimsel bilgi aracılığı ile planlanmaktadır (Kurak Açıcı, 2015).

Mekânın görsel etkisi, içindeki mobilyalar, aksesuarlar ve zeminlerin tasarım öğeleri olan nokta, çizgi, renk, form ve dokunun uyarıcı özelliklerinden etkilenerек anlam yüklenmesiyle oluşmaktadır. Çizgi, yön belirlemekle birlikte, genişlik ya da yükseklik gibi durumların ifadesi ve ruhsal durumun sembolü olarak anlam taşımaktadır. Formlar ise objenin biçimidir ve dinamik ya da dinginliği belirtirken, renk ise en çok mekân algısını etkileyen tasarım ögesidir. Kırmızı enerji, yeşil huzur ve dinginlik gibi farklı renklerle mekânların atmosferi değiştirilebilmektedir (Yazıcıoğlu ve Meral, 2011).

Mekanlar kullanıcılarının tercihleri ve aktiviteleri doğrultusunda farklı örgütlenme tarzına sahiptir. Kullanıcısı için önemli olan eşya, mekânın kurgusunda da önemli konumdadır. Örneğin yaşadığımız çağda televizyon belirleyici role sahiptir ve oturma grupları televizyona göre konumlanmaktadır. Bu durumda televizyonun mekânın belirleyici, sınırlayıcı, odaklayıcı ve yönlendirici ögesidir demek doğru olacaktır. Oysa geçmiş dönemde, geleneksel Türk evlerinde bu rol “ocak” tarafından üstlenilmektedir (Özdemir, 1994).

Mekân sadece matematiksel boyutlarla ifade edilemeyen bir kavramdır. Mekân, insanın fiziksel varoluşunun yanı sıra duysal deneyimlerinin gerçekleştiği ve anlam kazandığı boşluklardır. Mekânın değeri, sadece uzunluk, alan ve hacim ölçüleriyle değil, insanın bu mekânda yaşadığı deneyimler ve duysal etkileşimlerle belirlenmektedir.

Mimarlıkta mekânın değeri, mekânda yaşayan ve etkileşime giren insanların deneyimlerine ve ihtiyaçlarına uygun biçimde tasarlanması ve düzenlenmesiyle elde edilmektedir. Mekânın boyutları ve dış kabuğu önemlidir, ancak asıl değerini, kullanıcının yaşantılarını en doğru şekilde deneyimlemesi ve mekânla etkileşim kurması sağlamaktadır. Bu nedenle, mimari eylemin temel amacı, insanların mekânda olumlu deneyimler yaşamasını sağlamaktır. İnsanların mekânda rahatlıkla dolaşması, mekânın işlevselliği, aydınlatma ve havalandırma gibi unsurlar, mekânın gerçek değerini ve anlamını oluşturan önemli faktörlerdir. Mimarlık, insanların fiziksel ve duyuşsal yaşantılarını en iyi şekilde değerlendirerek mekânlara gerçek değerini kazandırmaktadır (Akkul, 1998).

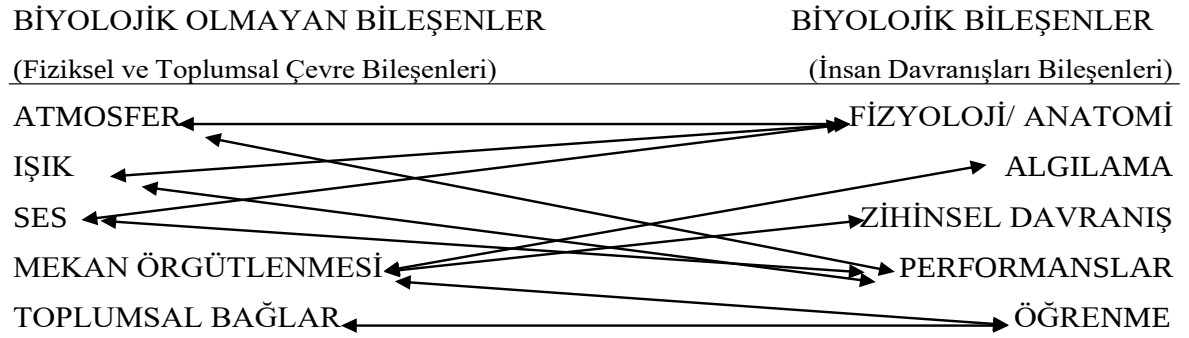
Studer ve Stea (2010), çevre-insan davranışı ilişkisini çevrenin biyolojik ve biyolojik olmayan bileşenleri arasındaki ilişkilerle tanımlamıştır ve bu bileşenleri şu şekilde sıralamışlardır:

- 1.Biyolojik bileşenler: Fizyolojik ve biyolojik özellikler, insanların doğal yapıları, algıları, hareket kabiliyetleri gibi biyolojik faktörlerdir.
- 2.Biyolojik olmayan bileşenler: Sosyal, psikolojik, kültürel ve teknolojik faktörler, insan davranışlarını etkileyen biyolojik olmayan bileşenlerdir (Studer ve Stea, 2010).

Biyolojik bileşenler ve biyolojik olmayan bileşenler arasında etkileşimler vardır. Örneğin, insanların fizyolojik ihtiyaçları, kültürel ve sosyal faktörlerle şekillenir ve bu etkileşimler davranışları belirlemektedir. Biyolojik bileşenler, insanların çevreleriyle etkileşim kurmasına ve mekânı algılamasına yönlendirici rol oynamaktadır. Biyolojik olmayan bileşenler, sosyal ve kültürel faktörler, mekânın kullanımını ve tasarımını etkileyen önemli unsurlardır. İnsanların kültürel alışkanlıkları, sosyal ilişkileri ve psikolojik ihtiyaçları, çevrenin nasıl tasarlandığı ve kullanıldığı üzerinde etkilidir. Bu yaklaşım, çevre tasarımında insan davranışının ve ihtiyaçlarının dikkate alınmasının önemini vurgulamaktadır (Tablo 1) (Ünlü, 1998).

Tablo 1

Çevrenin Biyolojik ve Biyolojik Olmayan Bileşenleri (Ünlü, 1998)

Mekân, kullanıcıların eylem ve gereksinimlerini karşılamak üzere tasarlanmış ve sınırlanmış hacimlerdir. Bir yapı, donatı ve kullanıcıların bir araya gelerek oluşturduğu mekânlar, birbiriyle bağlantılı ve etkileşim içinde olan unsurlardır. Mekânın sürdürülebilir olması için, kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılamak ve onlara uygun bir çevre sağlamak önemlidir. Bu nedenle, mekânın örgütlenmesi, kullanıcıların rahat ve güvenli bir şekilde hareket edebilecekleri, işlevsel ve ergonomik bir düzen içinde olması gerekmektedir. Aynı zamanda, çevresel ve sosyal etkenlerin de dikkate alınması, mekânın sürdürülebilirliğini sağlamak için önemlidir. Mekânın doğru şekilde örgütlenmesi, kullanıcıların yaşam kalitesini artıracak ve mekânın uzun süreli kullanımını mümkün kılacaktır.

2.5.1. Mekânsal Örgütlenme

Mekân örgütlenmesi, mekânın kullanıcıların ihtiyaçlarını ve yaşam tarzını yansıtacak şekilde düzenlenmesini ifade etmektedir. Bu düzenleme, mekânın kullanıcılarına konforlu, kullanışlı ve güvenli bir yaşam alanı sağlamak amacıyla yapılır. Mekânın öğeleri ve bileşenleri, etkinlikler, değerler ve amaçlar doğrultusunda uyumlu bir biçimde düzenlenir. Mekân tasarımı, farklı ölçeklerdeki mekânların kullanıcıları için uygun ve işlevsel bir düzenleme içermelidir. Bu, mekânın işlevselliğini artırmak ve kullanıcıların ihtiyaçlarına yanıt vermesi açısından gereklidir. Mekânın düzenlenmesi, kullanıcıların mutluluk ve huzur içinde yaşayabileceği bir atmosfer yaratmaya yönelik olmalıdır. Ayrıca, mekân örgütlenmesi planlama düzeyinde düşünülmesi gereken önemli bir olgudur. Bu, mekânın tasarımının farklı gruplar veya bireyler için farklı amaçlar doğrultusunda yapılması gerektiği anlamına

gelmektedir. Her mekânın farklı ihtiyaçlara yanıt verecek şekilde özgün bir tasarımı olmalıdır. Böylece, mekânın kullanıcılara en iyi hizmeti sunması sağlanması mümkün olabilecektir (Özdemir, 1994).

Mekân bileşenleri ve öğeleri, mekânı sınırlayıcı, belirleyici, yönlendirici, odaklayıcı, süreklilik sağlayıcı, anlam taşıyıcı, birleştirici veya ayırıcı olarak farklı roller üstlenmektedirler. Örneğin, bir bina veya yapı mekânı sınırlayarak ve belirleyerek mekânsal sınırlar oluşturabilir. Bir yol veya yol düzenlemesi mekânı yönlendirebilir ve odak noktaları oluşturabilir. Aynı şekilde, çevre düzenlemesi veya peyzaj mekânın sürekliliğini ve birleştirici özelliklerini vurgulayabilir. Bu, mekânın etkili bir şekilde işlevsel, estetik ve kullanıcı odaklı bir şekilde düzenlenmesini sağlamakta ve mekânsal bütünlüğü güçlendirmektedir (Düzenli, vd., 2019).

Mekân kullanıcısı da mekânın işlevselliği ve kullanımı için önemli bir rol oynamaktadır. Mekân, kullanıcıların fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamak üzere tasarlanmalı ve kullanıcıların yaşam tarzlarına duyarlı bir şekilde düzenlenmelidir. Kullanıcıların mekânı nasıl algıladığı ve nasıl kullandığı, mekânın tasarımında ve düzenlenmesinde dikkate alınması gereken önemli verileri ortaya çıkarır. Bu veriler, mekânın işlevselliği, kullanılabilirliği ve kullanıcı memnuniyeti açısından değerli bir rehber olmaktadır.

Mekân kullanıcıları, mekânın fiziksel bileşenleri, düzenlemeleri ve öğeleriyle etkileşime geçerek mekânda kendilerini bütünleştiren çözümler oluştururlar. Bu, mekânın nasıl kullanılacağı, hangi alanların ne amaçla kullanılacağı gibi önemli soruların cevaplarını içerir. Bu nedenle mekân tasarımında kullanıcıların ihtiyaçlarını anlamak ve onların beklentilerine uygun çözümler üretmek önemlidir (Aydıntan, 2001). Kullanıcı davranışları ile ilgili araştırmalar, mekân tasarımında farklı ihtiyaçları ve tercihleri anlamak için kullanılabilecek önemli bir araçtır. Ayrıca, mevcut mekânların kullanıcı deneyimlerini anlamak ve gelecekte tasarlanacak mekânlar için tasarımcılara rehberlik etmek için de önemlidir (Bekar, vd., 2022).

Kentsel ölçekte ise mekânsal örgütlenmeleri anlamak ve yorumlamak için kullanılan dört temel kuramsal çerçeve şunlardır:

1.Ekoloji Yaklaşımı: Bu yaklaşım, kentleri bir ekosistem olarak ele alır ve kentsel alanlardaki insan etkileşimlerini, sosyal yapıları, davranışları ve çevreyle ilişkileri inceler. Kentlerdeki mekânsal düzenlemelerin, insan davranışları ve etkileşimleriyle nasıl ilişkilendirildiğini vurgular.

2.Fayda Maksimizasyonu Yaklaşımı: Bu yaklaşım, kentlerin işlevsel ve ekonomik yönden en verimli ve uygun bir şekilde düzenlenmesini amaçlar. Kentsel alanların planlanması ve tasarımı, kullanıcıların ihtiyaçları ve faydaları üzerinden gerçekleştirilir.

3.Morfolojik Yaklaşım: Morfoloji, kentlerin fiziksel formlarını ve yapılarını inceleyen disiplindir. Bu yaklaşım, kentsel alanların fiziksel düzenlemelerini, yapılarını ve mekânsal bileşenlerini analiz ederek kentsel örgütlenmelerin morfolojik modellerini açıklar.

4.Sistem Yaklaşımları: Sistem yaklaşımları, kentleri karmaşık sistemler olarak ele alır ve kentsel alanlardaki ilişkileri, etkileşimleri ve süreçleri sistem düzeyinde inceler. Bu yaklaşım, kentlerin içinde bulunduğu karmaşık sosyal, ekonomik ve çevresel dinamikleri vurgular.

Bu dört kuramsal çerçeve, kentsel ölçekteki mekânsal örgütlenmelerin anlaşılmasına ve analizine yardımcı olur ve farklı perspektiflerden kentlerin dinamik doğasını açıklamaya katkı sağlar. Bu yaklaşımların bir arada kullanılması, kentsel planlama ve tasarım süreçlerinde daha kapsamlı ve bütüncül bir bakış açısı sunar.

Ekoloji yaklaşımı, kentsel alanın genel mekânsal modelini elde etmeye çalışan ilk bilimsel çabadır ve kentsel mekânsal örgütlenmeyi sistematik bir şekilde inceleyen ilk yaklaşımdır. Bu yaklaşım, insan davranışlarının ve faaliyetlerinin mekânsal düzen içindeki konumlarından etkilendiği varsayımından yola çıkmaktadır. Ekoloji yaklaşımı, kentsel mekânın Darwinist kurallarını, yani doğal seçilim ve uyum kavramlarını kentsel yaşama uyarlamaktadır. Bu şekilde, kentlerin ekolojik örüntülenmesindeki benzerlik ve düzenlilikleri, sistematik ilkeler ve soyut kurallar kullanarak temsil etmeye çalışmaktadır (Reissman, 1964).

Fayda maksimizasyonu yaklaşımı, kentsel mekânsal örgütlenmenin önemli bir kuramsal yorumudur ve neoklasik ekonomi kuramının nicel temellerini kullanmaktadır. Bu yaklaşım, mekânsal davranışların rekabetçi piyasa koşulları altında ortaya çıktığını ve bu rekabetçiliğin kentsel mekânsal örgütlenmeyi belirlediğini savunmaktadır. Fayda maksimizasyonu yaklaşımı, insanların mekânda kararlarını alırken, kendi çıkarlarını ve faydalarını maksimize etme eğiliminde oldukları üzerine kuruludur. Bu çıkarlar, genellikle ekonomik temelli olup, insanların konut, iş yeri veya eğlence gibi farklı faaliyetleri için en iyi konumu ve mekânı seçmeye çalıştıkları temelinde gelişir. Bu yaklaşıma göre, kentlerdeki mekânsal örgütlenme ve yapılanma, insanların fayda maksimizasyonu amacı doğrultusunda gerçekleştirdiği yer seçimleri ve mekânsal davranışlar üzerinden şekillenmektedir. Rekabetçi piyasa koşullarında, bireylerin tercihleri ve talepleri doğrultusunda mekânsal kaynaklar dağılır ve kentsel mekânda belirli bir düzen ve organizasyon oluşmaktadır (Levent, 2010).

Morfoloji yaklaşımı, kentlerin fiziksel formunu ve biçimlenişini inceleyen ve coğrafya alanında kökeni olan bir yaklaşımdır. Ancak aynı zamanda mimarlık ve planlama alanlarıyla da güçlü ilişkilere sahiptir. Morfoloji, kentleri belirli parçalara ayırma ve bu parçaları tanımlama amacıyla olan bir disiplindir. Morfoloji, kentin fiziksel formunun, sosyal ve ekonomik güçlerin etkileri sonucunda nasıl farklılaştığını ve değiştiğini incelemektedir. Kentlerdeki mekânsal farklılaşma, farklı sosyal ve ekonomik grupların farklı alanlarda yer alması ve kentteki yapıların ve mekânların bu farklılaşmaya nasıl tepki verdiği üzerine odaklanmaktadır. Morfoloji yaklaşımı, farklı ölçeklerdeki insan faaliyetleri ile kentin fiziksel biçimlenişi arasındaki ilişkiler bütünüdür. Bu yaklaşım, kentin mekânsal yapısının ve örgütlenmesinin altında yatan sosyal ve ekonomik faktörleri anlamak için önemli bir araçtır. Ayrıca kent planlama ve tasarım süreçlerinde de kullanılarak kentlerin daha iyi anlaşılmasına ve yönetilmesine katkı sağlamaktadır (Moudon, 1997).

Sistem yaklaşımı, mekânsal örüntüleri, doğal, sosyal ve ekonomik etkilerin dinamiği olarak yorumlamaktadır. Bu yaklaşım, bir kentsel sistemdeki faaliyetlerin dağılımlarındaki karmaşıklık ve tutarsızlıkları anlamak için kullanılır ve kentsel siyasa geliştirme ihtiyacına vurgu yapar. Sistem yaklaşımı, kentlerin karmaşık yapılar olduğunu ve birbirleriyle

etkileşim içinde bulunan unsurların mekânsal düzenini anlamak için sistemik bir bakış açısı gerektiğini vurgular. Bu yaklaşım, mekânsal düzenlemelerin nedenlerini ve bir faaliyetin bulunduğu alanda gerçekleşmesinin diğer faaliyetlerle olan karşılıklı bağımlılığını açıklamaya çalışır. Ayrıca sistem yaklaşımı, kişilerin mekâna adaptasyonu sürecindeki düzenlilikleri keşfetmeyi, açıklamayı ve geleceğe yönelik olarak öngörmeyi hedefler. Bu, kent planlama ve tasarım süreçlerinde mekânsal kararların daha etkili ve sürdürülebilir olmasına yardımcı olabilir. Sistem yaklaşımı, karmaşık kentsel süreçleri anlamada ve yönetmede önemli bir araç olarak kullanılır (Levent, 2010).

Mevcut kuramsal çerçeveler, kentsel mekânsal örgütlenmenin farklı yönlerini anlamaya yönelik değerli açılımlar sunmaktadır. Ancak, karmaşık ve çok boyutlu kentsel mekânın tam anlamıyla açıklanması için farklı yaklaşımların bütünleştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, mevcut çerçevelerin olumlu yönlerini birleştiren, ekolojik yaklaşımdaki gibi faaliyet kategorilerini ilişkisel olarak ele alan, fayda maksimizasyonu yaklaşımdaki gibi mekânsal dağılımları niceliksel olarak çözümleyen, morfoloji yaklaşımda olduğu gibi mekân ve faaliyetleri bir arada ele alan ve tüm kent ölçeğini kapsayacak şekilde hizmetler sisteminin parçalarını ele alan bir eklektik çerçeve oluşturulmalıdır. Bu şekilde, kentsel mekânsal örgütlenmenin çok boyutlu ve karmaşık doğasını daha iyi anlayabilir ve daha etkili planlama ve tasarım stratejileri geliştirmemiz mümkün olacaktır. Farklı disiplinlerden gelen bakış açılarının bir araya getirilmesiyle kapsamlı bir kuramsal çerçeve oluşturulması, kentlerin daha sürdürülebilir, işlevsel ve yaşanabilir olmasına katkı sağlayacaktır.

2.5.2. Mekânsal Konfigürasyon

Mekânsal kurgunun anlaşılabilmesi için tek başına bir mekânın ilişkili olduğu mekânlarla birlikte incelenmesi yeterli değildir. Gerekli olan mekânsal organizasyonun tamamındaki ilişkilerin düzenlerinin incelenmesidir. Peponis (1997), mekânsal organizasyonda mevcut sınırlar içinde mekânsal birleşme ya da kopma ile meydana gelen olası geçişleri mekân konfigürasyonu olarak isimlendirmektedir. Bu bağlamda mekân konfigürasyonu; mekânlar arasındaki geçişin sıralamasını, geçiş hareket yönünün

değişimini, olası diğer geçişlerin varlığını ve çeşitli yönlerdeki geçiş istikametlerinin kesişimini kapsamaktadır (Erman, 2017).

Mimari tasarım süreci, mekânın düzenlenmesi ve organizasyonunun birbiriyle bağlantılı ve anlamlı bir şekilde gerçekleştirilmesi sürecidir. Tasarım, dağınık ve tekil düşüncelerin bir araya getirilmesiyle başlar ve sonunda somut bir mekânın yaratılmasını içermektedir. Tasarım süreci, mimarın düşünce dünyasında başlayan soyut fikirlerin, çizimler, maketler ve diğer görsel araçlar aracılığıyla somut bir şekle dönüştürülmesidir. Bu süreçte, mekânın fonksiyonu, kullanıcı ihtiyaçları, estetik değerler ve çevresel etkenler gibi birçok faktör dikkate alınmaktadır. Mimari tasarım süreci, bir organizasyon eylemi olarak adlandırılabilir, çünkü mimar tasarım yaparken düşüncelerini organize ederek planlar yapmakta, bileşenleri uygun bir düzende bir araya getirmekte ve sonunda mekânın bütünsel bir şekilde örgütlenmesini sağlamaktadır. Bu süreç, karmaşık ve çok katmanlı bir organizasyon süreci olup, sonuç olarak mekânın diğer insanlarla paylaşılan bir fikir ürünü olarak somut ifadesinin yaratılması ve inşa edilmesini kapsamaktadır. Kullanıcılar, mekânın tasarlanan organizasyonunu deneyimlemekte ve bu da mekânın kullanıcılarla etkileşimini belirlemektedir (Büyüksahin Sırımkaya, 2015).

Tasarımcılar için mekân konfigürasyon sürecinde en önemli konulardan biri, mekânın istenen özelliklerini yaratmak ve genel kurguyu oluşturmak için kullanılacak araç ve yöntemleri belirlemektir. Tasarımcılar, düşünsel dünyalarında oluşturdukları mekânsal organizasyonları gerçek ve yaşanan dünyaya aktarmak için çeşitli araçlara ihtiyaç duyarlar. Bu bağlamda, geometri en önemli araçlardan biridir. Geometri, mekânın fiziksel düzenini, boyutlarını, oranlarını ve ilişkilerini belirlemeye yardımcı olan matematiksel bir disiplindir. Tasarımcılar, geometrik prensipleri kullanarak mekânın düzenini ve konfigürasyonunu oluştururken, estetik değerleri ve kullanıcı ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmaktadır. Geometri, mekânın algılanabilir ve yaşanabilir bir ürün haline dönüşmesini sağlamaktadır. İnsanlar mekanları algılamak ve anlamak için geometrik ilişkileri kullanır ve dolayısıyla, tasarımın fiziksel ve zihinsel boyutlarını bir araya getirmek için geometri çok önemli bir araçtır. Ancak tasarım sürecinde geometri dışında da birçok araç ve yöntem kullanılır. Bunlar, mekânın özelliklerini ve ilişkilerini belirlemeye, farklı tasarım seçeneklerini değerlendirmeye ve sonuçta istenen mekânsal organizasyonu elde etmeye yardımcı olmaktadır (Lefebvre, 1991).

Mekân konfigürasyonları yaşam ve kullanım bütünlüğü için fiziksel bir çevre oluşturur ve bir dizi karmaşık problemin çözümünü gerektirir. Bu konfigürasyonlar belirleyicilik, dönüştürücülük ve simgesellik özelliklerine sahiptir.

1.Belirleyicilik: Mekân konfigürasyonları, mekânda kullanıcıların davranışlarını ve etkileşimlerini belirlemektedir. Bir mekânın düzenlemesi ve bileşenlerinin yerleşimi, mekânın nasıl kullanılacağını ve mekandaki etkileşimleri önemli ölçüde etkilemektedir. Kullanıcıların mekâna nasıl yerleştiği, hareket ettiği ve mekânın sunduğu imkanları nasıl kullandığı mekân konfigürasyonu tarafından belirlenmektedir.

2.Dönüştürücülük: Mekân konfigürasyonları, çevreyi ve kullanıcıların davranışlarını dönüştürücü etkiye sahiptir. Mekânsal düzenleme ve bileşenlerin yerleşimi, mekânın işlevini ve kullanıcıların yaşam tarzını etkilemektedir. İyi tasarlanmış mekânlar, kullanıcıları için daha iyi bir deneyim sağlamak ve mekânsal düzenlemeler, insanların davranışlarını ve alışkanlıklarını şekillendirmektedir.

3.Simgesellik: Mekân konfigürasyonları, ait oldukları kültürün değerlerini ve sembollerini yansıtmaktadır. Mekânsal düzenlemeler, toplumun değerleri, gelenekleri ve inançlarının bir ürünüdür. Örneğin, bir tapınak, kilise veya caminin mimari düzenlemesi, o toplumun dini ve kültürel değerlerini simgelemektedir.

Her mekânsal konfigürasyon, içerdiği bileşenler, düzenlemeler ve kullanım biçimleriyle farklı bir kimlik ve anlam taşır. Bu mekânlar, insanların yaşamını şekillendirir ve ait oldukları kültürün değerlerini ifade eder. Tasarım sürecinde, mekân konfigürasyonunun bu belirleyici, dönüştürücü ve simgesel özelliklerini dikkate almak, kullanıcıların ihtiyaçlarına uygun, işlevsel ve anlamlı mekânlar oluşturmak için önemlidir (Onat, 1995)

Mekân konfigürasyonu, mekanların birbirleriyle olan ilişkilerinin düzenlenmesi için bir organizasyon eylemidir. Tasarım problemlerinin çözümünü gerektiren mekân konfigürasyonu, mekânın kullanımını, kullanıcı davranışlarını ve ilişkileri belirleyerek mekânın işlevselliğini ve etkinliğini artırmayı hedeflemektedir. Mekân konfigürasyonunda, mekanların birbirleriyle olan ilişkileri ve düzenlenmesi, mekân örüntüleri ve biçimleri üzerinde etkili olmaktadır. Bu örüntüler, mekanların belirli düzenlerde düzenlenmesiyle ortaya çıkar ve mekânın işlevselliği, kullanılabilirliği ve estetik değeri üzerinde büyük etkiye

sahiptir. Bu konfigürasyon modelleri, tasarım sürecinde işlevsel yakınlık, boyutsal gereksinimler, ulaşım, ışık ve manzara gereksinimi, arazi koşulları gibi faktörlere dayanarak seçilmektedir. Merkezi konfigürasyon, etkin bir merkezi noktanın etrafında düzenlenen mekanları ifade ederken; çizgisel konfigürasyon, mekanların bir çizgi üzerinde düzenlenmesidir. Işınsal konfigürasyon, bir merkezden yayılan ışınsal şekilde düzenlenen mekanları ifade eder ve kümeli konfigürasyon, bir merkezi odak noktası olan kümelenmiş mekanlar bütünüdür. Gridal konfigürasyon ise düzenli bir ızgara şeklinde düzenlenen mekanlardır. Bu konfigürasyon modelleri, tasarım sürecinde mekanların düzenlenmesinde rehberlik etmekte ve mekanların kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde düzenlenmesini sağlamaktadır.

2.5.3. Mekânsal İlişki

Mimari tasarım mekanları ve mekânsal ilişkileri soyut bir biçimde geometrik olarak ifade eder. Mekanlar, mimari çizimler ve planlamalar aracılığıyla belirli boyutlar, biçimler ve geometrik düzenlemelerle tanımlanır. Bu şekilde, mekânın işlevi, boyutu ve kullanımı gibi temel özellikleri net ve açık bir şekilde ifade edilir. Ancak mekânın sosyal ve kültürel bir olgu olması, mekânın anlamının sadece geometrik ifadelerle sınırlı olmadığını gösterir. Mekanlar, insanların yaşantıları ve davranışları üzerinde derin etkilere sahip olabilir. Bu nedenle, mekânın sosyokültürel ve sosyopsikolojik düzeyde beliren ilişkileri de önemlidir ve mimari tasarım bu bağlamda mekânın sunduğu yaşantıyı ve kullanımı etkileyen bilgileri içermelidir. Mekanların semantik bir olgu olması, onların anlamlarının farklı kullanıcılarda farklı şekillerde algılanabileceği anlamına gelir. Mekanlar, kullanıcıların yaşantılarına ve deneyimlerine göre çeşitli anlamlar taşıyabilir ve farklı psikolojik etkiler yaratabilir. Bu nedenle, mimari tasarımın mekanlar üzerindeki semantik etkileri anlamak ve bu etkileri tasarım sürecine dahil etmek önemlidir (Erman, 2017).

Hillier mekânsal ilişki için boşluğun bir gereklilik olduğunu savunmaktadır. Bu yaklaşım, mekânın ilişkisel doğasına vurgu yapmaktadır. Boşluk, sınırların iki mekân arasındaki geçişi sağladığı ve bağlantıyı kurduğu bir araç olarak işlev görür. Mekânın düzenlenmesi ve kullanıcılar arasındaki ilişkilerin karakteri, sınırların niteliği ile ilgilidir. Sınırlar, mekanları fiziksel olarak tanımlayan ve içeridekileri dışarıdakilerden ayıran unsurlardır. Dolu yüzeyler, kesin sınırlar oluştururken, şeffaf yüzeyler daha kontrollü bir

ilişki sağlamaktadır. Boşluklar ve boşluklu yüzeyler ise fiziksel olarak dahil olmayı ve sosyal ilişkileri desteklemektedir. Mekân, nesnel özelliklere sahip olsa da sadece bir nesne olarak değil, aynı zamanda bir örüntü olarak da tanımlanmaktadır. Bu örüntüde, ışık, ses, renk, doku gibi nesnel unsurlar bir araya gelir ve mekânı oluştururken aynı zamanda mekânı kullanan organizmaların subjektif deneyimleri ve ilişkisel örüntüleri de mekânı şekillendirmektedir (Hillier, 1996).

Bu yaklaşım, mekânın sadece fiziksel özellikleriyle değil, aynı zamanda içerdiği sosyal ilişkiler ve kullanıcıların deneyimleriyle bir bütün olarak ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Mekânsal organizasyon, kullanıcıların ihtiyaçları ve davranışlarıyla uyumlu bir şekilde düzenlendiğinde, mekân daha etkili ve anlamlı bir yaşam alanı haline gelir. Mekân kurgusu, işlevsel organizasyonun ötesinde, mekânın içerdiği sosyal ilişkileri ve süreçleri de dikkate alan bir ilişkiler organizasyonudur. Mekânın düzenlenmesi sadece fiziksel ihtiyaçları karşılamakla kalmaz, aynı zamanda kullanıcıların arasındaki sosyal etkileşimleri, ilişkileri ve süreçleri de destekler.

Mekân kurgusunda mekânsal komşuluk ve ilişkili yakınlık önemli kavramlardır. Mekânsal komşuluk, birbirine bağlanan mekanların ve mekânsal geçişlerin kurgusal düzenlemesini ifade eder. Bu durumda, ilişkili yakınlık, ilişkisiz sınırdaşıktan daha anlamlıdır çünkü mekanların birbirleriyle bağlantısı ve etkileşimi göz önünde bulundurulmaktadır. Geometrik yakınlık, mekanların fiziksel mesafelerine dayanan bir kavramdır, ancak mekânsal komşuluk için önemli olmayabilir. Çünkü mekanlar arasındaki ilişki ve geçişler, geometrik yakınlıktan daha fazla önem taşır. Mekânsal komşuluk, bağlantı sayısı ve etkileşimler gibi topolojik özelliklere odaklanır (Peponis, 1997).

Mekânsal komşuluk kavramı, mekanların birbirleriyle bağlantısını ve ilişkisini vurguladığından, kurgusal ilişkinin geometrik olmaktan çok topolojik olduğu söylenebilir. Yani, mekanların fiziksel uzaklığından daha çok, mekânsal geçişler ve etkileşimler mekânsal komşulukta belirleyici olmaktadır. Bu yaklaşım, mekân kurgusunun kullanıcıların deneyimlerini ve mekanlar arasındaki ilişkileri ön planda tutan bir anlayışa sahip olduğunu gösterir.

Mekanlar arasındaki geçişler, mekân kurgusunun temel bileşenlerindendir ve belirli nedenlerle gerçekleşir. Bu geçişler, mekânın işlevselliğini ve kullanıcıların hareketlerini yönlendirir. Mekanların birbirleriyle olan ilişkisi, mekân kurgusunun anlaşılabilmesi için önemlidir. Mekân kurgusunu anlamak için, tek tek mekanlara bakmak yerine, tüm mekânsal ilişki düzenini dikkate almak gerekir. Mekanlar bir bütün olarak düşünölmeli ve birbirleriyle olan bağlantılar göz önünde bulundurulmalıdır. Mekanların nasıl birbirine bağlandığı, nasıl birbirleriyle etkileşimde olduğu ve nasıl bir organizasyon içinde düzenlendiğı, mekân kurgusunun anahtarıdır (Peponis, 1997).

Mekânsal ilişki düzeni, mekanların birbirleriyle olan ilişkilerini ve mekânsal geçişleri ifade eder. Bu düzen, mekanların kullanımını ve deneyimini etkiler ve mekân kurgusunun amacına yönelik olarak tasarımın temelini oluşturur. Mekân kurgusu, mekanların nedenlidir ve amaç yönelimlidir, dolayısıyla mekanlar arasındaki ilişkileri anlamak, tasarımın başarılı olması için hayati önem taşır.

Mekânsal ilişkilerin değışimi, mekân konfigürasyonunun da değışmesine yol açmaktadır. Çünkü mekânsal ilişkiler, mekanların birbirleriyle ve bütün içinde nasıl bağlantılı olduğunu ve etkileşimde bulunduğunu belirlemektedir. Bu nedenle, mekân konfigürasyonunu tam olarak çözümlmek için bütüne ait mekânsal ilişkilerin tamamının dikkate alınması gereklidir. İlişkili mekân çiftleri yerine bütün mekânsal ilişkilerin incelenmesi, mekânın organizasyonunu ve mekânsal düzenlemelerin nasıl işlediğini daha iyi anlamamızı sağlamaktadır. Bu şekilde, mekanlar arasındaki etkileşimler ve bağlantılar daha net bir şekilde ortaya çıkmakta ve mekân konfigürasyonunun tüm yönleri anlaşılmaktadır. Mekânsal ilişkilerin şekli, mekân konfigürasyonunun simetrik ya da asimetrik yapıda olmasında etkilidir. Simetrik mekânsal ilişkilerde, mekanlar arasında dengeli ve benzer özelliklere sahip bağlantılar bulunurken, asimetrik mekânsal ilişkilerde farklı özelliklere sahip bağlantılar ve etkileşimler görölmektedir. Her iki yapıda da mekân konfigürasyonunun tasarımı ve organizasyonu önemlidir ve mekânın işlevselliğini ve kullanıcı deneyimini etkilemektedir (Erman, 2017).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde, tez çalışmasının temel odak noktasını oluşturan Marmara Bölgesi'nde yer alan İstanbul şehrinin Kadıköy ve Beyoğlu ilçeleri hakkında bilgi sunulmaktadır. Tez çalışmasının kapsamı ve ana materyali, bu iki semtin detaylı bir şekilde incelenmesine dayanmaktadır. Ayrıca, bu bölümde araştırma yöntemi detaylandırılmıştır.

3.1. Materyal

Bu bölümde, iki farklı ilçe olan Kadıköy ve Beyoğlu, hem mimari hem de kentsel ölçekte ele alınmış ve bu iki ölçekteki mekanlar arasında karşılaştırmalar yapılmıştır. Bu karşılaştırmalar, mekânsal bütünlüğün devamlılığını ifade etmek amacıyla yapılmıştır ve her iki semtin benzersiz kimliğini ve mekânsal bütünlüğünü daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır. Çalışma, 19. yüzyılda inşa edilen mimari konutları ile Kadıköy ve Taksim meydanlarının mekânsal organizasyonunu incelemek amacıyla gerçekleştirilen kapsamlı bir literatür taramasına dayanmaktadır. Ayrıca, tezin kurumsal temellerini desteklemek için, mimari ve kent kavramlarıyla ilgili olan doktora ve yüksek lisans tezleri de envanter olarak kullanılmıştır.

Çalışmada; mimarlık, kentsel tasarım ve peyzaj mimarlığının disiplinlerarası bir iş birliği ile gelecekteki çalışmaların daha kapsamlı bir perspektiften ele alınmasının gerektiği ortaya konulmuştur. Bu iş birliği, çevresel sürdürülebilirlik, estetik değerler ve kullanıcı deneyimi gibi konuları içeren çok yönlü bir yaklaşımı teşvik etmektedir.

Mimarlık, kentsel tasarım ve peyzaj mimarlığının iş birliği, farklı disiplinlerden uzmanların bir araya gelerek karmaşık sorunlara daha iyi çözümler üretebileceğini hedeflemektedir. Örneğin, bir kentsel geliştirme projesi üzerinde çalışırken, mimarlar kent plancıları ve peyzaj mimarları, binaların tasarımını çevresel etkileri ve yeşil alanların entegrasyonu ile birleştirerek daha sürdürülebilir ve yaşanabilir bir çevre

oluşturabilmektedir. Ayrıca, bu iş birliği, yeşil altyapı projeleri gibi çevresel kaygıları ele alan önemli projelerin başarıyla uygulanmasına da katkı sağlamaktadır.

Bunun ötesinde, mimarlık kentsel tasarım ve peyzaj mimarlığının disiplinler arası çalışmaları, insanların çevrelerine olan duyarlılıklarını artırmak için de bir fırsat sunmaktadır. Bu iş birliği sayesinde, insanlar çevrelerini daha fazla anlamaya ve takdir etmeye başlayabilirler. Örneğin, bir parkın tasarımı sadece estetik değil, aynı zamanda doğal yaşamın korunması ve insanların dinlenmesi için önemlidir. Bu tür projeler, insanların çevresel farkındalıklarını artırarak doğal kaynakların daha iyi korunmasına katkıda bulunmaktadır.

Araştırmanın hedefi; İstanbul şehrinin iki farklı yakasındaki semtlerde bulunan farklı mimari konut plan çözümlerini inceleyerek, bu yapıların kentsel ölçekte meydanlarla ilişkisini ve benzerliklerini göstermektir. Bu bağlamda, mekân analizleri ile birlikte bu yapıların okunabilirliği açısından detaylı bir inceleme yapılmıştır. Bu araştırma, İstanbul'un karmaşık kentsel dokusunu anlamak ve gelecekteki planlama kararlarına katkıda bulunmak için önemli bir adım olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, farklı semtlerdeki benzerliklerin ve farklılıkların vurgulanması, kentsel çeşitliliğin korunması ve zenginleştirilmesi açısından da önemlidir.

Konutların farklı dönemleri temsil eden bir şekilde seçilmesi, konut planlaması ve kent planlaması arasındaki etkileşimin ve benzerliğin belirli bir tarihi dönemi değil, insan davranışları ve ihtiyaçlarına dayalı bir sonuç olduğunu vurgulamayı amaçlamaktadır. Bu yaklaşım, şu önemli noktaları vurgular:

- İnsan Davranış ve İhtiyaçları: Konutların tasarımı ve yerleşimi, öncelikle insanların ihtiyaçlarına ve davranışlarına yanıt vermelidir. Kentlerin biçimlenişinde de toplumun yapı taşı olan insanın bireysel davranışının kitlesel davranış kalıplarına dönüşmesi neticesiyle ortaya çıkmaktadır.

- Dönemsel Değişimler: İnsan davranışları ve ihtiyaçları zaman içinde değişebilir. Örneğin, endüstriyel dönemde büyük aileler için geniş konutlar tercih edilirken, günümüzde

daha küçük aileler için daha kompakt konutlar talep görmektedir. Bu tür değişimler, konut planlaması ve kent planlaması kararlarında da benzer sonuçlar üretmektedir.

- **Kentsel Gelişim ve Planlama:** Konutlar, bir şehir veya semtin genel kentsel gelişimi ile ilişkilidir. Bu nedenle, farklı dönemlerde inşa edilen konutlar, o dönemin kent planlama yaklaşımları ve sosyal koşullarıyla yakından ilişkilidir.

- **Çeşitlilik ve Tarihsel Süreklilik:** Farklı dönemlerden gelen konutların bir arada bulunması, şehirlerin tarihsel bir çeşitlilik taşıdığını ve geçmişten günümüze sürekli olarak değiştiğini gösterir. Bu çeşitlilik, kentin kimliğini ve karakterini oluşturan önemli bir etmendir.

Sürdürülebilirlik ve Geleceğe Yönelik Planlama: İnsan davranışları ve ihtiyaçlarına dayalı bir yaklaşım, gelecekteki konut ve kent planlaması kararlarının daha sürdürülebilir olmasını destekler. Bu, konutların enerji verimliliği, erişilebilirlik ve çevresel etkiler gibi faktörleri içermektedir.

3.2. Yöntem

Araştırmanın yöntemi, farklı disiplinlerdeki kavramların ve bu disiplinler arasındaki ilişkilerin anlaşılması için özel bir kurgu kullanmaktadır. Bu kurgu, Mimarlık, Peyzaj Mimarlığı ve Kentsel Tasarım alanlarının disiplinler arası etkileşimini incelemeyi amaçlamaktadır.

Araştırmanın ilk aşaması, çalışmanın hazırlık süreci içinde yazılı ve görsel kaynaklara başvurmayı içermektedir. Bu aşama, araştırma konusuyla ilgili bilgi toplamanın temel adımıdır ve daha sonra yapılacak analiz ve değerlendirmelerin temelini oluşturmaktadır. Öncelikle araştırmanın odaklanacağı konuyu ve araştırma sorularını belirlenmiştir. Bu çalışmanın hedeflerini ve kapsamını netleştirmek için önemlidir. Konuyla ilgili yazılı kaynaklar (makaleler, kitaplar, tezler vb.) taranmıştır. Bu kaynaklar, benzer çalışmaları, teorik çerçeveleri ve araştırma yöntemlerini içerenlerden seçilmiştir. Araştırma konusuyla ilgili görsel kaynaklar incelenmiştir. Bu görseller, fotoğraflar, haritalar, çizimler

veya diğerk görsel materyallerdir. Özellikle kentsel planlama ve mimari çalışmalarda görsel kaynaklar, mekanların ve tasarımların anlaşılmasına yardımcı olan önemli kaynaklardır. İncelenen yazılı ve görsel kaynaklar dökümanite edilerek ve kaynaklar listelenmiştir. Son aşamada ise veri toplama stratejisi oluşturulmuştur. Hangi verilerin toplanacağı, nasıl toplanacağı ve nasıl analiz edileceğı planlanmıştır.

Araştırmanın ikinci aşaması, iki farklı bölge olan Kadıköy çevresi ve Taksim çevresinde yer alan tarihî yapılardan seçilen örneklerin normal kat planlarının mekânsal bileşenlerini incelemeyi içermektedir. Ayrıca, bu iki bölgedeki kentsel meydanların kentsel mekânsal bileşenleri de araştırma kapsamında incelenmiştir. İlk olarak, Kadıköy çevresi ve Taksim çevresinde yer alan ve 20. yy dönemini temsil eden tarihî yapılardan örnekler seçilmiştir. Bu yapılardan her biri, belirli bir tarihî dönemi ve mimari tarzı temsil etmektedir. Seçilen yapıların normal kat planları incelenerek mevcut planlar autocade programı ile yeniden çizilmiştir. Bu inceleme, her yapının kat planlarının nasıl tasarlandığı, mekânsal düzenlemeleri, odaların yerleşimi ve büyüklükleri, koridorlar, merdivenler gibi mekânsal bileşenleri içermektedir. Bu, yapının hangi dönemde inşa edildiğı, mimari tarzı ve o dönemin sosyal ve kültürel koşullarıyla ilişkilendirilmesini kapsamaktadır. Normal kat planların içinde yer alan mekânsal bileşenler detaylı olarak incelenmiştir. Bu detaylar, odaların işlevleri, mekânların kullanım amacı, iç mekânın düzeni ve tasarımı gibi faktörlerdir. Aynı zamanda, Kadıköy ve Taksim meydanlarının kentsel mekânsal bileşenleri de araştırılmıştır. Bu, meydanların tasarımı, açık alanların düzenlemesi, peyzaj öğeleri ve çevresindeki yapılarla ilişkileri gibi unsurları içermektedir. Araştırma sonucunda, Kadıköy ve Taksim çevresindeki yapıların normal kat planlarının mekânsal bileşenleri ve kentsel meydanların özellikleri karşılaştırılmıştır. Bu aşama, seçilen yapılardaki mekânsal düzenlemelerin ve kentsel meydanların incelenmesiyle, bu bölgelerin tarihî ve mimarî gelişimini daha iyi anlama yolunda önemli bir adımdır. Ayrıca, farklı bölgelerin benzerlikleri ve farklılıkları ortaya çıkarılarak kentsel planlama ve tasarım açısından incelenmiştir.

Araştırmanın üçüncü aşaması, çalışmanın ana odakları olan mimari ve kentsel mekan ölçeğindeki mekânsal bileşenlerin ve öğelerin analizlerinin yapılmasıyla ilgilidir. Bu aşamada, Kevin Lynch'in kent imgesi çalışmasında kullanılan yöntemle benzer bir yaklaşım izlenerek, mekânsal bileşenlerin ve öğelerin belirlenmesi ve analizi gerçekleştirilmiştir.

Kevin Lynch'in "The Image of the City" (Kent İmgesi) adlı çalışması, kentlerin nasıl algılandığı ve hatırlandığı konusunu ele almıştır. Bu çalışma, kent sakinlerinin kentlerini nasıl anladıklarını ve bu anlayışın nasıl oluştuğunu incelemek için kullanılan bir yöntem geliştirmiştir. Bu yöntem, kent imgesinin beş temel ögesini tanımlamaktadır. Bunlar yollar, sınırlar, bölgeler, düğüm noktaları ve nirengi noktalarıdır (Tablo 2).

Tablo 2

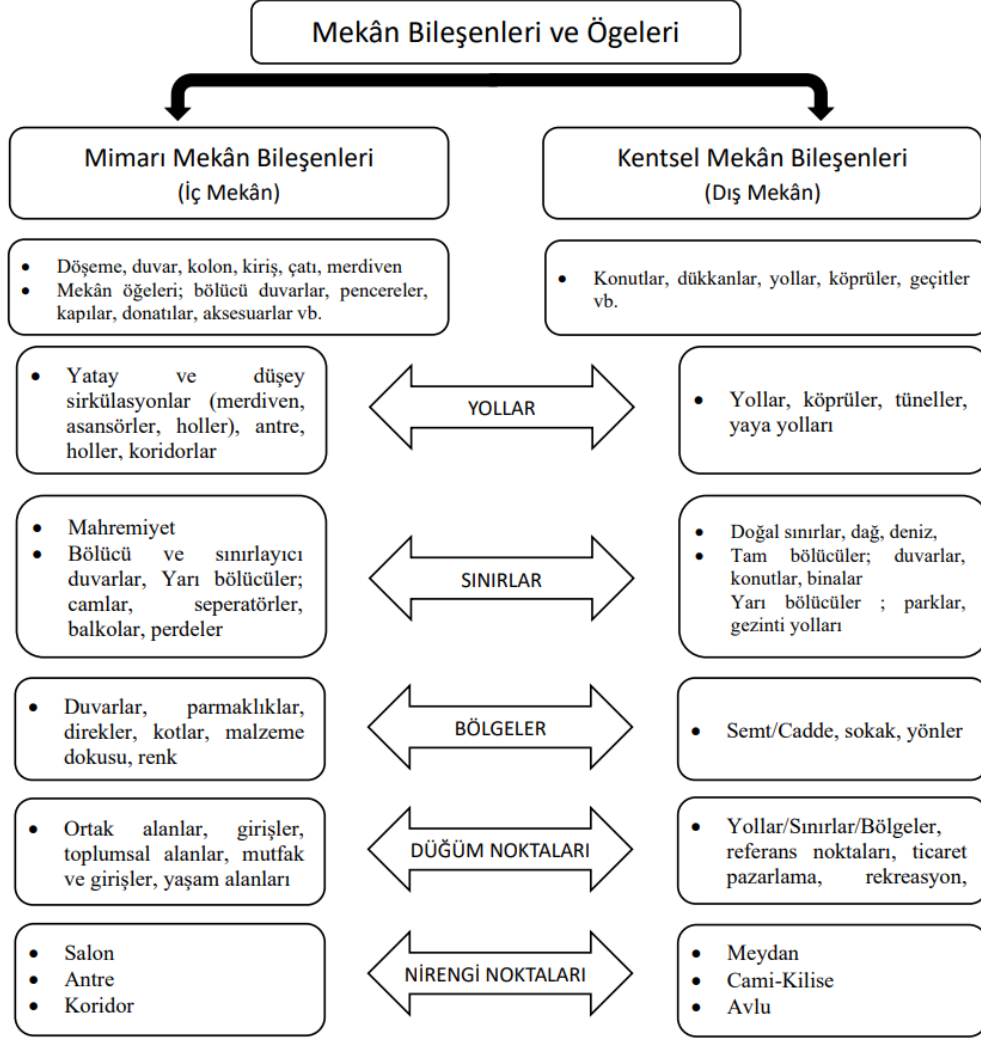
Kevin Lynch'in Kentsel İmge Elemanları (Lynch, 1960)

İlk olarak, çalışmanın kapsadığı bölgelerdeki mekânsal düğüm noktaları tanımlanmıştır. Bu noktalar, kentin önemli merkezleri veya odak noktalarıdır. Örneğin, ana caddelerin kesişimleri veya büyük meydanlar düğüm noktaları olarak belirlenebilmektedir. Bununla birlikte kentin farklı bölgeleri belirlenmiştir. Bunlar farklı karakterlere, kullanım amaçlarına veya atmosferlere sahiptir. Bu analiz, kentin bölgesel yapılarına odaklanmaktadır. Kent içindeki yollar, sokaklar ve geçitler incelenecektir. Yol ağı, insanların kenti nasıl keşfettiği ve dolaştığı konusunda önemli ipuçları sunmaktadır. Kentin sınırları ve sınır bölgeleri tanımlanmıştır. Bu, bir bölgeyi diğerinden ayıran fiziksel veya algısal sınırları içermektedir. Kentin karakteristik öğeleri veya tanınmış yapıları belirlenmiştir. Bu noktalar, insanların kendilerini konumlandırmalarına yardımcı olmaktadır. Seçilen bölgelerdeki ve yapıların mekânsal bileşenleri ve öğeleri analiz edilmiştir. Bu analiz, farklı bölgelerin ve yapıların mekânsal karakteristiklerini ve ilişkilerini ortaya koymaktadır (Tablo 3).

Tablo 3

Çalışma Diyagram Sıralaması

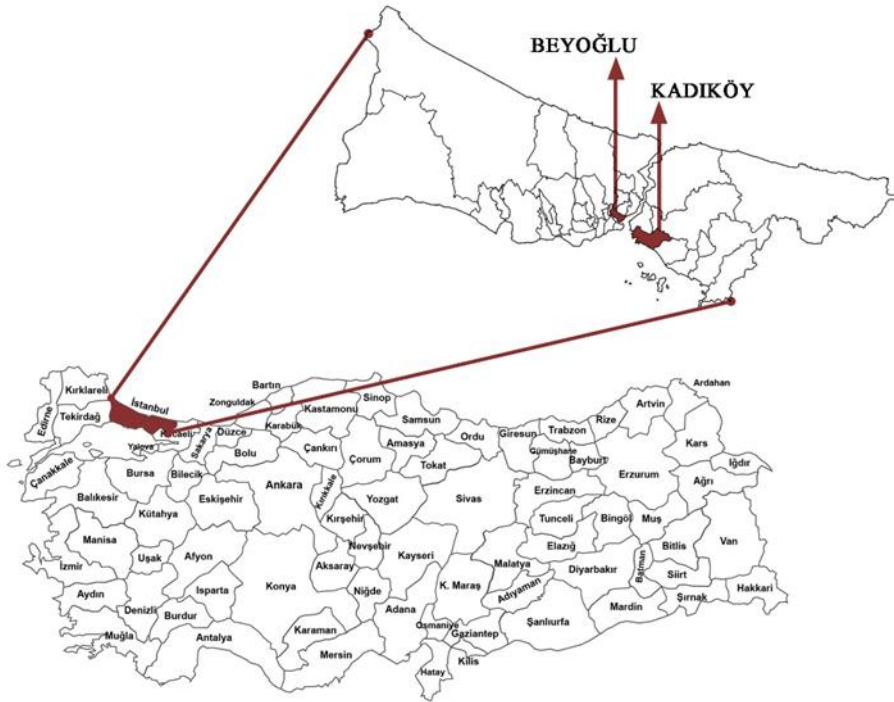

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Çalışma Alanı

Çalışmanın odaklandığı İstanbul'un Kadıköy ve Beyoğlu ilçeleri, şehrin iki farklı coğrafi ve kültürel yapısına sahip önemli bölgelerdir. Kadıköy, İstanbul'un Anadolu Yakası'nda bulunan ve tarihi, kültürel ve ticari bir merkez olan bir ilçedir. Taksim ise İstanbul'un Avrupa Yakası'nda yer alan ve şehrin merkezi sayılabilecek bir noktadır (Şekil 7). Her iki bölge de İstanbul'un dinamik ve çeşitli karakterlerini yansıtan bölgelerdir ve kentin sosyal, kültürel ve tarihi dokusuna önemli katkılarda bulunmaktadır. Bu nedenle, bu iki ilçenin analizi, İstanbul'un kentsel gelişimi ve mekânsal özellikleri hakkında önemli bilgiler sunmaktadır.

Şekil 7. Çalışma Alanı

Çalışmanın konusu olan kentsel mekanlar için bu iki ilçede bulunan kentin en canlı ve işlek meydanları olan Kadıköy Meydanı ve Taksim Meydanı seçilmiştir. Her iki

meydanda da mimari ve kentsel mekanların biçimlenişi üzerindeki etkilerini ve farklılıklarını ele alınmıştır. Kadıköy Meydanı ve Taksim Meydanı, her biri kendi semtlerinin ve bölgelerinin merkezlerini temsil eden iki sembolik mekan olarak önem taşımaktadır. İstanbul'un iki yakasındaki bu meydanlar, tarihi, kültürel ve sosyal açıdan zengin geçmişlere sahiptir ve bu geçmişler, bu meydanların biçimlenmesinde büyük bir rol oynamıştır.

Mimari mekanlar kapsamında incelenen apartmanlar yine bu semtlerde bulunan ve semtlerin sembolü haline gelmiş yapılar arasından seçilmiştir. Bu apartmanlar 20.yy döneminde inşa edilmiş olup, dönemin modern yapılaşma örneklerini sunan konutlar olarak ele alınmıştır. Bu dönemde Türk mimarisi önemli değişiklikler geçirmiş ve geleneksel mimariden farklı bir yaklaşım benimsemiştir. Bu nedenle seçilen apartmanlar hem mimari açıdan hem de tarihî açıdan önemli örneklerdir. Bu bağlamda Kadıköy bölgesindeki seçilen apartmanlar; Tevfik Tura Apartmanı, Seza Apartmanı, Geren Apartmanı ve Birgiler Apartmanıdır. Taksim bölgesinde seçilen apartmanlar ise Mısır Apartmanı, İstiklal Apartmanı, Ceylan Apartmanı ve Doğu Apartmanıdır.

Kentsel mekân açısından incelendiğinde, Kadıköy Meydanı ve Taksim Meydanı'nın yapısında farklılık ve benzerlikler gözlemlenmektedir. Her iki meydan da çevresinde tarihi binalar, anıtlar, kamu binaları, oteller ve ticari işletmeler gibi çeşitli yapıları barındırır. Bu yapılar, meydanların karakterini ve atmosferini belirleyen önemli unsurlardır. Kentsel mekanların biçimlenişi açısından ise, her iki meydanın çevresindeki sokaklar, caddeler, yaya alanları, ulaşım sistemleri ve yeşil alanlar gibi faktörler dikkat çekmektedir. Ayrıca, bu meydanların çevresindeki kentsel doku, şehir planlaması kararlarının etkisi altında nasıl değiştiğini gösteren önemli bir konudur. Çalışmanız, bu iki sembolik meydanın İstanbul'un iki farklı yakasındaki kentsel gelişimi ve biçimlenişin mimari mekanla olan etkileşimi ile anlamamıza katkı sağlayacaktır.

4.2. Mimari Mekanlar Kapsamında İncelenen Konutlar

İstanbul Anadolu ve Avrupa yakasının Kadıköy ve Beyoğlu semtlerinde incelenen apartmanlar mimari açıdan ve kent imgesi açısından ele alınmıştır. Bu konutlar yapılaşma

tarihlerine göre Tevfik Tura Apartmanı (1909), Mısır Apartmanı (1910), İstiklal Apartmanı (1932), Seza Apartmanı(1933), Ceylan Apartmanı (1933), Doğu Apartmanı (1940), Geren Apartmanı (1941) ve Birgiler Apartmanı (1950) olarak sıralanmaktadır.

4.2.1. Kadıköy ve Çevresinde İncelenen Konutlar

İstanbul Anadolu yakasında, özellikle 20. Yüzyılın başlarında Kadıköy'ün Yeldeğirmeni semtinde, apartman tipi konutların ortaya çıktığı görülmektedir. Bu dönem, İstanbul'un Anadolu yakasında modern konutların gelişmeye başladığı bir dönemi temsil eder. Bu tür konutlar, geleneksel Türk evlerinden farklı olarak daha çok katlı ve Batı tarzında inşa edilmiştir. Bu dönüşüm, İstanbul'un kentsel dokusunda ve konut kültüründe önemli bir değişikliğin habercisi olmuştur (Tunçer, 2016).

1909 Tevfik Tura Apartmanı

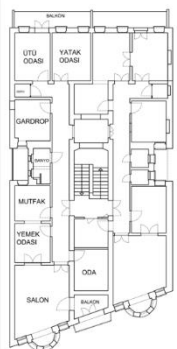
Tevfik Tura Apartmanı, İstanbul'un Kadıköy ilçesinde, Rasimpaşa Mahallesi'nde, Yeldeğirmeni semtinde bulunmaktadır. Konumu itibariyle Karakolhane Caddesi üzerinde, 19 numarada yer almaktadır. Bu yapı adası, arazinin eğimine dik bir şekilde uzanan ve dikdörtgeni andıran bir plana sahiptir. Sınırları ise şu şekildedir: doğuda Karakolhane Caddesi, güneyde Rezaizade Sokağı, batıda Eşrefoğlu Sokağı ve kuzeyde İzzettin Sokağı ile çevrilidir. Apartman, özellikle Karakolhane Caddesi üzerindeki en yüksek noktada bulunur ve bu konumundan, yapı adasına ve aynı zamanda Haydarpaşa Koyu'na hâkim bir manzaraya sahiptir. Bu benzersiz konumuyla Tevfik Tura Apartmanı, semtin ve çevresinin önemli bir noktasını işgal eden tarihi bir yapının parçasıdır (Tunçer, 2016).

Tevfik Tura Apartmanı, bitişik nizamda bulunan diğer binalarla birlikte oluşturduğu yapı adasında yer almaktadır. Bu yedi katlı yapı, bodrum katı dahil olmak üzere toplamda altı kat üzerine inşa edilmiştir. Yapının toplam parsel büyüklüğü 463,55 m²'dir ve bu alanda 274 m²'lik bir alanı kaplamaktadır. Apartmanın her katında iki daire bulunmaktadır, bu da toplamda 14 daireye karşılık gelmektedir. Bunlardan bazıları bodrum katta dükkân olarak kullanılmakta, diğerleri ise konut veya ofis olarak hizmet vermektedir. Tevfik Tura

Apartmanı'nın mimari tarzı, özellikle prestijli cephesi ve iç mekanlarındaki sanatsal etkiler açısından Art Nouveau ve Barok öğelerini bir araya getiren eklektik bir tarzda tasarlanmıştır. Bu, yapının benzersiz ve çeşitli tasarım özelliklerini vurgular ve farklı dönemlerin sanatsal etkilerini bir araya getirmektedir (Tablo 4) (Tunçer, 2016).

Tablo 4

Tevfik Tura Apartmanı Künyesi

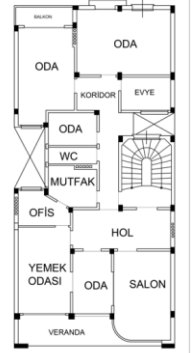
İsim: Tevfik Tura Apartmanı Mimar: Zeki Sayar Yapım Yılı/Dönem: 1909 Kat Adedi: 7 Adres: Yel değirmeni, Kadıköy, İstanbul		
--	--	--

1933 Seza Apartmanı

Kadıköy'de, Rızapaşa bölgesinde yer alan bu apartman, Mühürdar Caddesi'ne karşı muhteşem bir deniz manzarası sunan bir arsa üzerine inşa edilmiştir. Toplamda beş daireye ev sahipliği yapmaktadır. Binanın temeli sağlam bir şekilde betonarme malzemeden inşa edilmiş olup bodrum katı bulunmamaktadır. Zemin katında ise dört odalı bir daire, kapıcının ikamet ettiği konut ve depo alanları mevcuttur. Apartmanın önünde ise zarif bir çiçek bahçesi bulunur ve bu binanın estetik tasarımını tamamlamaktadır. Üst katlarda ise her biri beş oda, bir mutfak, bir ofis ve bir banyo içeren daireler yer almaktadır. Binanın cephesi boyunca uzanan geniş bir teras, deniz manzarasının keyfini çıkarmak için mükemmel bir alandır ve bu teras tamamen camla kaplıdır. Binanın dış tasarımı, renkli sıva ve cam detayları ile dikkat çekmektedir. Bu da ona özgün bir karakter kazandırmaktadır. Ayrıca, dar arsalara inşa edilen tipik apartmanlardan farklı bir düzenleme olarak öne çıkar. Bu apartman hem estetik hem de işlevsellik açısından dikkat çekici bir tasarıma sahiptir (Tablo 5) (Uygun, 2022).

Tablo 5

Seza Apartmanı Künyesi

İsim: Seza Apartmanı Mimarı: Mimar Sırrı Arif (Bilen) Yapım Yılı/Dönem: 1933 Kat Adedi: 5 Adres: Mühürdar, Kadıköy, İstanbul		
---	--	---

1941 Geren Apartmanı

Kadıköy'ün Bahariye Caddesi'nde yer alan bu apartman, ünlü mimar Z. Sayâr'ın eseridir ve plân arsa ifrazlarının gerektirdiği zorunlulukları dikkate alarak inşa edilmiştir. Yıllardır şehrimizin sokaklarını çevreleyen arsalar, genellikle dar cepheli ve gereğinden fazla derinliktedir. Bu binanın inşa edildiği arsa da bu tür bölünmelere bir örnektir. Binanın derinliği oldukça fazladır, çünkü güneş ışığını ve manzarayı kaybetmemek için yan tarafında aynı derinlikte daha önce inşa edilmiş başka bir apartmandan geri kalmamak endişesi taşınmıştır (İleri, 2023).

İstanbul Belediyesi, sokakların genişliğine göre kat sayılarını ve yükseklikleri belirlerken, maalesef bina bloklarının maksimum derinliklerini sınırlamamıştır. Bu nedenle binaların arka cepheleri girintili ve çıkıntılı hale gelirken, bazen de yanındaki binaya uymak zorunda kaldıklarından alan kaybına neden olmaktadır. Bu apartmanın her katı, ayrı bir daireyi barındırır. Sokak cephesinde giriş kısmı ve hizmet alanları yer alırken, arka cephede yatak odaları bulunmaktadır. Binanın ortasında büyük bir aydınlık alanı bulunur ve binanın temeli tamamen betonarme malzemeden yapılmıştır. Cephe tasarımı dengeli ve estetik açıdan başarılıdır. Dış mimarisi, şehrimizde sıkça görülen tipik bina tasarımlarını yansıtmaktadır. Mimari detayları ve işlevselliği ile dikkat çeker ve şehirdeki diğer yapılar arasında kendine özgü bir konuma sahiptir (Tablo 6) (İleri, 2023).

Tablo 6

Geren Apartmanı Künyesi

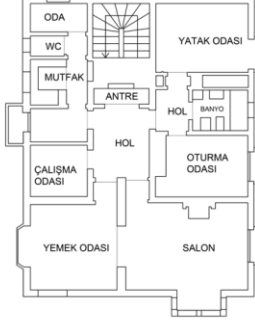
İsim: Geren Apartmanı Mimarı: Zeki Sayar Yapım Yılı/Dönem: 1941/20. yy Kat Adedi: 5 Adres: Bahariye, Kadıköy, İstanbul		
---	--	--

1950 Birgiler Apartmanı

Y. Mimar Leylâ ve Farizan Baydar tarafından 1948 yılında Moda semtinde inşa edilen bu apartman, şehrin yarı sayfiye havasını taşıyan bir bölgede yer almaktadır. İki katı kiraya verilen bu yapı, üç katlıdır ve en üst kat mal sahipleri için ayrılmıştır. Plân tasarımında ev sahiplerinin konforu ve yaşam tarzı öncelikli olarak ele alınmıştır. Ancak, 130 m² inşaat sahasına sahip olan arsada geniş bir programı sığdırmak mecburiyeti vardı ve bu nedenle servis kısmı sıkıştırılmıştır. Buna rağmen oturma ve yatak odalarında arzu edilen ferahlık ve kullanışlılık sağlanmıştır. Mimari tasarım, görsellikten ziyade inşaat ve malzeme seçimine dayalı bir yerel dokuya odaklanmıştır. Bu, yapının yerel özelliklere saygı gösterdiği ve çevresine uyum sağladığı anlamına gelmektedir. Bu apartman hem işlevselliği hem de estetik değeri bir araya getiren özgün bir yapı olarak dikkat çekmektedir (Tablo 7) (Balaban Varol, 2023).

Tablo 7

Birgiler Apartmanı Künyesi

İsim: Birgiler Apartmanı Mimarı: Mimar Ferzan ve Leyla Baydar Yapım Yılı: 1948-1950 Kat Adedi: 3 Yer: İstanbul, Moda		
---	--	---

4.2.2. Taksim ve Çevresinde İncelenen Konutlar

Osmanlı İmparatorluğu, 18. yüzyılda Batılılaşma sürecine girdi ve 19. yüzyılda modernleşme çabalarının arttığı bir döneme ev sahipliği yaptı. Bu dönemde, birçok alanda olduğu gibi konut kavramında da önemli değişiklikler yaşandı. Geleneksel Türk evlerinden farklı bir konut tipi olan apartmanlar bu dönemde yaygınlaşmaya başladı. Bu dönüşümün izleri özellikle Galata/Pera bölgesinde görülmüş ve bu bölge, Batılılaşma sürecinin sembolü haline gelmiştir. Galata/Pera, tarihi açıdan büyük bir öneme sahiptir. Coğrafi konumu, büyüklüğü, Tarihi Yarımada ile olan ilişkisi ve zengin belge ve bilgi kaynaklarıyla birçok araştırmacının ilgisini çekmiştir (Tunçer, 2016).

1910 Mısır Apartmanı

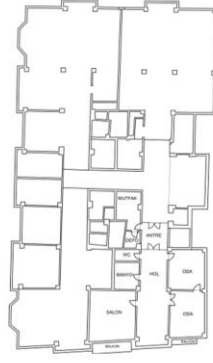
Mısır Apartmanı, İstanbul'un Beyoğlu ilçesinde, Tomtom Mahallesi'nde yer almaktadır. 319 ada, 12 numaralı parsel üzerine inşa edilmiş olan bu yapının toplam tapu alanı 919 m²'ye sahiptir. Binada toplam 12 kat bulunmaktadır, bunlar 3 bodrum kat, 1 zemin kat, 1 asma kat, 5 normal kat, 1 çekme kat ve 1 teras katıdır. Apartmanın ön cephesi İstiklal Caddesi'ne, yan cephesi Acara Sokak'a ve arka cephesi Akansu Sokak'a bakmaktadır. Ayrıca, İstanbul'un en büyük kiliselerinden biri olan Sent Antuan Katolik Kilisesi ile komşu

konumdadır. Mısır Apartmanı, 1910 yılında Sadrazam Said Halim Paşa'nın kardeşi Abbas Halim Paşa tarafından inşa ettirilmiş ve orijinal olarak altı katlı büyük bir konut olarak tasarlanmıştır. Daha sonra apartman olarak kullanılmıştır (Bayram ve Turgut, 2021).

Mısır Apartmanı, inşa edildiği dönemde hem malzeme kullanımı hem de biçimsel özellikleri açısından, aynı dönemdeki Paris, Viyana ve Londra gibi büyük Avrupa şehirlerindeki yapılarla benzerlikler taşımaktadır. Bu benzerlikler, o dönemdeki uluslararası etkileşim ve Batı tarzı mimari akımların Osmanlı İmparatorluğu'na yayılmasıyla açıklanmaktadır. Mısır Apartmanı, İstanbul'daki ilk betonarme yapı örneklerinden biri olması nedeniyle de büyük bir öneme sahiptir. Bu yapının inşa edilmesiyle birlikte, İstanbul'da geleneksel ahşap ve tuğla yapıların yanı sıra modern betonarme yapılara da olan ilgi ve ihtiyaç artmıştır. Bu açıdan bakıldığında, Mısır Apartmanı sadece mimari değil, aynı zamanda İstanbul'un inşaat tarihindeki bir dönüm noktasını temsil etmektedir (Tablo 8) (Bayram ve Turgut, 2021).

Tablo 8

Mısır Apartmanı Künyesi

İsim: Mısır Apartmanı Mimar: Hovsep Aznavur Yapım Yılı: 1910 Kat Adedi: 6 Yer: İstanbul, Beyoğlu		
---	--	---

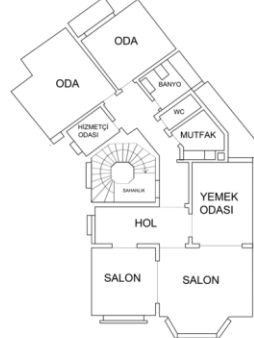
1932 İstiklal Apartmanı

Tramvay Caddesi'nde bulunan İstiklal Apartmanı, mimarları Çubukçıyan ve Hüsnü Bey olan önemli bir yapıdır. Bu apartman, hem konut hem de ticari kullanım amacıyla tasarlanmıştır. Binanın giriş katında dükkanlar bulunurken, üst katlarda ise her katta bir daire olmak üzere altı birim yer almaktadır. Bu apartman, beş daireden oluşmaktadır ve her bir

daire 144 m² büyüklüğündedir. Dairelerin iç düzenlemesi oldukça işlevseldir. Antre, çift kapı ile salona açılır ve yemek odası, salon ve küçük salon birbiriyle bağlantılıdır. Yatak odaları, banyo ve mutfak gibi diğer alanlar koridorun diğer tarafında yer almaktadır. Apartmanın zemini mermerle döşelidir ve dış cephe çıkmaları koyu gri terranova sıva ile kaplıdır. Düz zeminler ise bej renkli badanayla boyanmıştır. Bina, doğramalar ve dış cephe sıvası arasında renk uyumu sağlayarak dikkat çekici bir görünüme sahiptir (Tablo 9) (Erkan, 2015).

Tablo 9

İstiklal Apartmanı Künyesi

İsim: İstiklal Apartmanı Mimarı: Torkum Çubukçuyan, Hüseyin Hüsnü Tümer Yapım Yılı: 1932 Kat Adedi: 6 Yer: İstanbul, Taksim, Talimhane		
---	---	--

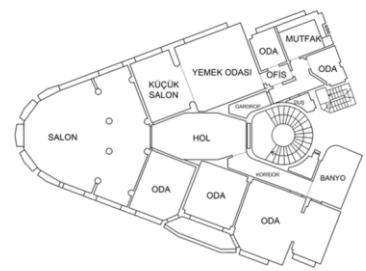
1933 Ceylan Apartmanı

Ceylan Apartmanı, İstanbul'un Taksim bölgesinde bulunan ve 1933 yılında ünlü Türk mimarı Sedat Hakkı Eldem tarafından inşa edilen önemli bir yapıdır. Bu dönemin mimarlığının belirgin özellikleri arasında sadelik, işlevselliğe odaklanma ve geometrik şekillerin net bir şekilde vurgulanması bulunmaktadır. Ceylan Apartmanı da bu dönemin mimari anlayışının önemli bir örneğini temsil etmektedir. Apartman, bodrum katı, zemin kat, asma kat, beş normal kat ve bir çekme kat olmak üzere toplam yedi kattan oluşmaktadır. Binanın ön cephesi, kare şeklinde tekrarlanan büyük pencerelerle karakterizedir. Bu düzenlemeyi bozan tek şey, balkonların bu düzene katkıda bulunmasıdır. Ancak bu balkonlar, binanın dış görünümünü daha çekici hale getirmektedir. Ceylan Apartmanı, Cumhuriyet sonrası Türk mimarlığının özelliklerini taşımakta ve döneminin tasarım

anlayışını yansıtmaktadır. Bu yapının, sade ve işlevsel bir tasarımın yanı sıra dikkat çeken geometrik formlarıyla da dikkat çektiği söylenebilir (Tablo 10) (Bayram ve Turgut, 2021).

Tablo 10

Ceylan Apartmanı Künyesi

İsim: Ceylan Apartmanı Mimarı: Sedat Hakkı Eldem Yapım Yılı: 1933 Kat Adedi: 7 Yer: İstanbul, Beyoğlu		
--	--	---

1940 Doğu Apartmanı

Doğu Apartmanının ön cephesi Taksim Meydanı'na bakar ve mimar Rebii Gorbon tarafından tasarlanmıştır. Ancak bu yapının inşa sürecinde mimar Mustafa Çan da rol almıştır. Zemin kat ticari bir alan olarak tasarlanmıştır. Her katta üç daire bulunmaktadır ve binanın tasarımında genişlik ve ferahlık ön planda tutulmuştur. Bu nedenle daireler geniş iç mekanlara sahiptir. Binanın arkası, dairelere gün ışığı sağlayan bir bahçeye bakmaktadır. Ön cephe tasarımında özel detaylara yer verilmemiş, geniş pencereler kullanılmıştır. Yapının içinde iki antre bulunmaktadır, bu da maliyetleri ve yer kaybını artırmıştır. Arsanın şekli nedeniyle çift antre uygulamasına gidilmiştir (Tablo 11) (Erkan, 2015).

Tablo 11

Doğu Apartmanı Künyesi

İsim: Doğu Apartmanı Mimarı: Rebiî Gorbon Yapım Yılı: 1939-1940 Kat Adedi: 7 Yer: Taksim, Beyoğlu, İstanbul		
--	--	---

4.2.3. Kadıköy ve Taksim Çevresinde İncelenen Konutların Analizi

Mimarî açıdan bir ürün haline gelmiş olan konutların normal kat planları incelenmiştir. Kadıköy ve çevresinde incelenen konutlar; Tevfik Tura Apartmanı (1909), Seza Apartmanı (1931), Geren Apartmanı (1941) ve Birgiler Apartmanı (1950)'dir. Taksim ve çevresinde incelenen konutlar; Mısır Apartmanı (1910), İstiklal Apartmanı (1932), Ceylan Apartmanı (1933) ve Doğu Apartmanı (1940)'dır. İncelenen normal kat planlarının ele alınması ile Lynch'in kent imgesi öğeleri kapsamında benzerlikleri analiz edilmiştir.

Yollar

Mimarî mekanlardaki koridor ve holler bir evin içindeki hareketi kolaylaştırmanın yanı sıra farklı bölümler arasındaki iletişimi sağlamak için kritik öneme sahiptir. Ev içindeki bu geçiş alanları, ev sakinlerinin odalar arasında rahatça dolaşmalarını ve evin farklı bölgelerine erişim sağlamalarını mümkün kılmaktadır. İncelenen konutlarda bina içerisindeki sirkülasyonu sağlayan merdiven sahanlığından sonra daire içerisindeki hareketi açısından bakıldığında konutlar arasında giriş ve sirkülasyon farklılıkları görülmektedir. Tevfik Tura Apartmanı bina formundan kaynaklı olarak daire girişi ana koridorun merkezine yakın bir alandan açılmaktadır ve koridor tüm odalara hizmet etmektedir. Seza, İstiklal ve Ceylan Apartmanı daire girişleri hollerden açılarak holden yaşam alanına ve koridora, koridordan

servis ve dinlenme alanlarına ulaşımı sağlamaktadır. Geren, Birgiler ve Doğu Apartmanı girişleri antreye, antreden hole holden koridora ulaşımı sağlamaktadır. Ayrıca antrelerden yaşam alanlarına ve koridorlardan servis ve dinlenme alanlarında ulaşımı sağlamaktadır. Mısır Apartmanı konut girişi antreye açılarak antreden servis alanına, antreden hole holden yaşam alanına ve dinlenme alanına ulaşımı sağlamaktadır. Bu daire girişleri kapsamında mimari mekanlara arasında ki sirkülasyonlarda işlevsel olarak aynı şematik olarak çeşitlilik göstermektedir (Ek 1) (Şekil 8). Bu durum, Kevin Lynch'in "The Image of the City" çalışmasındaki kent imgesindeki yollarla benzerlik göstermektedir. Kentlerdeki yollar ve geçitler, farklı bölgeler arasındaki hareketi sağlamakta ve insanların kent içinde gezinmelerini kolaylaştırmaktadır. Benzer şekilde, ev içindeki koridorlar da odalar arasında hareketi kolaylaştırarak mekânın kullanımını daha işlevsel hale getirmektedir.

Birgiler Apartmanı	Seza Apartmanı	Geren Apartmanı	Tevfik Tura Apartmanı
Mısır Apartmanı	İstiklal Apartmanı	Doğu Apartmanı	Ceylan Apartmanı

Şekil 8. Normal Kat Planları Koridor ve Hol Aksları

Sınırlar

Mimari mekanlardaki duvarlar, korkuluklar, parmaklıklar gibi sınırlayıcı unsurlar, kullanım alanlarının belirleyici özelliklerindendir ve mekânın algılanmasında kritik bir rol oynamaktadır. Bu unsurlar, mekânın sınırlarını belirlemekte, güvenliğin sağlanmasında, özel alanları ayırılmasında ve mekânın işlevselliğinde etkili rol oynamaktadır. İncelenen tüm konutların ortak noktalarından biri olan bölücü duvarlar en belirgin sınırlayıcı eleman olarak adlandırabiliriz. Ayrıca mahallerin farklılık göstermesi ya da farklı konumlanası kullanıcıyı etkilemektedir. Bölücü duvarlar ve mahallerin farklı konumlanması dışında sınırlayıcı etkiyi yaratan unsurlardan biride bina cephesindeki hareketlilik, korkuluklar ve birçok cephe farklılıklarıdır. İncelenen diğer konutlardan farklılık gösteren apartmanlar; Tefvik Tura ve Mısır Apartmanı mimarı tasarımı neticesinde cephede cumbalı konsol çıkmalar ve balkonlarda kullanılan ferforjelerle sınırlayıcı etkiyi yaratmıştır. Seza Apartmanı mimarı plan ve cephe tasarımının beraberinde oluşturulmuş olan balkon-teras alanı cephe boyunca cam ile kapalı olması sınırlayıcı etkiyi yaratmıştır. Geren apartmanı planlamasında cumbalar içerisinde balkonla yer verilmiştir. Bu balkonlar parapet şeklinde ve bina cephesini devam ettiren duvarlarla aynı malzeme, renk ve dokuyla sınırlayıcı etkiyi yaratmıştır. İstiklal apartmanı planlamasında cumbalara ve günümüz olarak adlandırılan fransız balkonlara yer verilmiştir. Fransız balkonlarda belirli bir parapet yüksekliği korunarak saksılık olarak tasarlanmıştır. Ceylan Apartmanı mimarı plan ve cephe tasarımının beraberinde getirmiş olduğu geometrik form binanın ön cephesine büyük pencerelerle ve form içerisinde çözülmüş olan balkonlara yer vermiş olup sınırlayıcı etkiyi yaratmıştır. Duvarlar, korkuluklar, parmaklıklar, mahaller ve birçok unsurun sınırları tanımlı olması insan üzerinde sınırlayıcı etkiyi hissettirmektedir (Ek 1) (Şekil 9). Kevin Lynch'in "The Image of the City" adlı çalışmasındaki kent imgesindeki sınırlayıcı unsurlarla benzerlik göstermektedirler.

Kentlerdeki yollar, sokaklar, caddeler ve binalar arasındaki duvarlar veya çitler gibi sınırlayıcılar, kentin dokusunu oluşturan ve insanların kentteki yolculuklarını şekillendiren unsurlardır. Benzer şekilde, bir binanın içindeki duvarlar, odaları tanımlar, mahremiyeti korur ve mekânın kullanımını yönlendirmektedir. Bu nedenle, sınırlayıcı unsurlar, hem kentlerdeki hem de binalardaki mekanların algılanmasında ve kullanılmasında temel bir rol oynamaktadır.

Birgiler Apartmanı	Seza Apartmanı	Geren Apartmanı	Tevfik Tura Apartmanı
Mısır Apartmanı	İstiklal Apartmanı	Doğu Apartmanı	Ceylan Apartmanı

Şekil 9. Normal Kat Planları Duvar ve Korkuluk Sınır Aksları

Bölgeler

Mimarî mekanlarda işlevsel ve fiziksel özelliklerin algılanabilir olması ve iç mekân fonksiyonlarının farklılaşması sayesinde farklı bölgeler oluşmaktadır. Yapı içerisinde farklılaşan mahaller çeşitli fonksiyonlar doğrultusunda farklı bölgeler olarak ayrıştırılabilir. Bunların yanında balkonlar ve pencereler, bir yapının iç mekanını dış mekâna bağlayan ve hem iç mekânın aydınlatılmasını sağlayan hem de dış dünya ile etkileşimi mümkün kılan yapı cephesi önemli mimari unsurlardır. Bu unsurlar, sadece mekânın fiziksel özelliklerini değil, aynı zamanda mekânın estetiğini ve kullanılabilirliğini de büyük ölçüde etkilemektedir.

İncelenen konut planlarında salon, küçük salon, yemek odası mahalleri konut içerisinde ki yaşama mekanlarını; mutfak, wc ve ofis mahalleri hol bağlantısıyla hizmet-servis mekanlarını; yatak odaları, oda ve banyo mahalleri gece holü ilişkisiyle yatma-uyuma, dinlenme mekanları olarak farklı fonksiyonları farklı bölgeler olarak nitelendirebiliriz. Görüldüğü gibi normal kat planlarında giriş, yaşama alanı, servis alanı ve dinlenme alanı

olarak dört ayrı farklı fonksiyon dört farklı bölgeleri oluşturmaktadır. Bu bölgeler dışında yapı kabuğunu oluşturan cepheler ile konut planlamaları neticesinde balkon, teras ve cephelerde ki büyük küçük pencere farklılıkları farklı fonksiyon olarak ayırabiliriz. İncelenen konutlar doğrultusunda farklı fonksiyon geçişleri yer almaktadır. Tefvik Tura Apartmanında daire girişi koridora açılarak yaşama (salon, yemek odası ve oda), hizmet-servis (mutfak), dinlenme (yatak odası) ve ortak kullanım (banyo, gardrop ve ütü odası) alanına bağlanmasıyla farklı fonksiyonlar arasındaki geçişi sağlamaktadır. Birgiler Apartmanı ve Ceylan Apartmanı daire girişi antre ve hol bağlantısıyla yaşam alanına (salon, küçük salon, yemek odası) ve giriş alanın farklı koridorlarla servis alanına(mutfak, wc, ofis ve oda) ve dinlenme alanına (oda, yatak odası ve dinlenme odası) geçişi sağlayarak farklı fonksiyonları barındırmaktadır. Seza Apartmanı, Geren Apartmanı, İstiklal Apartmanı ve Doğu Apartmanlarında daire girişleri (antre, hol) , yaşama (salon, yemek odası), hizmet-servis (mutfak, ofis, wc, banyo) ve dinlenme (yatak odaları, hizmetçi odası, oda) alanları birbirini bir aks üzerinde takip etmektedir. Bunun neticesinde fonksiyonlar arasında geçiş benzerliği görülmektedir. Mısır Apartmanı daire girişi (ante) ile servis-hizmet (mutfak, depo) alanları ile bağlantılı çözülmüştür. Ayrıca diğerlerinden farklı olarak servis alanının (wc ve banyo) bir kısmı ile yaşama (salon) ve dinlenme alanı (oda) tek bir hol üzerinde karşılıklı fonksiyonlar olarak çözümlenmiştir.

İncelenen konutlar neticesinde farklılaşan fonksiyonların farklı bölgelere farklı bölgelerin farklı mahallere tekabül etmesiyle konut içi planlamalar farklılaştığı görülmektedir (Ek 1) (Şekil 10). Bu durum, Kevin Lynch'in "The Image of the City" çalışmasındaki kent imgesindeki bölgelere benzerlik gösterir. Kentlerde farklı bölgeler gerek doğal yapıları gereği gerekse fonksiyonel olarak insanların zihinsel haritasında farklı algılanmaktadır. Benzer şekilde, bir binada balkonlar ve pencereler, iç mekânın farklılaşan bölgelerini oluşturur ve bu bölgeler mekânın algılanmasında önemli role sahiptir.

Birgiler Apartmanı	Seza Apartmanı	Geren Apartmanı	Tevfik Tura Apartmanı
Mısır Apartmanı	İstiklal Apartmanı	Doğu Apartmanı	Ceylan Apartmanı

Şekil 10. Normal Kat Planları Fonksiyon Analizleri

Düğüm Noktaları

Mimari mekanlardaki salon, küçük salon, yemek odası, giriş, mutfak gibi ortak kullanım alanları, bir evin veya yapıdaki hane halkının bir araya gelip etkileşimde bulunduğu, belirli fonksiyonları olan yaşam alanlarıdır. Bu mekanlar, hane halkının günlük yaşamını daha işlevsel hale getirmek, ihtiyaçlarını karşılamak ve sosyal etkileşimi teşvik etmek amacıyla özel olarak tasarlanmaktadır.

Normal kat planlarında görüldüğü gibi yapılan yapıların 19yy. dönemini yansıttığı ve günümüze sirayet eden planlamalar doğrultusunda benzer tasarımlar görülmektedir. İncelenen konutlarda diğer konutlardan farklılık göstererek Tevfik Tura Apartmanı, Birgiler Apartmanı ve Mısır Apartmanı arasındaki benzerlik kat planlarında tek salon mahali olarak çözümlenmeleridir. Bunun yanında Tevfik Tura Apartmanı ve Birgiler Apartmanını diğer daire çözümlmeleri ile benzerlikleri de salon ile yemek odası arasında geçişin sağlanmasıdır bunun yanı sıra Mısır Apartmanında yemek odası mahali bulunmamaktadır. Tevfik Tura Apartmanında yemek odası salon ile mutfak arasında geçişi sağlayarak yaşama ve dinleme alanı içerisinde konumlandırılmıştır. Birgiler Apartmanında ve Mısır Apartmanında mutfak

mahali servis alanı içerisinde çözümlenerek yaşama ve dinlenme alanından ayrı konumlandırılmıştır. Seza Apartmanında salon ile yemek odası arasında geçişi bir oda mahali ve yemek odası ile mutfak arsında geçişi sağlayan ofis mahalleri yer almaktadır. Bu daire planlamasında salon, oda ve yemek odası yaşama alanı olarak adlandırılabilir.

Geren Apartmanında iki ayrı salon mahali yer alması ile aralarında geçiş sağlanmakta ve dairenin yaşam alanını oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra salonlardan biri ile mutfak mahali arasında geçişi sağlayan ofis mahali de yer almaktadır. İstiklal Apartmanı, Doğu apartmanı ve Ceylan Apartmanı arasındaki benzerlik kat planlarında iki farklı salon mahali olarak çözümlenmeleridir. Bu dairelerde büyük salon ile yemek odasını birbirine bağlayan küçük salon mahali konumlandırılmıştır ve mahaller arasında geçiş sağlanmaktadır. Bu geçiş sayesinde yaşama ve dinlenme alanı daha da orta çıkmıştır. Bu daire planlamalarında mahaller arasında ki geçiş, vurgu noktası, insanların ortak dinlenme ve yaşama alanları olarak adlandırılabilir (Ek 1) (Şekil 11).

Kevin Lynch'in "The Image of the City" adlı çalışmasında tanımladığı kent imgesindeki düğüm noktalarıyla benzerlik göstermektedirler. Düğüm noktaları, insanların kentteki temel aktiviteleri gerçekleştirdikleri ve kentin karakterini oluşturan önemli mekanlardır. Benzer şekilde, evlerdeki ortak kullanım alanları da aile üyelerinin bir araya geldiği ve evin günlük yaşamını şekillendiren önemli mekanlar olarak kabul edilmektedir.

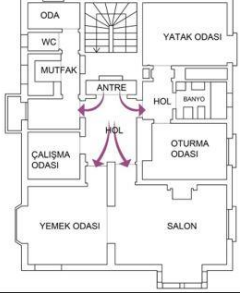
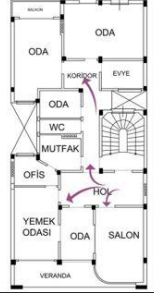
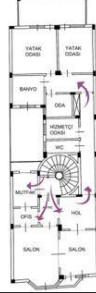
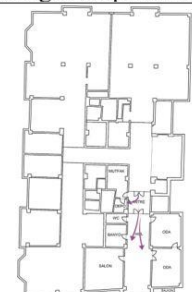
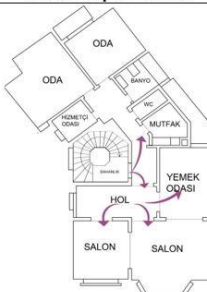
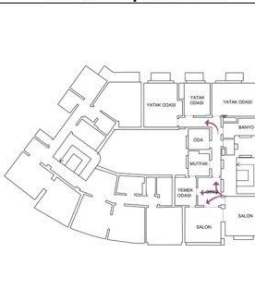
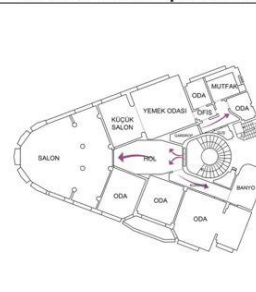
Birgiler Apartmanı	Seza Apartmanı	Geren Apartmanı	Tevfik Tura Apartmanı
Mısır Apartmanı	İstiklal Apartmanı	Doğu Apartmanı	Ceylan Apartmanı

Şekil 11. Normal Kat Planları Düğüm Noktaları

Nirengi Noktaları

Mimari mekanlardaki salonlar, antreler ve merdivenler, bir mekanın algısında büyük bir etkiye sahiptir. Bu unsurların konumu ve işlevi, mekanın genel düzenlemesini ve kullanımını belirlemede önemlidir. Mekanlar arasındaki işlevleri bağlayıcı ve yönlendirici etkiyle sağlayarak kullanıcı üzerinde algı etkisini uyandırır. Örneğin, bir salon genellikle evin ana odasıdır ve aile üyelerinin bir araya geldiği bir noktadır. Antre, evin giriş noktasıdır ve misafirleri karşılamak için kullanılır. Merdivenler farklı katlar arasında ulaşımı sağlamaktadır. Bunun neticesinde incelen konutların ortak noktası daire planlarında giriş alanlarının benzerlik göstermesidir. Daire içerisinde kullanıcıyı yönlendiren referans kaynak antredir. Antre hol ve koridorlar arasındaki bağlantı kullanıcıyı yaşama, hizmet ve servis alanına yönlendiren unsurlardır. Algısal olarak bölgeler daire içerisinde birleştirici etkiyi oluştururken yönlendirme eğilimi nede sahiptir. Ayrıca incelenen konutlarda salonlar ortak kullanım alanına açık toplanma ve dinlenme gibi faaliyetlerinin bir arada olması durumu ile kullanıcıya güvenli ortak alan sunar (Ek 1) (Şekil 12). Bu durum, Kevin Lynch'in "The Image of the City" çalışmasında vurgu-nirengi noktalarına benzerlik göstermektedir. Kentlerdeki vurgu noktaları, insanların kentteki belirli bölgelere yönelmelerini sağlar ve kentin algısını

oluşturmaktadır. Benzer şekilde, bir mekandaki salon, antre ve merdivenler, mekanın içindeki dolaşımı ve odalar arasındaki ilişkiyi düzenler ve mekanın algısını şekillendirmektedir.

			
Birgiler Apartmanı	Seza Apartmanı	Geren Apartmanı	Tevfik Tura Apartmanı
			
Mısır Apartmanı	İstiklal Apartmanı	Doğu Apartmanı	Ceylan Apartmanı

Şekil 12. Normal Kat Planları Nirengi Noktaları

4.3. Kentsel Mekanlar Kapsamında İncelenen Meydanlar

Çalışma, İstanbul'un iki farklı yakasındaki önemli meydanlar olan Kadıköy Meydanı ve Taksim Meydanı incelenecektir. Her iki meydanda da mimari ve kentsel mekanların biçimlenişi üzerindeki etkilerini ve farklılıkları ele alınacaktır. Kadıköy Meydanı ve Taksim Meydanı, her biri kendi semtlerinin ve bölgelerinin merkezlerini temsil eden iki sembolik mekân olarak önem taşımaktadır. İstanbul'un iki yakasındaki bu meydanlar, tarihi, kültürel ve sosyal açıdan zengin geçmişlere sahiptir ve bu geçmişler, bu meydanların biçimlenmesinde büyük bir rol oynamıştır.

Kentsel açıdan incelendiğinde, Kadıköy Meydanı ve Taksim Meydanı'nın yapısında farklılık ve benzerlikler gözlemlenebilir. Her iki meydan da çevresinde tarihi binalar, anıtlar, kamu binaları, oteller ve ticari işletmeler gibi çeşitli yapıları barındırır. Bu yapılar, meydanların karakterini ve atmosferini belirleyen önemli unsurlardır. Kentsel mekanların

biçimlenişi açısından ise, her iki meydanın çevresindeki sokaklar, caddeler, yaya alanları, ulaşım sistemleri ve yeşil alanlar gibi faktörler dikkat çekmektedir. Ayrıca, bu meydanların çevresindeki kentsel doku, şehir planlaması kararlarının etkisi altında nasıl değiştiğini gösteren önemli bir konudur. Çalışma, bu iki sembolik meydanın İstanbul'un iki farklı yakasındaki kentsel gelişimi ve biçimlenişin mimari mekanla olan etkileşimi ile anlamamıza katkı sağlayacaktır.

Kadıköy Meydanı

Kadıköy Meydanı, İstanbul'un önemli semtlerinden biri olan Kadıköy'de yer alan ve tarihi ve kültürel açıdan büyük bir öneme sahip olan bir meydan ve çevresini ifade eder. Kadıköy Meydanı, çevresindeki caddeler ve sokaklar ile İstanbul'un en büyük ve en hareketli alışveriş bölgelerinden biridir. Birçok mağaza, restoran, kafe, pazar ve dükkân meydana ve yakın çevresine yayılmıştır. Burada hem yerel halk hem de turistler için zengin bir alışveriş deneyimi sunulur. Kadıköy'ün ulaşım merkezlerinden biridir ve İstanbul'un farklı bölgelerine ulaşımı sağlayan otobüs, dolmuş, vapur ve deniz otobüsü gibi toplu taşıma araçlarına kolayca erişim sağlar. Meydanın çevresi, tiyatrolar, sanat galerileri ve konser mekanları gibi kültürel ve sanatsal etkinliklere ev sahipliği yapar. Bu nedenle Kadıköy Meydanı, kültürel etkinlikler için önemli bir merkezdir. Meydan ve çevresi, canlı bir sokak hayatına sahiptir. Özellikle akşamları ve hafta sonları, yerel halkın buluşma noktasıdır. Sokak sanatçıları, müzisyenler ve satıcılar, meydanın atmosferini canlandırır. Tarihi ve kültürel açıdan önemli bazı noktalara da ev sahipliği yapar. Bu noktalardan biri, Osmanlı dönemine ait olan ve şu anda bir kültürel merkez olarak kullanılan Haydarpaşa Garı'dır.

Kadıköy İskele Meydanı olarak da bilinen Kadıköy Rıhtım Meydanı, ilçenin en önemli odak noktasıdır. Bu meydan, genellikle İnciburnu Feneri'nden Haydarpaşa Tren Garı'na kadar uzanan "C" şeklindeki sahil şeridi boyunca konumlanmıştır. Marmara Denizi'ne bakan batı sınırı ile Rıhtım Caddesi tarafından belirlenen doğu sınırı arasında uzanır. Kadıköy'ün önemli bir aksı olan Söğütluçeşme Caddesi, bu meydanın orta noktasından geçer ve semtin canlılığına katkı sağlar.

Kadıköy Rıhtım Meydanı, tarih boyunca İstanbul'un önemli bir deniz ulaşım merkezi olmuş ve hala günümüzde vapur, deniz otobüsü ve feribot gibi deniz taşımacılığı araçlarının ana duraklarından biridir. Ayrıca, meydan çevresinde birçok kafe, restoran, mağaza ve kültürel etkinlik alanı bulunur. Özellikle akşam saatlerinde ve hafta sonlarında, Kadıköy Rıhtım Meydanı canlı bir sosyal buluşma noktası haline gelir.

Haydarpaşa Tren Garı'nın bu meydan yakınlarında olması, Kadıköy Rıhtım Meydanı'nın tarihî bir öneme de sahip olduğunu gösterir. Bu gar, İstanbul'un tarihi tren hatlarının başlangıç noktalarından biridir ve Osmanlı İmparatorluğu döneminden günümüze kadar önemli bir demiryolu ulaşım merkezi olmuştur.

Taksim Meydanı

Taksim Meydanı, Türkiye'nin Cumhuriyet döneminde önemli bir sembol haline gelmiş bir meydan olarak büyük bir tarihi ve kültürel öneme sahiptir. Bu meydan, kentli belleğinde derin izler bırakmış, insanların buluştuğu, enerji dolu bir merkezdir. Ancak tarihinden günümüze geçen süreç içinde, kentin hızla büyümesi ve gelişen teknoloji ile Taksim Meydanı'nın kendini yeniden tanımlama ihtiyacı doğurmuştur. Taksim Meydanı, İstanbul'un en önemli meydanlarından biri olarak sadece yerel değil, ulusal ve uluslararası düzeyde de büyük bir tanınırlığa sahiptir. Bu nedenle, meydanın kimliğini ve karakterini anlama ve çözümleme, sadece İstanbul'un değil, Türkiye'nin kültürel mirasının bir parçasını koruma yolundaki önemli adımlardır.

Taksim Meydanı'nın sınırları oldukça net ve tanımlanmıştır. Batı sınırını Gezi Parkı oluşturmaktadır ve park meydanın yeşil bir uzantısıdır. Kuzey sınırı, İstiklal Caddesi ile belirlenir. İstiklal Caddesi, Taksim Meydanı'na yakın bir konumda bulunan ünlü bir alışveriş caddesidir. Taksim Meydanı'nın doğu sınırını Cumhuriyet Caddesi oluşturmaktadır. Bu cadde, Taksim Meydanı'na gelen trafik akışını yönlendiren ana yol olarak önemlidir. Güney sınırı, Taksim Metro İstasyonu ve Taksim Gezi Oteli tarafından belirlenmektedir. Taksim Meydanı'nın bu sınırları, genellikle halkın toplandığı, etkinliklerin düzenlendiği ve İstanbul'un önemli bir ulaşım merkezi olan bu alana tanıdık bir çerçeve sağlar. Ayrıca

Taksim Meydanı, İstanbul'un kültürel ve sosyal yaşamının önemli bir merkezlerinden biridir ve birçok etkinlik ve gösteriye de ev sahipliği yapmaktadır.

4.3.1. Kadıköy Meydanı ve Çevresinin İncelenmesi

Kadıköy Meydanı'nın form açısından incelendiğinde, bazı önemli gözlemleri ortaya koymaktadır. Öncelikle, deniz gibi doğal bir sınırlandırıcıya sahip olmasına rağmen, meydanın çevresinin kullanıcıları dış dünyanın karmaşıklığından soyutlayacak bir kapalılık hissi yaratmadığı açıktır. Bu durumda meydan, kullanıcılarına daha rahat ve huzurlu bir ortam yaratma potansiyeline sahip değildir. Ayrıca, meydanın içinde bulunan önemli yapılar hem fonksiyonel hem de fiziksel açıdan önem taşımaktadır. Ancak, bu yapılar meydanın kendisiyle ya da bir merkez etrafında yönlendirilmiş bir düzenle ilişkilendirilmemiştir. Bu, meydanın içindeki unsurların birbiriyle bağlantısız olduğunu ve mekânsal bütünlüğünün eksik olduğuna işaret eder (Tutel, 2008). Kadıköy Meydanı'nın kompleks bir yapıda olduğu ve içindeki öğelerin birbirinden ayrılmış olduğu vurgulanmaktadır. Meydanın etrafının tamamen çevrilmemiş olması ve belirli bir yapının egemenliği altında olmaması, meydanın form açısından şekilsiz olduğunun da göstergesidir. Bu değerlendirmeler ışığında, Kadıköy Meydanı'nın özgün bir kimliğe sahip olmadığı ve meydanın form açısından daha iyi bir düzenlemeye ihtiyaç duyduğu sonucuna varmak mümkündür. Meydanın kullanıcılarına daha iyi bir deneyim sunabilmesi için daha iyi bir planlama ve tasarım gerekebilir (Şekil 13) (Akbulut, 1994).

Şekil 13. Kadıköy Meydanı Çalışma Alanı ve Çevresi (URL 1)

Kadıköy Meydanı'ndaki ana ulaşım aksı, durakların ve yoğun trafik akışının meydanı ikiye bölmekte ve buna bağlı olarak meydan parçalanmış bir şekilde algılanmaktadır. Bu durum, meydanın bütünlük sağlayamadığını göstermektedir. Aynı zamanda, meydan boyunca yoğun trafik kavşaklarının bulunmasının, meydanın doğal bir sınırlandırıcıya sahip olmasına rağmen, çevresinin heterojen yapılarla çevrili olması nedeniyle kapalılık hissi yaratmadığına dikkat çekmektedir. Bu da meydanın daha açık ve bağlantısız bir atmosfere sahip olduğu anlamına gelmektedir. Meydanın şekilsiz bir izlenim bıraktığı ve mekanlar arası ilişkilerin kurulmasında, meydanın sınırlarının belirlenmesinde ve mekan hissini oluşturulmasında sorunlar yaşandığı anlaşılmaktadır (Avcıoğlu, 1999).

Kadıköy İskele Meydanı, zaman içinde meydan olma işlevini yitirerek, minibüs, otobüs durakları, vapur iskeleleri ve Haydarpaşa Tren İstasyonu'nun birleştiği karmaşık bir düğüm noktasına dönüşmüş durumdadır. Bu değişikliklerin sonucunda, meydanın karakteristik özellikleri ve mekânsal üstünlüğü giderek kaybolmaya başlamıştır. Trafik sorunları ise bu karmaşıklığı daha da artırmaktadır. Meydanın her iki tarafında bulunan taksi, dolmuş, minibüs ve otobüs duraklarından kaynaklanan araç karmaşası, geliş, gidiş ve her yöne dönüşlerle daha da karmaşık bir hale gelmektedir. Aynı yoğunluk, vapur ve deniz otobüsü iskeleleri önünde araç ve yaya trafiği için ikinci bir kez karışmaktadır. Bu da ana

ulaşım arterinin, pek çok noktada büyük yoğunluğa maruz kaldığı anlamına gelmektedir (Tutel, 2008).

Kısacası, Kadıköy İskele Meydanı, zaman içinde meydan olma özelliğini yitirip taşıtların düğüm noktasına dönüştüğü ve trafiğin karmaşıklığının insanların hareketini kısıtladığı bir alan haline gelmiştir. Bu sorunların zme kavuşturulması, meydanın tekrar insanlar için kullanılabilir ve keyif alınabilir bir alan haline getirilmesi için önemlidir. Meydanın zgn karakteristik özelliklerini yeniden kazanabilmesi için daha iyi bir planlama ve tasarım gerekmektedir.

Kadıköy Meydanı, zaman içinde kentsel mekan olma özelliğini yitirerek, insanların buluştuğu ve iletişim kurduğu bir alan olma niteliğini kaybetmiştir. Bu değişiklik, mekâna gelen kişilerin vrelerini bütün bir yapı olarak algılamalarını zorlaştırmıştır. Artık meydan, her kesimden insanlara hitap edebilecek ve farklı beklentilere yanıt verebilecek şekilde düzenlemelerden yoksundur. Bu eksiklikler, vresel çeşitliliğin, estetik değerlerin ve görsel uyumun zayıfladığını göstermektedir. Meydanın estetik açıdan eksiklikler taşıması, insanların mekânı daha az çekici bulmalarına neden olmaktadır. Ayrıca, mekânın işlevselliği ve çeşitliliği açısından da sınırlamalar mevcuttur. Bu durum farklı insan gruplarının ihtiyaçlarına uygun alanlar sunma eksikliği yaratmaktadır (Kal, 1999).

Kadıköy İskele Meydanı'na gelen insanlar, vrelerindeki yapıların dış görünüşlerini değerlendirirken, genel bütünlüğü zor algılamaktadırlar. Bu durum, vrede bulunan belediye binası, eski iskele binası, tiyatro binası ve Haydarpaşa Gar binası gibi mimari ve estetik değeri yüksek yapıların, bir arada bulunmalarına rağmen görsel uyumu sağlayabildiği, ancak aynı mekan içinde bulunan Karaköy-Eminönü iskele binası, büfeler, seyyar satış üniteleri, telefon kulübeleri, konum ve biçim açısından uygun olmayan heykel, eski yırtık brandalarla kapatılmış çay bahçesi olarak adlandırılan alanlar ve bitişik nizamda yer alan ayakkabı tamircileri gibi unsurların mekanda karmaşık bir görüntü yarattığını göstermektedir. Bu eşitlilik, mekanın görsel bütünlüğünü zayıflatmakta ve insanların vrelerini bir bütün olarak algılamalarını engellemektedir. Ayrıca, bazı unsurların denizi görünmez hale getirerek mekanın estetik değerlerini olumsuz etkilediği grlmektedir. Bu

durum, Kadıköy İskele Meydanı'nın özgün karakteristik özelliklerini zayıflatmaktadır (Uzunoğlu Hızlan, 1994).

Kadıköy İskele Meydanı ve çevresi, ilgi çekici ve çekici bir atmosfer oluşturacak çeşitliliği yeterince yansıtmamaktadır. Bu, biçim, renk, ışık, malzeme, ölçü ve oran gibi nitelikler açısından mekanda daha fazla çeşitliliğin ve görsel zenginliğin olmadığı anlamına gelmektedir. Meydanın tabanı, homojen bir dokuya ve yayılma alanına sahiptir ve seviye farklılıkları bulunmamaktadır. Bu durum, mekan içinde hareketlilik ve vurgu sağlanamadığını göstermektedir. Meydanın etrafında çevresel zenginlik yaratacak çeşitliliğin eksikliği, etkinlik düzeyini düşük tutmaktadır ve monoton bir atmosferi öne çıkarmaktadır. Bu nedenle, Kadıköy İskele Meydanı'nda çeşitli etkinliklerin ve görsel açıdan çekici unsurların yetersiz olduğu gözlemlenmektedir. Meydan ve çevresinde yapılan çevre düzenlemeleri, yeşil alanların yenilenmesi gibi adımlar olumlu olsa da, ulaşım fonksiyonunu geri plana atmayacak, mekana daha fazla görsel çeşitlilik katacak yeni etkinliklerin eklenmesi gerekmektedir. Özgün bir kimlik ve çekicilik oluşturmak için daha dikkatli bir tasarım ve planlama yaklaşımına ihtiyaç duyulmaktadır (Tutel, 2008).

Kadıköy İskele Meydanı ve çevresi, çeşitli niteliklerdeki yapı ve diğer unsurlar açısından yeterince çeşitliliği ve etkinliği sağlayamamaktadır. Bu, meydanın biçimi, renkleri, ışıklandırması, kullanılan malzemeleri, ölçüleri ve oranları gibi özelliklerin, çevresindeki çeşitliliği yansıtmada eksik olduğunu göstermektedir. Ayrıca, meydanın tabanı homojen bir yapıya sahiptir, seviye farklılıkları yoktur ve yerleşim dokusu içinde hareketlilik ve vurgu sağlanamamıştır. Bu nedenle, çevresel zenginliği artıracak farklılıkların eksikliği, meydanın etkinlik derecesini düşürmekte ve monoton bir atmosferin hakim olduğunu göstermektedir (Acarlı, vd., 2018).

4.3.2. Taksim Meydanı ve Çevresinin İncelenmesi

Taksim Meydanı, İstanbul'un Beyoğlu ile Beşiktaş Belediye sınırları arasında yer alır ve stratejik bir konuma sahiptir. İstanbul Boğazı'na, Tarihi Yarımada'ya ve Haliç'e oldukça yakın bir lokasyondadır. Bu özel konumu sayesinde hem karşı yakadan hem de Avrupa

Yakası'ndaki birçok noktadan kolayca ulaşılabilir noktadadır. Bu nedenle Taksim Meydanı, toplu ulaşım açısından özellikle önemlidir. İstanbul'un karmaşık ulaşım sistemlerinin merkezlerinden biri olarak, metrobüs, metro, otobüs ve tramvay hatlarının kesişim noktasıdır (Şekil 14) (Aygün Öztürk, 2009).

Şekil 14. Taksim Meydanı Çalışma Alanı ve Çevresi (URL 2)

Taksim Meydanı, araç trafiği hesaba katılmadan düşünüldüğünde oldukça belirgin ve geniş (yaklaşık 30,500 m²) bir kentsel mekandır. Bu meydan, her türlü etkinlik için yeterli büyüklüğe sahiptir. Farklı noktalarda daralıp genişleyen bu açıklık, mekânsal zenginliği de içinde barındırmaktadır. Ayrıca, giriş ve çıkışların farklı genişliklere ve açılara sahip olması, mekânsal çeşitliliği destekleyen bir özelliktir. Ancak, bu büyük kentsel açıklık, araç trafiğinin mekâna dahil edilmesiyle parçalanmaktadır. Bu, meydanın bütünlüğünü bozarak, yayalar için daha az çekici bir deneyim yaratmaktadır. Araç trafiğinin mekâna entegre edilmesi, meydanın daha karmaşık ve potansiyel olarak tehlikeli bir alan haline gelmesine neden olmaktadır (İnceoğlu, 2007).

Taksim Meydanı, ortalama olarak 246 m derinliğe ve ortalama 95 m genişliğe sahiptir. Meydanın etrafını saran yüksek binalar, on kat ve üzeri yüksekliktedir. Bu yüksek binaların meydana hakim olmasına rağmen, meydanın kendisinde kapalılık hissi yaratmaz.

Bunun nedeni, meydanın genişliği ve açıklığıdır. Ancak, meydanın her yanından yollarla bölünmesi, meydanın bütünlüğünü zorlaştırır ve mekanın tam olarak algılanmasını engellemektedir. Özellikle yoğun yaya trafiği ve meydanı bölen yollar, meydanın içinde sıkışık ve kalabalık bir his yaratmaktadır. Bu nedenle meydan içi erişilebilirlik, yayalar için zorlu bir deneyimdir. Metro çıkış noktalarının meydanın merkezinde yer alması, ulaşım açısından olumlu bir etki yaratırken, yolların meydanı bölen bir etken olması, meydanın kullanıcıları için zorluklar doğurmaktadır. Bu nedenle, meydanın daha iyi tasarlanması ve yayalar için daha rahat bir erişilebilirlik sağlanması önemlidir (Gökgür, 2017).

Taksim Meydanı, belirli meydan tipolojilerine göre değerlendirildiğinde, belirgin bir geometrik şekli olmayan ve çevre binalar arasında sürekli bir benzerliğin bulunmadığı bir alana sahiptir. Bu nedenle kapalı meydan tipolojisi ile tam olarak uyuşmamaktadır. Ancak, meydanın farklı bileşenleri ve yapıları mekana özgün bir karakter kazandırmaktadır. Atatürk Kültür Merkezi, meydanın kısa kenarında dikkat çekici bir modern mimariye sahiptir ve meyandaki hareketi etkileyen önemli bir unsurdur. Ancak, tüm meydanı etkilemez ve meydanın genel karakterini belirlemez (Karaman ve İçözen 1987). Diğer bir belirleyici unsur, Gezi Parkı duvarları ve merdivenleridir. Bu yapı, meydanın uzun kenarı boyunca devam eden bir sınır oluşturur ve davetkar bir büyüklüğe ve biçime sahiptir. Bu yapı, meyandaki hareketi parka doğru yönlendirir, sahne işlevi görmesi için tasarlanmıştır ve oturma ve seyir imkanı sunmaktadır. Ancak meydanın işlevselliği ve görsel bütünlüğü, önündeki otobüs durakları tarafından etkilenmektedir. Bu duraklar, meydanla yapısal ve görsel bağını koparır ve meydanın karakterini zayıflatır. Bu nedenle, Taksim Meydanı, fiziksel yapısıyla tanımlanan meydan tipolojisi ile uyumlu olmasına rağmen, bazı olumsuz kullanımlar nedeniyle bu niteliği tam olarak yansıtmamaktadır. Meydanın potansiyelini daha iyi değerlendirmek için bu sorunlara çözüm bulunması önemlidir (Özbek, 2015).

Taksim Meydanı'nın işlevsel kalitesini değerlendirmek için ilk adım, meydandaki yayaların mevcut durumda nerede daha fazla zaman geçirdiklerini ve hangi alanları daha sık kullandıklarını tespit etmektir. Meydanın Atatürk Kültür Merkezi (AKM) önündeki bölümü genellikle gelip geçme amaçlı kullanılmaktadır. Bu bölümün yoğun kullanılmasının nedenlerinden biri, meydanın bu kısmında bulunan metro giriş-çıkışlarının konumlanmasıdır. Ayrıca, Gezi Parkı önündeki otobüs durakları, anıt ve İstiklal Caddesi

bölgesi ile bağlantı sağladığı için bu alan daha fazla tercih edilmektedir. Ancak, meydanın bu geniş alanı, toplanma, dinlenme ve zaman geçirme gibi faaliyetler için uygun bir şekilde düzenlenmemiştir. Bu nedenle, meydanın tasarımı başlangıçta sadece "gelip geçme yeri" olarak düşünülmüş gibi görünmektedir. Ayrıca, yaya geçişleri için uygun düzenlemelerin eksikliği, dört bir yanı araç trafiği ile çevrili olan bu alana giriş ve çıkışların son derece tehlikeli bir hal almasına neden olmaktadır (Acarlı, vd., 2018).

Meydanın işlevsel kalitesini artırmak için, yayaların rahatça zaman geçirebilecekleri, oturabilecekleri ve etkinlikler düzenleyebilecekleri alanlar oluşturulması, yaya güvenliği için gerekli düzenlemelerin yapılması önemlidir. Meydanın daha çekici ve işlevsel bir hale getirilmesi, şehir sakinleri ve ziyaretçiler için daha cazip bir buluşma noktası haline gelmesine katkı sağlayacaktır (Akman, 2020).

Sonuç olarak, Taksim Meydanını mevcut durumuyla hem plan düzleminde hem de üçüncü boyutta incelendiğinde, iyi bir şekilde çevrelenmiş ve dolayısıyla iyi tanımlanmış bir kentsel açıklık olarak yüksek mekânsal kaliteye sahip bir meydan olarak değerlendirmek mümkündür. Meydanı çevreleyen yapılar, meydanın sürekliliğini sağlar ve Cumhuriyet Anıtı gibi önemli bir unsur meydanın karakterini güçlendirmektedir. Ayrıca, meydan girişleri belirgin bir şekilde tanımlanmıştır (Erdönmez ve Akı, 2005). Meydanın mekânsal kalitesi ve çevresel uyumu, şehrin sosyal ve kültürel yaşamının bir yansımasıdır. Bu nedenle, meydanın gelecekte de bu kalitesini koruması ve geliştirmesi önemlidir. Meydanın daha fazla yeşil alan ve dinlenme imkanı sunacak şekilde düzenlenmesi, yayalar için daha güvenli ve çekici bir deneyim sunacaktır. Taksim Meydanı'nın sadece özel günlerde değil, her gün daha iyi bir yaşam alanı olabilmesi için bu tür düzenlemelerin yapılması önemlidir.

4.3.3. Kadıköy ve Taksim Meydanlarının Analizi

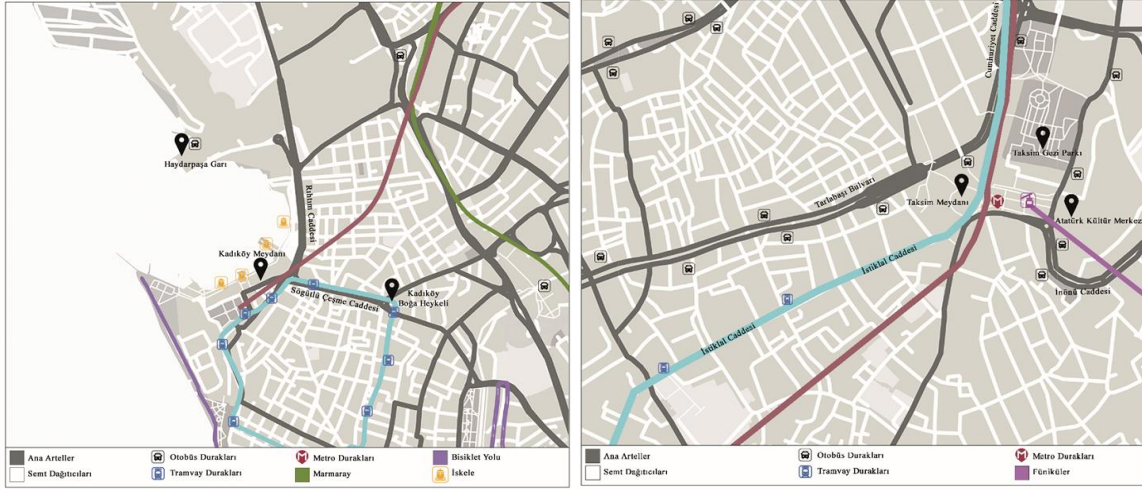
Kent ölçeğinde kamusal alan bakımından seçilen Kadıköy ve Taksim Meydanlarını Kevin Lynch'in kent imgesi öğeleri kapsamında analizleri yapılmıştır. Kent imgesinde meydanlar ve çevrelerine bakıldığında yolların öncelikli olarak algılandığını aynı zamanda yolların sınır ve bölgelerin ortaya çıkmasında yön gösterici olduğunu söyleyebiliriz. Aynı

zamanda bölgeleri birbirine bağlayan ve kesişen yolların kentin odak ve nirengi noktalarının oluşumuna da işaret etmektedir.

Yollar

Ulaşım ağları ve aksları, bir kentin yapısal bileşenlerinin temelini oluşturan en önemli yapay çevre unsurlarından biridir. Kent sakinleri, kentin karakterini ve kimliğini belirlerken özellikle belirli yol güzergahlarına ve bu yolların kentle olan bağlantısına odaklanmaktadır. Bu bağlamda, ulaşım altyapısı kentin sosyal ve ekonomik dokusunu etkileyen kritik bir rol oynamaktadır. Kadıköy Meydanı, yıllar içinde İstanbul'un önemli bir ulaşım noktası haline gelmiştir. Özellikle Avrupa yakasını Asya yakasına bağlayan kara, deniz ve demiryolu hatlarının kesiştiği bir noktadır. Kadıköy bu anlamda ana ulaşım hattı dışında birçok fonksiyon çeşitliliğine yer vermektedir. Bunlar; Metro, İETT, Tramvay, İskele ve Şehir içi minibüs durakları gibi birçok çeşitliliği sağlayan alandır (Şekil 15). Sadece Kadıköy'ün değil aynı zamanda tüm İstanbul'un önemli bir ulaşım merkezidir. Bu nedenle meydanın geleneksel anlamdaki işlevi zaman içinde değişmiş ve ulaşımın eksenli bir rol oynaması, meydanın eski kimliğini kaybetmesine neden olmuştur. Kadıköy Meydanı, sadece bir meydan değil, aynı zamanda kentsel ulaşımın karmaşık bir kavşağıdır.

Taksim Meydanı, İstanbul'un ulaşım açısından önemli bir merkezi olan İstanbul Boğazı, Haliç ve Tarihi Yarımada'ya yakın bir konumdadır. Bu coğrafi avantajı, Taksim Meydanı'nı İstanbul'un ulaşım ağlarının önemli bir kavşağı haline getiriyor. Metro, metrobüs, tramvay ve otobüs hatlarının kesiştiği bir nokta olarak meydan, şehir içi ulaşımında hayati bir rol oynamaktadır (Şekil 15). Ancak Kadıköy Meydanı'na kıyasla, Taksim Meydanı'nın daha büyük bir alanı kaplaması ve trafiğe daha az bağlı olması, onu açık ve işlevsel bir kentsel mekân haline getirir. Taksim Meydanı, çeşitli etkinliklerin düzenlenebileceği, buluşma noktası ve dinlenme alanı olarak kullanılabilen geniş bir kentsel mekandır. Ayrıca meydanın farklı bölgelerindeki daralmalar ve genişlemeler, mekânsal çeşitliliği artırmaktadır.

Şekil 15. a) Kadıköy Meydanı ve Çevresi Ulaşım Analizi, b) Taksim Meydanı ve Çevresi Ulaşım Analizi (Orijinal, 2023)

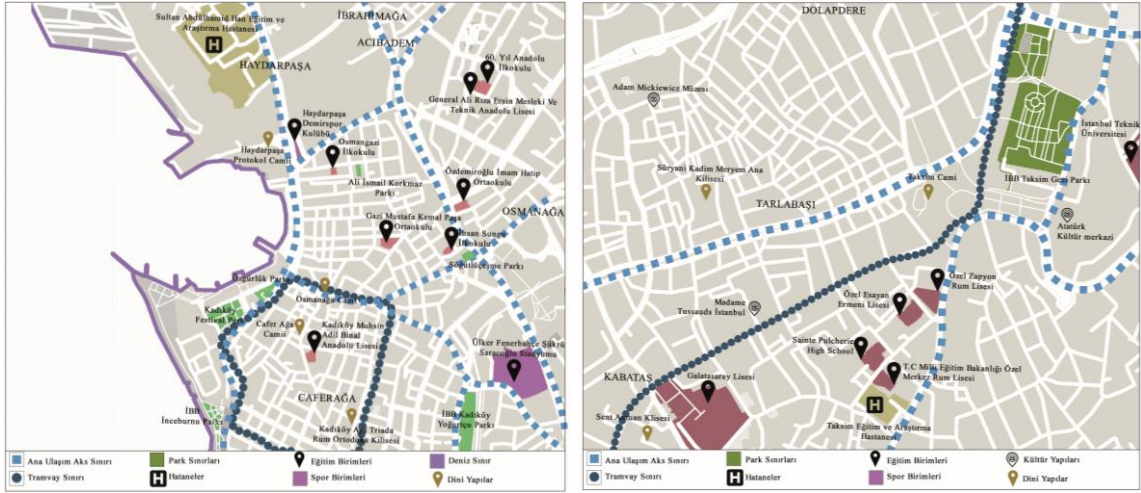
Yukarıda bahsedildiği gibi hem Kadıköy Meydanı hem de Taksim Meydanı, kentin ulaşım merkezleridir ve çevrelerindeki yollar meydanların giriş ve çıkışlarını belirlemektedir. Bu yollar aynı zamanda meydanların kullanım şeklini ve erişimini de etkilemektedir. Kevin Lynch'in kent imgesi kavramında yollar ve geçitler, kent sakinlerinin mekanlar arasında nasıl hareket ettiğini ve mekanları nasıl algıladığını belirleyen önemli unsurlardır. Benzer şekilde, mimari mekanlarda koridorlar da iç mekanlardaki erişimi ve dolaşımı düzenleyen önemli bileşenlerdir. Koridorlar, odalar arasında bağlantı sağlar, mekân içindeki hareketi yönlendirir ve kullanıcıların mekânı nasıl deneyimlediğini etkilemektedir.

Sınırlar

Kenarlar ya da sınırlar, kamusal alan ile çevrelerini sınırlayan, tanımlayan ve belirleyen unsurlardır. Bu öğeler, kamusal mekan ile özel mekan arasındaki geçişin belirginleştiği yapısal veya doğal unsurları içermektedir. Bina cepheleri, duvarlar, akarsular, göller veya deniz kıyıları gibi öğeler, kamusal alanın sınırlarını çizmekte ve aynı zamanda bu alanlara giriş ve çıkışı belirlemektedir. Kenarlar, kamusal mekanın estetik ve fonksiyonel özelliklerini belirleyen önemli tasarım öğeleridir. Özellikle bina cepheleri, kent silüetini oluşturmakta ve kamusal alana karakter katmaktadır. Doğal kenarlar ise çevre ile etkileşimi vurgulamakta ve kamusal mekanın doğal öğelerle bütünleşmesine katkıda bulunmaktadır.

Ayrıca, kenarlar sadece yapısal öğeler değil, aynı zamanda kullanılmayan doğrusal unsurları da içermektedir. Ulaşım aksları gibi gözlemciler tarafından sık kullanılmayan doğrusal öğeler, farklı bölgeler arasındaki sınırları belirleyen ve yönlendiren kılavuzlardır. Bu unsurlar, insanların bir yerden diğerine geçerken yön bulmalarına yardımcı olmaktadır (Lynch, 1960). Sokaklarda yoğun bir yaya ya da araç trafiği olmadığında, bireylerin dikkati kamusal alanın sınırlarını belirleyen bina cephelerine yönelir ve bu arayüzler daha belirgin bir şekilde algılanmaktadır. Bu durumda, sınır oluşturan binaların formu, mimari özellikleri ve detayları daha fazla önem kazanmaktadır. Yollar gibi sınırlar, uzunlamasına yüzeyler üzerinde formun sürekliliğini gerektirmektedir. Bu durum sınırların bulundukları alanın karakterini güçlü bir şekilde vurgulamasını sağlamaktadır (Lynch, 1960).

Kadıköy Meydanı'nın karmaşık bir yapıya sahip olması ve içindeki öğelerin birbirinden ayrılmış olması meydanın farklı unsurların bir arada bulunduğu bir alan olduğunu göstermektedir. Özellikle çeşitli işlevlere sahip binalarla çevrili olması meydana kapalılık hissi yaratmaktadır. Ana ulaşım aksı ile deniz arasında kalan Kadıköy Meydanı, İskele, Özgürlük parkı, İBB İnceburun Parkı ve birçok küçük ticari işletmeler deniz ve yol ile sınırlandırılmıştır. Kadıköy çevresinde farklı fonksiyon olarak bakıldığında kamusal alanlar, hastaneler, dini yapılar, okullar ve birçok ticari mekan kullanıcı üzerinde sınırlayıcı etkiyi hissettirmektedir. Fonksiyon çeşitliliği bakımından kentsel alan düzenlemelerinde ve peyzaj alanları düzenlemelerinde zemin, malzeme, kot farklılıkları gibi birçok tasarımın parçası olan unsur insan üzerinde sınır etkisi yaratmaktadır (Şekil 16). Aynı şekilde Taksim Meydanı ve çevresi incelendiğinde meydana çıkan en işlek caddelerinde birin olana İstiklal Caddesi binalar ile çevrelenmesi insan üzerinde sınır etkisi yaratmaktadır. Taksim Meydanı'nın ise genişliği ve açıklığı, meydanın kapalı veya sıkışık bir hissiyat yaratmamasının nedenlerinden biridir. Etrafındaki yüksek binalara rağmen ferah bir his uyandırmaktadır. Taksim Meydanı ve çevresinde önemli tarihi yapılar, dini ve kültürel yapıların yer alması meydan ile arasındaki sınırı oluşturmaktadır. Bu sınır kentsel mekan tasarımı ya da peyzaj tasarımı kent donatıları açısından farklılık göstermektedir. Taksim Meydanı çevresinde Gezi Parkı, AKM ve Taksim Cami gibi farklı fonksiyonların bir arada yer alması farklı sınır etkisini hissettirmektedir (Şekil 16).

Şekil 16. a) Kadıköy Meydanı ve Çevresi Sınır Analizleri, b) Taksim Meydanı ve Çevresi Sınır Analizleri (Orijinal, 2023)

Kevin Lynch'in "Kent İmgesi" kavramında meydanları çevreleyen binalar, meydanın sınırlarını oluşturarak meydanın karakterini şekillendirir. Bu binalar, meydanın kapalılığını ve açıklığını, özellikle meydanın boyutlarına ve binaların yüksekliğine göre belirler. Bu bağlamda, mimari mekanlardaki duvarlar gibi binalar da mekanların sınırlayıcı unsurlarıdır ve bu sınırlamalar mekanların kullanımını ve algılanmasını etkilemektedir. Bu nedenle, meydan tasarımı ve çevresindeki binaların yerleşimi, meydanın kullanımı ve algılanması üzerinde büyük bir etkiye sahiptir.

Bölgeler

Bölgeler, kent dokusunu oluşturan ve kendi içinde tutarlılık gösteren alanlardır. İşlev, form, doku veya içerik açısından benzer özelliklere sahip olan bu alanlar, kentin çeşitli yönlerini temsil etmektedir. Konut, ticaret, sanayi ve rekreasyon gibi farklı işlevlere sahip bölgeler, kendilerine has özelliklerle belirgin farklılıklar göstermektedir. Ayrıca, tarihi kent merkezleri ve kentin gelişmekte olan bölgelerini oluşturan unsurlar açısından da birbirinden ayrılmaktadır. Bir şehirdeki farklı bölgelerin, bireyin konumunu algılamasına yönelik önemli bir rolü vardır. Yaya bölgeleri, alışveriş merkezleri, kent kenar mahalleleri, yoğun trafik alanları ve pazar yerleri gibi belirgin işlevlere sahip alanlar, kent sakinlerine kendilerini çevrelerindeki şehirde nerede oldukları konusunda bir yol göstermektedir.

Fiziksel özellikler, bölgeleri belirleyen önemli unsurlardır. Doku, alan büyüklüğü, form, ayrıntılar, semboller, yapı tipleri, kullanım amaçları ve işlevler, topoğrafya gibi alan özelindeki bileşenler, her bir bölgenin karakterini şekillendirmektedir. Bunun yanı sıra, bu alanları kullanan toplumların sosyo-kültürel ve ekonomik özellikleri de bölgelerin benzersizliğini ve özgünlüğünü belirleyen etkenler arasında yer almaktadır (Lynch, 1960).

Kadıköy ve Taksim meydanı çevresinde kentsel doku, işlev doku gibi farklılıklar bakımından çeşitli fonksiyon grupları yer almıştır. Kadıköy meydanı ve çevresinde yol aksı ile deniz arasında kalan alan sahil aksını olarak farklı fonksiyon olarak ayrılmıştır. Ayrıca Rıhtım caddesinden Kadıköy Boğa heykelinden doğru ve Bahariye caddesinden boğa heykelinde doğru ticaret aksı yoğunluğu artmaktadır. Kadıköy bölgesinin rekreasyon alanı olarak en belirgin lokasyonları Kadıköy meydanı ve Boğa heykelidir (Şekil 17). Kadıköy İskele bölgesi gibi belirli alanlar, meydanın tanımlayan ve öne çıkaran özel bölgeler olarak kabul edilebilir Aynı şekilde İstiklal Caddesi Girişi, Taksim Meydanı'nın önemli bir odak noktasıdır ve bu bölge, meydanın tanımlarken belirleyici olmaktadır. Ayrıca İstiklal caddesinden Taksim meydanına doğru ticaret aksının yoğunluğun artması ticari bölge olarak adlandırılabilir. Taksim bölgesinin rekreasyon alanı olarak en önemli noktalar olan Taksim meydanı, Taksim Gezi parkı ve AKM'dır (Şekil 17). Taksim ve çevresinde tarihi yapının olması farklı bir bölge oluşturmaktadır.

Şekil 17. a) Kadıköy Meydanı Fonksiyon Analizleri, b) Taksim Meydanı Fonksiyon Analizleri (Orijinal, 2023)

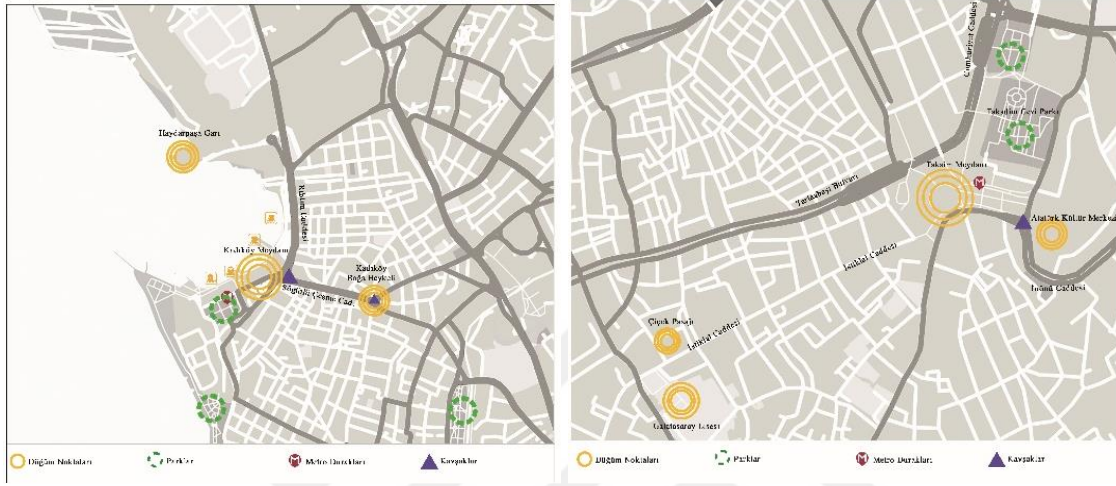
Kevin Lynch'in "Kent İmgesi" kavramındaki "bölgeler" ile benzerlik göstermektedir. Lynch'e göre, kent sakinleri bir şehri algıladıkça bu şehri belirli bölgelere ayırırlar ve bu bölgeler kentin farklı karakteristik özelliklerini temsil etmektedir. Bu bölgeler, kentin tanımlanabilir parçalarını oluşturur ve insanların şehri anlamalarına yardımcıdır. Bu durum aynı zamanda mimari mekanların balkon, pencere önü, antre gibi bileşenleri ile de benzerlik göstermektedir.

Düğüm Noktaları

Odaklar, kent planlamasında önemli düğüm noktalarını temsil etmektedir. Bu noktalar, ulaşım akslarının kesiştiği stratejik yerlerde bulunan kavşaklar, otogarlar, vapur iskelesi, tren istasyonları, şehir içi otobüs terminalleri gibi aktarma noktalarını içerebileceği gibi, aynı zamanda kalabalıkların buluştuğu, toplandığı, bir araya geldiği ve farklı yönlerle dağıldığı meydanlar gibi sosyal etkileşim alanları da olabilir. Zira meydanlar, sosyalleşmenin yanı sıra toplumsal etkileşimi artıran önemli odakları temsil etmektedir. Odaklar, bir şehirdeki kavşak veya ulaşım düğümlerinde bulunduklarından, kentliler için önemli karar noktalarını da ifade etmektedir. Bu noktalarda, bireyin dikkati artar ve çevresindeki unsurları daha net bir şekilde ayırt edebilir. Kevin Lynch'in belirttiği gibi, bu tür noktalarda karar vermek gerekebilir, çünkü farklı yönlere gitme seçeneği bulunmaktadır. Bu karar noktaları, kentin dokusunu anlamak ve gezinmek için kritik öneme sahiptir. Ayrıca bu noktalar kentsel yaşamın ritmini belirlemekte ve şehir sakinlerinin çevrelerini algılamalarına, etkileşim kurmalarına ve şehirde hareket etmelerine rehberlik etmektedir (Lynch, 1960).

Kadıköy ve Taksim meydanları kent sakinleri için farklı düğüm-odak noktalarına sahiptir ve bu düğüm-odak noktaları meydanların kullanımı ve algılanması açısından önemlidir. Kadıköy meydanı çevresinde algılanan düğüm noktaları Kadıköy Meydanı, Kadıköy Boğa Heykeli ve Haydarpaşa garıdır. Kent içerisinde araç ya da yaya kullanımı tercih eden kullanıcıların rıhtım kavşağını ve Kadıköy boga kavşağını da düğüm-odak noktasıdır. Farklı fonksiyon farklı formda olan Özgürlük Parkı, Kadıköy Festival parkı, İBB İnceburun parkı ve İBB Kadıköy Yoğurtçu Parkı Kadıköy semtinin diğer odak noktalardır

(Şekil 18). Taksim meydanı ve çevresindeki en önemli odak noktalarından Taksim meydanı Atatürk heykeli, AKM, Galatasary Lisesi ve Çiçek pasajı olarak sıralayabilir. Aynı zamanda kullanıcıların toplanacağı, sosyalleşebileceği alan olarakta Gezi Parkı semtin önemli düğüm-odak noktalarından (Şekil 18).

Şekil 18. a) Kadıköy Meydanı Düğüm Noktaları, b) Taksim Meydanı Düğüm Noktaları (Orişinal, 2023)

Kevin Lynch'in "kent imgesi" kavramı ile bu meydanların rolü arasındaki benzerlik, oldukça anlamlıdır. Her iki meydan da kentin farklı bölgelerinin kesiştiğı ve kavuştuğı yerlerdir. Bu nedenle hem kent sakinleri hem de dışarıdan gelenler için tanıdık ve belirgin noktalar olarak hafızada yer etmektedir.

Mimari mekanlarda da benzer bir mantık söz konusudur. Örneğın, bir evin salonu veya girişı, farklı mekanların birleştiğı ve etkileşim sağladığı noktalardır. Bu bağlamda, şehir meydanları ve iç mekanlardaki bu tür düğüm noktaları, kullanıcıların mekanları tanımlamalarına ve anlamlandırmalarına yardımcı olmaktadır. Ayrıca, bu noktalar mekanın işlevselliğini ve estetiğini belirleyen önemli unsurlardır. Dolayısıyla hem kentsel planlama hem de iç mekan tasarımı açısından bu düğüm noktalarının iyi düşünülmesi ve tasarlanması büyük bir öneme sahiptir.

Nirengi Noktaları

Nirengi noktaları, belirli bir yerin konumunu işaret eden sembollerdir ve genellikle kent silüetine etki eden, referans noktası olarak kullanılabilecek anıtsal yapı veya yapı gruplarından oluşmaktadır. Bu noktalar, heykeller, saat kuleleri, dini yapılar, köprüler, çeşmeler gibi mimari üsluplarıyla öne çıkan unsurlardır. Kent sakinleri için dışsal öğeler olarak algılanan işaret noktaları, kamusal alanın tanımlanması ve tarif edilmesinde kilit bir role sahiptir (Kaya ve Akdemir, 2021).

İşaret veya nirengi noktaları, Lynch'in de belirttiği gibi, kent sakinlerinin zihinsel haritasını oluşturan basit fiziksel unsurlardır. Bu noktalar, kentsel örüntü içinde kolayca hatırlanan ve çevresinde bulunan diğer unsurlardan ayırt edilebilen belirgin özelliklere sahiptir. Bu, sadece estetik değil, aynı zamanda işlevsel bir önem de içermektedir. Çünkü insanlar için yol tarifinde ve konum belirlemede kullanılmaktadır. Her bir işaret noktasının, kent içinde benzersiz ve özgün bir özelliğe sahip olması önemlidir. Bu, insanların hafızalarında kolayca yer edinmelerini sağlar ve kentsel çevrenin anlaşılabilirliğini artırmaktadır. Bu özgünleştirme, kent sakinlerinin çevrelerini daha iyi tanımlamalarına ve anlamalarına yardımcıdır. Bu da kentin karakterini ve kimliğini güçlendiren önemli bir unsurdur.

Kadıköy ve Taksim Meydanları esasen kendileri kentin nirengi noktası olmalarının yanı sıra meydanların içinde bulunan belli simgeler de başlı başına nirengi noktalarıdır. Kadıköy Meydanı'ndaki Boğa Heykeli ve Vapur İskelesi Kadıköy'ün sembolü ve meydanın karakteristik bir özelliği haline gelmiştir. Yapı ve yapı grupları bakımından kullanıcılar tarafından referans alınabilecek dini yapılardan Osmanağa Cami Cafer Ağa Cami ve Kadıköy Aya Triada Rum Ortadoks Kilisesi kentsel alan bakımından Ali İsmail Korkmaz Parkı, Söğütluçeme parkı, özgürlük parkı, Kadıköy festival parkı ve İBB İnceburun parkı olarak farklı gruplarda nirengi noktalarını oluşturmaktadır (Şekil 19). Taksim Meydanı'ndaki Cumhuriyet Anıtı ve Atatürk Kültür Merkezi (AKM), Taksim Meydanı'nın nirengi noktalarıdır. Yapı ve yapı grupları bakımından Taksim meydanı ve çevresinde dini yapılardan Taksim camı, Sent Antuan Kilisesi ve Süryani kadim Meryem anan kilisesi

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Analiz edilen tarihi konut planları ile meydanların benzer özelliklere sahip olduğunu ve kullanıcılar için benzer işlev ve fiziksel özelliklere sahip alanları temsil ettiğini gösteriyor. Örneğin, balkonlar ve pencereler gibi mimari özellikler, meydanlardaki cadde bağlantıları, yayalar için yollar, parklar ve yönlendirme sınırları ile karşılık buluyor. Ayrıca, mimari mekanlardaki duvarlar ile meydanlardaki binalar da sınırlayıcı unsurlar olarak benzerlik gösteriyor. Bu benzerlikler, kullanıcıların hem iç mekanlarda hem de kentsel mekanlarda tanıdık ve işlevsel alanlar bulmalarını kolaylaştırabilir. Ayrıca, bu benzerlikler, bir mekanın algılanmasını ve yönlendirilmesini etkileyen önemli unsurları temsil ediyor. Bu tür benzerlikler, mimari ve kentsel tasarımın insanların mekanları anlama ve kullanma şeklini daha iyi anlamak için birleştirilebileceği disiplinler arası bir yaklaşımın potansiyelini vurguluyor.

Mekanlar arasında ulaşımı sağlayabilecek yollar mimaride koridorlar meydanlarda yaya-arac yolları ve geçitler, yönlendirilmeyi sağlayacak işaret ve düğüm noktaları mimaride televizyonünitesi ve yemek masası, meydanlarda heykeller ve anıtlardır. Sonuç olarak bu tezin araştırılma amacı “mimarî mekânların ve kentsel mekanların okunabilirliğinin ortak bir paydada sağlanabiliyor olması savından yola çıkılarak, mimarî ve kentsel ölçekteki mekanların birbiri içerisinde ve birbirini takip eden bir yaklaşım olduğunu bir diğer tabirle küçük ölçekte ve büyük ölçekte bakıldığından ihtiyaçların ve kullanılabilirliğin aynı amaçlara hizmet etmesiyle birlikte ortaya konmuştur.

5.1. Mimarî Mekân ve Kentsel Mekân Biçimleniş Şekillerinin Karşılaştırılması

Çalışmada Kadıköy ve Taksim semtlerindeki apartmanların, mimari mekan biçimlenişinin kentsel mekan biçimlenişi arasındaki ilgiyi ve benzerlikleri vurgulanmıştır. Mekanların bireysel kullanımından toplumsal kullanıma geçişte benzer ihtiyaçlara cevap verecek şekilde tasarlandığı bireyin ihtiyaçları ile toplumun ihtiyaçlarının benzerliği

etrafında şekillendiği ileri sürülmüştür. Ayrıca bu apartmanların inşa edildikleri dönemde kentsel ve mimari mekan tasarımları arasındaki benzerlikler de ele alınmıştır.

Konut planları ile meydanların birlikte değerlendirilmesi sonucunda mimari ve kentsel mekân analizlerinin okunabilirliği açısından önemli benzerlikler ve ortak özellikler bulunmuştur. İncelenen tarihi konut planları ile meydanlar, kullanıcılar tarafından benzer işlevlere ve fiziksel özelliklere sahip alanlar olarak algılanmıştır. Bu benzerlikler, hem mimari mekânlarda hem de kentsel mekanlarda farklı şekillerde kendini göstermektedir:

1. Mimaride Salon - Kentsel Alanlarda Meydan: Konutlardaki salonlar, insanların bir araya geldiği ve etkileşimde bulunduğu iç mekanlar olarak işlev görürken, meydanlar da kentsel alanlarda benzer bir işleve sahiptir. Her ikisi de toplulukların bulunduğu, etkileşim kurduğu ve sosyal aktivitelerde bulunduğu alanlar olarak kullanıcılar tarafından algılanır.

2. Mimaride Duvarlar - Kentsel Alanlarda Binalar: Konut planlarındaki duvarlar, iç mekanları belirlerken kentsel alanlardaki binalar da dış mekanları tanımlar. Her ikisi de fiziksel sınırlar oluşturarak mekânları bireysel ve toplumsal kullanımlar için tanımlar.

3. Mimaride Koridorlar - Kentsel Alanlarda Yollar: Konutlardaki koridorlar, iç mekanlarda farklı odalara erişim sağlar, kentsel alanlardaki yollar da farklı bölgelere ulaşımı kolaylaştırır. İkisi de mekân içinde veya dışında hareketi ve geçişi sağlayan unsurlardır.

Özetle mimari mekânların ve kentsel mekanların okunabilirliği, benzer işlevlere hizmet etmeleri ve kullanıcı ihtiyaçlarına cevap vermeleri açısından birçok ortak özelliğe sahiptir. Bu analizler, mekânların farklı ölçeklerdeki ihtiyaçlara hizmet etmek için.

Bu araştırma, tarihi konutların günümüz konut projelerine ilham verme amacı taşımaktadır. Aynı zamanda, kentsel meydanların düzenlenme şeklinin, konut planlamasında da disiplinlerarası bir örnek olarak kullanılabilir olduğunu vurgulamaktadır. Özellikle konut planlaması ve kentsel alanların tasarımı süreçlerinde, mimari ve kentsel okunabilirlik arasında içselden dışa doğru benzerlikleri ortaya koymaktadır. Yapılan analizler, tarihi konutların mimari özelliklerinin günümüz konutlarında nasıl yansıtılabileceği konusunda rehberlik ederken, aynı zamanda kentsel meydanların düzenlenme prensiplerinin konut

planlamasında nasıl kullanılabileceğini göstermektedir. Bu disiplinlerarası yaklaşım, mimari ve kentsel planlama disiplinlerini bir araya getirerek, toplumun yaşadığı ortamı daha iyi anlamasına ve bu ortama daha iyi uyum sağlamasına katkıda bulunmaktadır. Çalışmada ayrıca, konut planlaması ve kentsel alanların plan ve programlanmasında içsel bir benzerlik yaklaşımını vurgulayarak, bu süreçlerde farklı bir bakış açısı sunmaktadır. Bu sayede, toplumun çevresini algılaması ve bu çevreye uyum sağlaması daha etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi mümkün olacaktır.

5.2. Mimari ve Kentsel Mekanların Birlikte Tasarlanması

Bu çalışma, mimari ve kentsel mekanların biçimlenişindeki benzerliklere odaklanarak, bireylerin ihtiyaç ve davranışlarının özel alanlardan kamusal alanlara nasıl yansıdığını ve bu sürecin bir bütünselliğe sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda, mimari mekanlardan başlayarak kentsel alanlara kadar geniş bir perspektifle ele alınması gereken bütüncül bir yaklaşım benimsenmelidir. Bu anlayış, özel alanlardaki ihtiyaçları karşılamak üzere tasarlanan mekanların, benzer bir bütünlük içinde kentsel alanlarda da bireylerin ihtiyaçlarına uygun mekanlar oluşturmasını sağlayacaktır. Yani, mimari tasarımdan kentsel planlamaya kadar olan süreçte, bireylerin ihtiyaçlarına duyarlı, etkili ve anlamlı mekanlar yaratma potansiyelini ortaya koymaktadır.

Bu çalışmanın özgün katkısı, mekan tasarımında ve kentsel planlamada bütüncül bir perspektifin benimsenmesini vurgulayarak, bireylerin yaşam alanlarının sadece mimari değil, aynı zamanda kentsel düzenleme açısından da anlamlı ve etkili olması gerektiğini belirtmektedir. Bu yaklaşım, özel ve kamusal alanların birbirine entegre bir şekilde düşünülmesi ve tasarlanması gerekliliğini vurgulayarak, yaşanabilir ve sürdürülebilir kentsel mekanlar oluşturulmasına katkıda bulunmaktadır. Bu yaklaşım, kent sakinlerinin kente olan aidiyetini artırarak, kentle bütünleşmelerini kolaylaştırmaktadır. Bu entegre düşünce, bireylerin günlük yaşamlarını sadece evlerinde değil, aynı zamanda çevrelerindeki kamusal alanlarda da sürdürülebilir ve anlamlı bir şekilde yaşamalarına olanak tanıyacaktır. Bu bütünlük, kentsel mekanların tasarımında ve planlanmasında özel ve kamusal alanların birbirini tamamlayıcı şekilde ele alınmasını gerektirmektedir.

Sadece konutların değil, aynı zamanda parkların, meydanların, alışveriş alanlarının ve diğer kamusal mekanların da kent sakinlerinin ihtiyaçlarına cevap vermesi, sosyal etkileşimi teşvik etmesi ve kentle bütünleşmeyi desteklemesi önemlidir. Bu entegrasyon, sadece fiziksel mekanların tasarımını değil, aynı zamanda toplulukların ve kültürlerin bir araya gelmesini, etkileşimde bulunmasını ve dayanışmasını teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Böylece, kent sakinleri kendi yaşadıkları alanlara duygusal bir bağ geliştirecek ve kentin sadece bir yerleşim yeri değil, aynı zamanda bir yaşam tarzı ve topluluk oluşturan dinamik bir entite olduğunu hissedeceklerdir.

5.3. Öneriler

Bu araştırmanın sonuçlarına dayanarak, gelecekteki kentsel sorunlara karşı alınabilecek önlemleri içeren öneriler aşağıda sıralanmıştır:

1. Bütüncül Kent Tasarımı Benimseme: Kentlerin planlama süreçlerinde bütüncül bir yaklaşım benimsemek, mimari mekanların yanı sıra kentsel mekanların da etkileşimli ve uyumlu bir şekilde tasarlanmasını sağlamaktadır. Bu, kentsel alanların sadece konutlar değil, aynı zamanda kamusal alanlar, yeşil alanlar, alışveriş bölgeleri ve diğer önemli mekanlarla bir bütün olarak ele alınmasını içermektedir.

2. Kullanıcı Odaklı Tasarımların Teşviki: Kullanıcı odaklı tasarımlar, kentsel mekanların sakinlerinin ihtiyaçlarına duyarlı bir şekilde oluşturulmasını sağlamaktadır. Bu, kent sakinlerinin yaşam kalitesini artırırken, mekanların etkili ve verimli bir şekilde kullanılması anlamına gelmektedir. Kullanıcı geri bildirimlerine dayalı tasarımlar, mekanların sürekli olarak geliştirilmesine olanak tanıyacaktır.

3. Sürdürülebilirlik ve Yeşil Alanlar: Kentsel tasarımlarda sürdürülebilirlik ilkesini benimsemek, çevresel etkileri azaltarak gelecekteki nüfus artışlarına daha iyi bir şekilde yanıt verilmesine yardımcı olacaktır. Ayrıca, yeşil alanların artırılması, kent sakinlerinin doğayla daha fazla etkileşimde bulunmalarını ve sağlıklı yaşam tarzlarını desteklemelerini sağlar.

4. Toplumsal Katılımı Artırma: Kent planlamasında toplumun daha fazla katılımını teşvik etmek, yerel halkın kentsel mekanların tasarımına aktif bir şekilde dahil olmaları

anlamına gelmektedir. Bu durum, kentsel mekanların toplumsal çeşitliliği yansıtmasına ve kullanıcıların kendilerini daha fazla ait hissetmelerine olanak tanımaktadır.

5. Altyapı ve Ulaşım Planlaması: Gelecekteki nüfus artışlarına hazırlıklı olmak adına etkili altyapı ve ulaşım planlaması yapılması önemlidir. Ulaşım sistemlerinin kullanıcı dostu, erişilebilir ve çevreye duyarlı olması, kentlerin sürdürülebilir bir şekilde büyümesine katkıda bulunmaktadır.

Bu önerilerin uygulanmasıyla, kentlerin karşılaştığı sorunlar daha etkili bir şekilde ele alınabilir ve gelecekteki nüfus artışlarıyla başa çıkılabilir. Aynı zamanda, sakinlerin kentleriyle daha güçlü bir bağ kurmaları ve kentsel mekanlardan en iyi şekilde yararlanmaları mümkün olacaktır.

Sonuç olarak, mimari ve kentsel mekanlar ölçek ve kullanım açısından farklılıklar sergilese de, esasen insan ihtiyaçları ve davranışlarına dayalı olarak şekillenmektedir. Bu bağlamda, bu iki mekanın biçimlenişinde benzer bir anlayış geliştirilmesinin, mekanın kullanımı açısından daha etkili ve anlamlı olacağı ortaya çıkmıştır. Mimari ve kentsel mekanların ortak temelini, insanların konfor, güvenlik, sosyal etkileşim ve estetik gibi temel ihtiyaçları oluşturmaktadır. Bu ihtiyaçlara odaklanarak, mekanların tasarımında benzer prensiplerin benimsenmesi, kullanıcıların her iki mekanda da kendilerini daha iyi ifade etmelerine ve ihtiyaçlarına uygun bir şekilde etkileşimde bulunmalarına olanak tanımaktadır.

KAYNAKÇA

- Abacıoğlu Gitmiş, E. (2021). “Kent Meydanlarının Biçimlenişi Üzerine Bir Değerlendirme”. *ArtGrid Dergisi*, 3(1), 35-47.
- Acarlı, B., Kiper, T., ve Korkut, A. (2018). “Kent Meydanlarının Fiziksel Mekân Kalitesi: İstanbul Taksim Meydanı ve Yakın Çevresi”. *Kent Akademisi Dergisi*, 12(1), 29-41.
- Adıgüzel Özbek, D. (2016). Mimari Mekanın Tanımlanması Üzerine Bir Çalışma. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Kültür Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ahıskalı, S. Ö. (1998). “Çocuk Oyun Alanlarında Döşeme”. *Peyzaj Mimarlığı Dergisi. T.M.M.O.B. Peyzaj Mimarları Odası, İstanbul Şubesi*, Temmuz-Ağustos, 5(14).
- Akbulut, M. R. (1994). Kadıköy. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* (C 4, 329-339). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, T.C. Kültür Bakanlığı.
- Akkul, M. A. (1998). Mekândaki Fiziksel Koşulların İnsanın Psikolojik Yapısına Olan Etkiler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mimar Sinan Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akman, K. (2020). “Kent Meydanlarının Önemi ve Değişen İşlevi”. *Akademik Düşünce Dergisi*, (1), 17-33.
- Alexander, C. (1977). *A Pattern Language: Towns, Buildings, Construction* (Center for Environmental Structure Series). Oxford University Press: New York.
- Altan, İ. (1993). “Mimarlıkta Mekan Kavramı”. *Psikoloji Çalışmaları*, 19, 75-88. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/100137>
- Arabacıoğlu, B. C. (2007). “Mimarlıkta Mekân Analizi için Bulanık Çıkarım Sistemi Temelli Bir Model Önerisi”. *Arkitekt Dergisi*, 74(512-513), 32-45.
- Aslan, F., Aslan, E., ve Atik, A. (2015). “İç Mekanda Algı”. *İnönü University Journal of Art and Design*, 5(11), 139-151. DOI: 10.16950/std.60957
- Atmaca, Y. (2017). “Mimaride Biçimlenme Sorunsalı”. *Tasarım+ Kuram Dergisi*, 13(23), 101-119. <https://doi.org/10.23835/tasarimkuram.413330>

- Attiwill, S. (2011). “Urban and Interior: techniques for an urban interiorist”. Rochus Urban Hinkel (eds.). in: *Urban interior: Informal Explorations, Interventions and Occupations*. (11-24). Spurbuchverlag: Almanya.
- Avcioğlu, G. (1999). “Kadıköy Park”. *Yapı Dergisi*, 92-100.
- Aydıntan, E. (2001). Yüzey Kaplama Malzemelerinin İç Mekan Algısına Anlamsal Boyutta Etkisi Üzerine Deneysel Bir Çalışma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Aygün Öztürk, A. (2009). Kentsel Kamusal Alan Olarak Meydanlar: Mekan ve Yaşamla Kurduğu İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aytem, N. (2005). Mimari Mekanda Renk, Form ve Doku Değişkenlerinin Algılanması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Balaban Varol, E. (2023). “Modernitenin Evi:1950-1965 Yılları Arası Türkiye’deki Apartman Mimarlığının Arkitekt Dergisi Üzerinden İncelenmesi”. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, (16), 201-216. <https://doi.org/10.46250/kulturder.1244149>
- Bayram, S. ve Turgut, D. (2021). “İstanbul’daki Mısır, Ceylan ve NoXX Apartmanları: Plan ve Cephe Kurguları Üzerinden Bir Değerlendirme”. *Journal of Architectural Sciences and Applications*, 6(2), 509-525. <https://doi.org/10.30785/mbud.899080>
- Bekar, İ., Sofuoğlu Demirbaş, Ü., Konakoğlu, Z. N., ve Yalçınkaya, Ş. (2022). “Mekan Örgütlenmesinde Bireyin Tavrı: Akademik Ofisler”. *Artium Dergisi*, 10(2), 84-93. <https://doi.org/10.51664/artium.988795>
- Bumin, K. (1986). *Demokrasi Arayışında Kent*. Kent-Koop Yayınları: Ankara.
- Büyükşahin Sırımkaya, S. (2015). Mekan Konfigürasyonunun Sosyal Etkileşime Olan Etkisinin Fakülte Binalarında Sentaktik Analizi. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Çekül Vakfı, (2012). *Anadolu’da Kırsal Mimarlık*. ÇEKÜL Vakfı Yayınları: İstanbul.
- Ching, F. D. K. (1979). *Architecture: Form, Space, & Order*. John Wiley and Sons.New Jersey.<http://books.google.ca/books?hl=en&lr=&id=GryqqV58cXcC&oi=fnd&pg=>

[PR9&dq=form+space+and+order+ching&ots=_dKHOcrdNK&sig=vVy9nHBopAFey1ZbNyZ_rZrREro](https://www.research-collection.ethz.ch/bitstream/handle/20.500.11850/18771/eth-610-01.pdf)

- Conzen, M. R. G. (1960). *Alnwick: Northumberland: A study in town-plan analysis*. The Institute of British Geographers Publication No 27: London.
- Conzen, M. R. G. (1975). *Geography and Townscape Conservation, Giessener Geographische Schriften Spec. Vol. 'Anglo-German Symposium in Applied Geography*. 95-102.
- Corbusier, L. (2017). *Bir Mimarlığa Doğru*. Serpil Merzi (çev.). Yapı Kredi Yayınları: İstanbul.
- Cordan, Ö. ve Çolak, Ş. (2015). “İç ve Dış Arasında Mekânsal ve Toplumsal Bir Karşılaşma Durumu Olarak “Kentsel İç Mekân”. *Mimarlık Dergisi*, 384, 68-73.
- Demirkan, M. E., 1984. “İç Mekânda Duvar Kuruluşları”, *İç Mekan Düzenleme Bilim Dalı Konferansları*, Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Dilaveroğlu, B. (2020). “Evrensel ve Yerel Arasında Bir Okuma Denemesi; Modern Mimarlığın Beş İlkesi ve Corbusier Konutları”. *Uluslararası Hukuk ve Sosyal Bilim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 88-97.
- Dubleks Ev İçin Seçilebilecek Merdiven Modelleri. (2023). *Dubleks Ev İçin Seçilebilecek Merdiven Modelleri*. Erişim: 22 Aralık 2023, <https://www.mozilya.com/dubleks-evlere-ozel-ilginc-merdiven-modelleri/>.
- Düzenli, T., Mumcu, S. ve Özbilen, A. (2019). “Mekan Örgütlenmesi Bağlamında Su Ögesinin Kullanımı”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12 (64), 304-310. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3353>
- Egli, E. (1974). “Geschichte des Stadtebaues”. in *Ersnst Egli 1893-1974 Architekt, Stadtplaner, Städtebauhistoriker, Kunstgelehrter: Querschnitt durch sein Leben, Werk und Denken*. (pp. 45-66). Schriftenreihe der ETH-Bibliothek, 34: Zürich. <https://www.research-collection.ethz.ch/bitstream/handle/20.500.11850/18771/eth-610-01.pdf>
- Ek Bektaş, E. H. (2022). “Modern Mimarlığın Beş İlkesinin Konut Biçimlenişleri Üzerinden İncelenmesi”. *Bab Journal of FSMVU Faculty of Architecture and Design*, 3(2), 155-172.

- Erdönmez, M. E. ve Akı, A. (2005). “Açık Kamusal Kent Mekanlarının Toplum İlişkilerindeki Etkileri”. *Megaron Dergisi*, 1(1) 67-87.
- Eres, Z. (2016). “Türkiye’de Geleneksel Köy Mimarisini Koruma Olasılıkları”. *Ege Mimarlık*, 92, 8-13.
- Ergünay Kurtçu, G. (1999). Mimari Kütlede Biçimleniş Faktörleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne.
- Erkan, Y. (2015). “Talim Alanının Talimhane Semti Oluşumu: İstiklal, Doğu, Pertev, Agop Efendi, Ceylan, Billur, Şen, Ayhan Apartmanları Örnekleriyle”. *İstanbul Kent Tarihi*. İstanbul.
https://www.academia.edu/86233774/TAL%C4%B0M_ALANININ_TAL%C4%B0MHANE_SEMT%C4%B0_OLU%C5%9EUMU
- Erman, O. (2017). “Mekânsal Komşuluk Kavramı Üzerinden Mimari Mekânın Analizi”. *Çukurova Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 32(1), 165-176.
<https://doi.org/10.21605/cukurovaummfd.310083>
- Erman, O. ve Kasapbaşı, E. (2020). “Gaziantep Kent Konutunda Mekân Kurgusu Değişiminin 1960-1980 Dönemi Örneklerinde İzlenmesi”. *Art-Sanat Dergisi*, (14), 135-157. <https://doi.org/10.26650/artsanat.2020.14.0006>
- Faulker, S. (1979). *Planning a Home*. Holt, Rinehart and Winston: New York.
- Fitoz, İ. ve Kara Bilgin, F. (2022). “Mimari Tasarım”. M. Gökay ve L. Mercin (ed.). içinde *Teknoloji ve Tasarım Öğretmenler için Kılavuz*. (s. 99-119). Gazi Mesleki Eğitim Merkezi: Ankara.
- Giritlioğlu, C. (1991). *Şehirsel Mekan Ögeleri ve Tasarımı*. İ.T.Ü Mimarlık Yayınları: İstanbul.
- Göka, Ş. (2001). *İnsan ve Mekan*. Pınar Yayınları: İstanbul.
- Gökgür, P. (2017). “Kamusal Alanın Değişimini ve Dönüşümünü Etkileyen Faktörler”. H. S. Çelikyay (ed.). içinde *Kamusal Alanların Mekânsal Organizasyonu*.(s.1-16). Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınları: Bartın.
- Göler, S. (2009). Biçim, Renk, Malzeme, Doku ve Işığın Mekân Algısına Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Güleç Solak, S. (2017). “Mekân-Kimlik Etkileşimi: Kavramsal ve Kuramsal Bir Bakış”. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 13-37.
- Günay, R. (2003). *Safranbolu Evleri*. Yapı Yayınları: İstanbul.
- Gündoğdu, M. (2014). “Mekan Dizimi Analiz Yöntemi ve Araştırma Konuları”. *Art-Sanat Dergisi*, (2), 251-274.
- Gür, Ş. Ö. (1996). *Mekan Örgütlenmesi*. Gür Yayıncılık: Trabzon.
- Hasol, D. (1990). *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*. Yem Yayınları: İstanbul..
- Hays, K. M. (2015). *Mimarlığın Arzusu*. Yem Yayınları: İstanbul.
- Hillier, B. (1996). *Space is the Machine: : A Configurational Theory of Architecture*. Cambridge University Press: Chambridge. <https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/3881>
- Hinkel, J. (2011). “Indicators of vulnerability and adaptive capacity”: Towards a clarification of the science–policy interface”. *Global Environmental Change*, Berlin. 21 (1), 198-208. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2010.08.002>.
- İleri, S. (2023). Geren Apartmanı. *Her Umut Ortak Arar*. Erişim: 22 Aralık 2023, <https://www.herumutortakarar.com/gerede-apartmani/>.
- İnceoğlu, M. (2007). Kentsel Açık Mekânların Kalite Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım: İstanbul Meydanlarının İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- İnceoğlu, M. ve Aytuğ, A. (2009). “Kentsel Mekânda Kalite Kavramı”. *Megaron Dergisi*, 4 (3), 131-146.
- ICOMOS. (1994). Nara Özgünlük Belgesi. *ICOSOM Tüzükleri*. Erişim: 22 Aralık 2023, http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0756646001536913861.pdf.
- Jacobs, J. (2009). *Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı*. Bülent O. Doğan (çev). Metis Yayınları: İstanbul.
- Kahvecioğlu, H. (2008). “Mekânın Üreticisi veya Tüketicisi Olarak Zaman”. A. Şentürer, F. Uz Sönmez, Ö. Berber ve Ş. Ural, (ed.). içinde *Zaman-Mekân*. (s.142-149). Yem Yayınları: İstanbul.
- Kal, A. (1999). *Hava Fotoğraflarıyla İstanbul Şehir Rehberi Cilt 1: Anadolu Yakası*. İBB Harita Müdürlüğü Yayınları: İstanbul.

- Kalınkara, V. (2001). *Konutta İç Dekorasyon*. Teknik Yayınevi: Ankara.
- Karaman, A. ve İçözen, E. (1987). “Taksim ve Yakın Çevresi Tarihsel Gelişimi”. içinde *Taksim Meydanı Proje Yarışması Kitabı*, İstanbul.
- Kaya, A. Y. ve Akdemir, İ. O. (2021). “Kentsel Değişim-Kent İmgesi Korelasyonu: Elazığ Örneği”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31 (1), 1-23. <https://doi.org/10.18069/firatsbed.822006>
- Krier, R.(1979). *Urban Space*. Rizzoli: New York.
- Kropf, K. (1996). Urban Tissue and The Character of Towns. *Urban Design International*, 1 (3), 247-263. <https://doi.org/10.1057/udi.1996.32>
- Kul, A. ve Erman, O. (2021). “Mimari Biçimin Üretiminde Teknolojik Bir Ara Kesit Olarak Kinetik Tasarım”. *XII. Uluslararası Sinan Sempozyumu*, 8-9 Nisan 2021, Trakya Üniversitesi, Edirne. 255-272.
- Kurak Açıcı, F. (2015). *İç Mekânda Sınır Öğeleri*. Akademisyen Kitabevi: Ankara.
- Lefebvre, H. (1991). *The production of space*. Donald Nicholson-Smith.(trans.). Basil Blackwell: Oxford.
- Levent, T. (2010). “Hizmet Faaliyetlerinin Mekansal Örgütlenmesi: Ankara Örneği”. *TÜCAUM VI. Ulusal Coğrafya Sempozyumu*, 3-5 Kasım 2010, Ankara Üniversitesi, Ankara. 213-227.
- Lynch, K. (1960). *The Image of The City*. The M.I.T. Press: Cambridge.
- Marcus, C. C. ve Francis, C. (Eds.). (1997). *People places: Design guidelines for urban open space*. John Wiley & Sons: New Jersey.
- McQuire, S. (Eds.). (2017). *Geomedia: Networked cities and the future of public space*. John Wiley & Sons: Massachusetts.
- Melikoğlu Eke, A. S. ve Fitöz, İ. (2014). Mekanın Yaşanabilirliği Üzerine Sistemik Bir Çözümleme. *Tasarım Artı Kuram*, 10 (18), 137-148. <https://doi.org/10.23835/tasarimkuram.239598>
- Metal Asma Tavan Sistemleri. (2023). Metal Asma Tavan Sistemleri. *Akustik Mimarlık*. Erişim: 22 Aralık 2023, <https://www.akustikmimarlik.com/metal-asma-tavan-panelleri.html>.

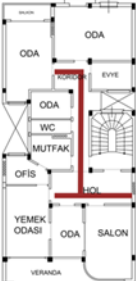
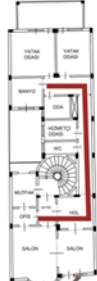
- Moudon, A. V. (1997). "Urban morphology as an emerging interdisciplinary field". *Urban Morphology*. 1(1), 3-10.
- Muşkara, Ü. (2017). "Kırsal Ölçekte Geleneksel Konut Mimarisinin Korunması: Özgünlük". *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (37), 437-448. <https://doi.org/10.21497/sefad.328638>
- Nalbantoğlu, H. Ü. (2008). "Nedir mekân dedikleri". A. Şentürer, F. Uz Sönmez, Ö. Berber ve Ş. Ural, (ed.). içinde *Zaman-Mekân*. (s.88-105). Yem Yayınları: İstanbul.
- Oktay, D. (2007). "Kentsel Kimlik ve Canlılık Bağlamında Meydanlar: Kuzey Kıbrıs'ta Bir Meydana Bakış". *Mimarlık Dergisi*. 344, 29-34.
- Onat, E. (1995). *Mimarlık Form ve Geometri*. Yem Yayınları: İstanbul.
- Oymael, S., Kıran Çakır, H., ve Sallı Bideci, Ö. (2011). "Geleneksel Mimari Uygulamaların Yorumlanması", 6. *International Advanced Technologies Symposium (IATS'11)*, 16-18 Mayıs 2011, Elazığ Üniversitesi, Elazığ. 75-80.
- Özbek, M. (Ed.). (2015). *Kamusal Alan* (3.baskı). Hil Yayınları: İstanbul.
- Özdemir, İ. (1994). *Mimari Mekanın Değerlendirilmesinde Mekan Örgütlenmesi Kavramı: Konutta yaşama mekanları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Özel, Y. (2021). "İç Mekân Kurgusunda Mobilya ve Mekân Kompozisyonu İlişkisi". *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (25), 94-104. <https://doi.org/10.31590/ejosat.929007>
- Özer, B. (1967). *Mimaride Mekân: Frank Lloyd Wright ve Guggenheim Müzesi*. *Akademi Dergisi*, İstanbul. (7).
- Özer, M. N. ve Ayten, M. A. (2005). "Kamusal Odak Olarak Kent Meydanları". *Planlama Dergisi*, 3 (33) 96-103.
- Peponis, J. (1997). "Geometries of Architectural Description: Shape and spatial configuration", *1st International Space Syntax Symposium*, University College London, London, 34, 1-8.
- Reissman, L. (1964). *The Urban Process: Cities in Industrial Societies*. The Free Press: New York.

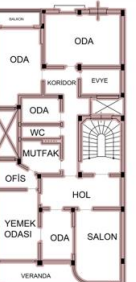
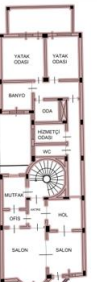
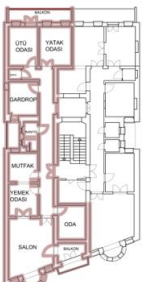
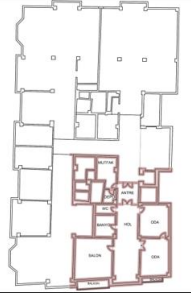
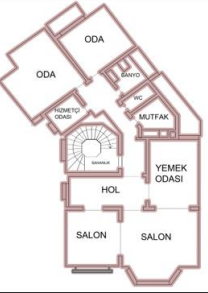
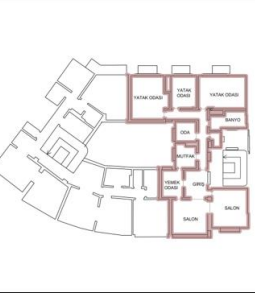
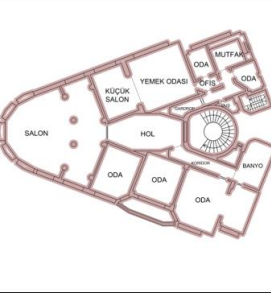
- Roth, L. M. (2000). *Mimarlığın Öyküsü: Öğeleri, Tarihi ve Anlamı*. Ergün Akça (çev.). Kabalcı Yayınevi: İstanbul.
- Sağlık, E. ve Reyhan, Ş. N. (2022). “Kentsel Donatı Elemanıolarak İşaret Ve Bilgi Levhalarının Kalite Ölçütleri Bakımından İncelenmesi: Rize Atatürk Caddesi”. Ö. Demirel ve E. Düzgüneş (ed.). *Peyzaj Araştırmaları II*. (159-172). Livre De Lyon: Fransa.
- Sakar, S. ve Ünlü, T. (2019). “Mekanın Biçimlenişi ve Kentsel Karakterin Oluşumu; İzmir (Kemeraltı) Örneği”. *Planlama Dergisi*, 29(2), 129-146. <https://doi.org/10.14744/planlama.2019.91886>
- Salihoğlu, T., ve Türkoğlu, H. (2019). “Konut Çevresi ve Kentsel Yaşam Kalitesi”. *Megaron Dergisi*, 14(1) 203-217.
- Salon Dekorasyon Önerileri. (2023). Salon Dekorasyon Önerileri. Riva Art. Erişim: 22 Aralık 2023, <https://www.rivaicmimarlik.com/blog/ev-villa-tasarimi/salon-dekorasyon-onerileri>.
- Schmarsow, A. ve Fiedler, K. (2017). *Mimarlığın Özü ve Mimari Yaratım*. Alp Tümertekin ve Nihat Ülner (çev.). Janus Yayıncılık Limited Şirketi: İstanbul.
- Sennett, R. (1999). *Gözün Vicdanı Kentin Tasarımı ve Toplumsal Yaşam*. Süha Sertabiboğlu ve Can Kurultay (çev.). Ayrıntı Yayınları: İstanbul.
- Soydaş Çakır, H. (2021). “Konut tasarımında etkili olan faktörler ve geleneksel mimari yaklaşımlar: Şile’de bir konut örneği”. *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 6(2), 485-502. <https://doi.org/10.26835/my.894461>
- Steadman, J. P. (1983). *Architectural Morphology: an introduction to the geometry of Building Plans*. Pion: London.
- Studer, R. G. ve Stea, D. (2010). “Architectural Programming, Environmental Design and Human Behavior”. *Journal of Social Issues*. 22(4) 127-136. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1966.tb00555.x>
- Şahin, E. ve Dostoğlu, N. (2007). “Kentsel Mekan Tasarımında Doğal Verilerin Kullanımı”. *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 12(1), 29-40.

- Şerefhanoglu, M. (1991). “Kentsel Tasarımda Aydınlatmanın Rolü”. *I. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu*, 23-24 Mayıs 1991, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul. 131-140.
- Şıkoğlu, E. ve Arslan, H. (2015). “Mekân Dizim Analizi Yöntemi ve Bunun Coğrafi Çalışmalarda Kullanılabilirliği”. *Türk Coğrafya Dergisi*, (65), 11-22. <https://doi.org/10.17211/tcd.36109>
- Taşçı, H. (2020). “Kamusallığın Gelişimi ile Kamusal Alanların Nitelikleri Arasındaki İlişki”. *OPUS International Journal of Society Researches*, 16(30), 3018-3037. <https://doi.org/10.26466/opus.779844>
- Tunçer, C. (2016). Kadıköy Yeldeğirmeni - Tevfik Tura Apartmanı Koruma Projesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tutel, E. (2008). *İskeleler Şehri İstanbul*. İDO Yayın Evi: İstanbul.
- Uçak, İ. (2000). Meydan Mekanlarını Oluşturan Peyzaj Ögeleri; Ortaköy Meydanı ve Bakırköy Özgürlük Meydanı Üzerine Bir İnceleme. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- URL-1 <https://www.istockphoto.com/tr/search/2/image?phrase=kad%C4%B1k%C3%B6y%20> (Erişim Tarihi:12.12.2023)
- URL-2 <https://www.istockphoto.com/tr/search/2/image?phrase=taksim> (Erişim Tarihi: 14.12.2023)
- Usta, G. (2020). “Mekan ve Yer Kavramının Anlamsal Açından İrdelenmesi”. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication - TOJDAC*, 10(1), 25-30.
- Uygun, G. (2022). Kadıköy'ün Kronolojisi. *Gazete Kadıköy*. Erişim: 22 Aralık 2023, <https://www.gazetekadikoy.com.tr/yazi-dizisi/kadikoyun-kronolojisi-20>
- Uzgören, G. ve Erdönmez, M. E. (2017). “Kamusal Açık Alanlarda Mekan Kalitesi ve Kentsel Mekan Aktiviteleri İlişkisi Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme”. *Megaron Dergisi*, 12(1), 41-56.

- Uzunoglu Hızlan, Z. S. (1994). Kentsel Mekan Karakterinin Yapısal Çevre-meydan Etkileşimi Açısından Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ünlü, F. (1998). İç Mekan Oluşum ve Biçimlenişinde Mekan-İnsan Davranışı Etkileşimine Bir Yaklaşım. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ünver, E. (2007). Mekanın Düşey Bileşeni Olan Duvarın Zaman ve Teknolojiye Bağlı Olarak Gelişimi ve Dönüşümü. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yazıcıoğlu, D. A. ve Meral, P. S. (2011). “İç Mekan Tasarımının Kurum Kimliğine Uygunluğunun Ölçülmesine Yönelik Yöntem Önerisi”. *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 111-131.
- Yıldırım, M. T. (2004). “Mimari Tasarımda Biçimlendirme Yaklaşımları ile Bilgisayar Yazılımları İlişkisi”. *Gazi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 19(1), 59-71.
- Yırtıcı, H. (2009). *Çağdaş Kapitalizmin Mekânsal Örgütlenmesi* (2. Baskı). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu. (1992). *İstanbul Kentsel Tasarım Kılavuzu 2*. Y.T.Ü Mimarlık Fakültesi Yayını: İstanbul.
- Zadik, S. (2023). Duvar Tasarımı Nereelerde Yapılabilir? *Dekorasyon Fikirleri*. Erişim: 22 Aralık 2023, <https://www.evimitasarla.net/ev-dekorasyon-fikirleri-blog/duvar-tasarimi-nerelerde-yapilabilir/>.
- Zemin Yer Döşemeleri. (2023). Zemin Yer Döşemeleri. *Akustik Mimarlık*. Erişim: 22 Aralık 2023, <https://www.akustikmimarlik.com/zemin-yer-dosemeleri.html>.
- Ziya, A., (1931). “Binanın İçinde Mimar”. *Mimar*, 1931(1), 14-20.
- Zucker, P. (1959). *Town And Square: From The Agora To The Village Green*. Columbia University Press: New York.

EKLER
EK 1
Konut Analizleri

			
Birgiler Apartmanı	Seza Apartmanı	Geren Apartmanı	Tevfik Tura Apartmanı
			
Mısır Apartmanı	İstiklal Apartmanı	Doğu Apartmanı	Ceylan Apartmanı

			
Birgiler Apartmanı	Seza Apartmanı	Geren Apartmanı	Tevfik Tura Apartmanı
			
Mısır Apartmanı	İstiklal Apartmanı	Doğu Apartmanı	Ceylan Apartmanı

Birgiler Apartmanı	Seza Apartmanı	Geren Apartmanı	Tevfik Tura Apartmanı
Mısır Apartmanı	İstiklal Apartmanı	Doğu Apartmanı	Ceylan Apartmanı

Birgiler Apartmanı	Seza Apartmanı	Geren Apartmanı	Tevfik Tura Apartmanı
Mısır Apartmanı	İstiklal Apartmanı	Doğu Apartmanı	Ceylan Apartmanı

Birgiler Apartmanı	Seza Apartmanı	Geren Apartmanı	Tevfik Tura Apartmanı
Mısır Apartmanı	İstiklal Apartmanı	Doğu Apartmanı	Ceylan Apartmanı